

Vergaderjaar 2023–2024

22 343

Handhaving milieuwetgeving

Nr. 386

VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT

Vastgesteld 27 oktober 2023

De vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat heeft op 11 oktober 2023 overleg gevoerd met mevrouw Heijnen, Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, over:

- **de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 17 maart 2023 inzake rapport studie naar omgevingsveiligheid toekomstige stromen waterstofrijke energiedragers (Kamerstukken 32 813 en 31 239, nr. 1192);**
- **de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 21 maart 2023 inzake toezegging gedaan tijdens het commissiedebat Externe veiligheid van 26 januari 2023, over de stand van zaken expertgroep IJmond (Kamerstukken 29 826 en 28 089, nr. 175);**
- **de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 28 maart 2023 inzake depositieonderzoek IJmond najaar 2022 (Kamerstukken 32 813 en 28 089, nr. 1194);**
- **de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 13 april 2023 inzake rapport Onderzoeksraad voor Veiligheid getiteld Industrie en omwonenden (Kamerstuk 28 089, nr. 259);**
- **de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 17 april 2023 inzake beantwoording van vragen, gesteld tijdens het tweeminutendebat Externe veiligheid op 22 maart 2023, over hulp aan eigenaren van woningen met asbestleien (Kamerstuk 25 834, nr. 191);**
- **de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 19 april 2023 inzake beleidsreactie op ILT-rapport Inzameling en verwerking van afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (Kamerstuk 22 343, nr. 357);**
- **de brief van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 20 april 2023 inzake voortgang naar aanleiding van ILT-signaalrapportage Meer inzicht in en toezicht op certificering (Kamerstuk 36 200 XII, nr. 113);**
- **de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 30 mei 2023 inzake reactie op verzoek commissie over de brief van de Dorpsraad Wijk aan Zee met betrekking**

- tot de verkorte vergunningprocedure voor Tata Steel (Kamerstuk 28 089, nr. 260);
- de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 31 mei 2023 inzake tweede deel van het rapport Onderzoeksrapport ladingresiduen: Resultaten preventief toezicht op het voorkomen van lozingen van ladingresiduen (Kamerstuk 28 089, nr. 261);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 8 juni 2023 inzake reactie op de motie van het lid Van der Plas over het uitzetten van een onderzoek naar de gezondheid van omwonenden als gevolg van industrie (Kamerstuk 36 246, nr. 9) (Kamerstuk 36 246, nr. 13);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 13 juni 2023 inzake rapportage ILT inzake VTH-stelsel (milieu, bouwen, natuur) Caribisch Nederland (Kamerstukken 22 343 en 28 663, nr. 359);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 15 juni 2023 inzake verzamelbrief vuurwerk (Kamerstuk 28 684, nr. 723);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 22 juni 2023 inzake praktijkproef asbestdaksanering met schuim (Kamerstuk 25 834, nr. 193);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 23 juni 2023 inzake besluit ILT op vergunnen internationaal afvaltransport pfas-verdacht afval naar Indaver in Antwerpen (Kamerstukken 35 334 en 28 089, nr. 256);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 17 juli 2023 inzake stand van zaken asfaltcentrales (Kamerstuk 28 089, nr. 265);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 4 juli 2023 inzake voortgang versterking VTH-stelsel juni 2023 (Kamerstukken 22 343 en 28 663, nr. 360);
 - de brief van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 17 juli 2023 inzake derde voortgangsrapportage pfas Zeeland (Kamerstuk 35 334, nr. 259);
 - de brief van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 23 augustus 2023 inzake publicaties ILT van april tot en met juni 2023 (2023D34140);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 28 augustus 2023 inzake antwoorden op vragen commissie inzake de voorhangprocedure besluit tot invoering van een register voor zeer zorgwekkende stoffen (Kamerstuk 22 343, nr. 358) (Kamerstuk 22 343, nr. 361);
 - de brief van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 23 mei 2023 inzake aansprakelijkheid 3M voor pfas-schade (Kamerstuk 35 334, nr. 255);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 22 september 2023 inzake milieuproblematiek Tata Steel (Kamerstuk 28 089, nr. 266);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 5 oktober 2023 inzake tweejaarlijks onderzoek kwaliteit uitvoering VTH en beantwoording toezeggingen (Kamerstukken 22 343 en 28 663, nr. 368);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 5 oktober 2023 inzake Staat van de Veiligheid Brzo-bedrijven 2022 (Kamerstuk 26 956, nr. 219);
 - de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 29 september 2023 inzake reactie op de motie van het lid Klaver c.s. over financiële en juridische steun bieden aan medeoverheden die juridische stappen zetten tegen

Chemours en haar pfas-vervuiling (Kamerstuk 36 410, nr. 25) (Kamerstuk 22 343, nr. 363);

- **de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 6 oktober 2023 inzake omgaan met het voorzorgbeginsel en potentieel zeer zorgwekkende stoffen (Kamerstuk 22 343, nr. 369);**
- **de brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 10 oktober 2023 inzake reactie op de verzoeken van de leden Bouchallikh en Omtzigt, gedaan tijdens de regeling van werkzaamheden van 26 september 2023 over de aangenomen motie over de Nederlandse regels aanpassen zodat de Europese norm van 500 milligram stikstofdioxide per kubieke meter ook aan Tata Steel kan worden opgelegd (Kamerstuk 22 343, nr. 354) en over de vraag of de regering van mening is dat het Cordella-arrest op de zaak Tata Steel van toepassing is (Kamerstuk 22 343, nr. 371).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de commissie,
Tjeerd de Groot

De griffier van de commissie,
Rijkers

Voorzitter: Graus
Griffier: Koerselman

Aanwezig zijn zes leden der Kamer, te weten: Van Esch, Van der Graaf, Graus, Hagen, Haverkort en Klaver,

en mevrouw Heijnen, Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat.

Aanvang 14.02 uur.

De voorzitter:

Van harte welkom allemaal bij dit commissiedebat van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat. Het gaat vandaag over externe veiligheid. Ik heet van harte welkom de mensen op de publieke tribune en ook de mensen die thuis kijken en luisteren via het digitale kanaal. Staatssecretaris en leden der Staten-Generaal, van harte welkom. Dit commissiedebat is opgeknipt. We gaan vandaag alleen de eerste termijn doen, van de Kamer en ook van de Staatssecretaris, en morgen, onder voorzitterschap van meneer De Groot – die is dan de klos – gaat het verder. Het gaat morgen van 10.00 uur tot 11.00 uur verder, staat hier. Meneer Haverkort.

De heer Haverkort (VVD):

Een kort punt van orde. Ik neem aan dat dat alleen is in het geval we vandaag tijd tekortkomen.

De voorzitter:

Ja, maar dat is altijd zo natuurlijk.

De heer Haverkort (VVD):

Wij zijn lang van stof. Dat deel ik met u, maar er zou zich een situatie kunnen voordoen dat we wel tijd hebben om voor 18.00 uur de tweede termijn af te ronden. Ik denk dat dat dan de voorkeur heeft van de commissie.

De voorzitter:

Zeker. Dat heeft ook onze voorkeur uiteraard, maar de uitwijkmogelijkheid is er in ieder geval voor het geval u allemaal langdradige vragen stelt en te lange interrupties houdt. Dan komt dat vanzelf niet goed. Ik stel voor: een spreektijd van zeven minuten per fractie en vier interrupties. Ik heet meneer Klaver van harte welkom in deze commissie. Het is de eerste keer dat ik hem hier zie. Van harte welkom, meneer Klaver. We beginnen met mevrouw Hagen namens Democraten 66.

Mevrouw Hagen (D66):

Dank u wel, voorzitter. De overheid is passief bij de bescherming van omwonenden tegen vervuilende industrie. Bedrijven en overheden vervallen bij klachten in procedurele antwoorden als «het bedrijf voldoet aan de vergunningen». Dat zijn de bikkelharde conclusies van het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid over de manier waarop de overheid omwonenden van grote bedrijven beschermt tegen de schadelijke uitstoot van grote bedrijven, zoals Tata Steel en Chemours. Na zes maanden hebben we dan eindelijk een kabinetsreactie, maar wat verbaast mij? Terwijl het OVV-rapport duidelijk schetst dat het huidige systeem faalt, verandert de Staatssecretaris niets op systeemniveau: geen wetgeving en geen nieuwe mogelijkheden voor omgevingsdiensten om daadwerkelijk in te kunnen grijpen. En dat terwijl de bevoegde gezagen en omgevingsdiensten hier expliciet om hebben gevraagd. Een aantal vragen. Waarom blijft wetgeving uit, vraag ik aan de Staatssecretaris. Welke stappen kunnen omgevingsdiensten en bevoegde gezagen

straks wel zetten die zij eerder niet konden zetten? Welk nieuw mandaat krijgen zij? Als een van de oplossingen wordt een rapid response team opgetuigd. Voorzitter, ik weet dat u met mij deelt dat we die Engelse termen zo min mogelijk moeten toepassen, dus laat ik zeggen dat het een snel reactieteam is. Mijn vraag is wel wat hun mandaat zal worden. Mogen zij bijvoorbeeld dwars door de veiligheidsregio's heen bewegen? Wat is hun mandaat? En wat voegen zij dan toe op het moment dat het systeem gewoon al niet werkt?

Uiteindelijk moet natuurlijk het doel van deze Staatssecretaris zijn om de gezondheid van de omwonenden van de Tata's en de Chemours van ons land goed te beschermen, te zorgen dat verhalen over grotere kansen op kanker en longziekten en over giftige groenten, fruit en eieren uit eigen tuin zo snel mogelijk tot het verleden behoren. Hebben de betrokken bevoegde gezagen en omgevingsdiensten over deze kabinetsreactie daadwerkelijk aangegeven dat ze er iets aan hebben, vraag ik de Staatssecretaris. En de belangrijkste vraag: wat betekent deze kabinetsreactie voor de omwonenden van grote industriële bedrijven en specifiek voor de omwonenden van Tata, Chemours en de APN?

Voorzitter. In ongeveer ieder debat afgelopen twee jaar heb ik aandacht gevraagd voor meer voorzorg in onze milieuwetgeving. Concreet: op het moment dat we duidelijke aanwijzingen hebben dat stoffen zeer schadelijk zijn voor ons milieu en onze gezondheid, moeten we direct alle uitstoot zo ver mogelijk terugdringen. De OVV geeft over voorzorg de volgende aanbeveling: «Borg dat het voorzorgsprincipe zwaarder gewogen wordt in het systeem van vergunnen van persistente stoffen.» In de kabinetsreactie lezen we hier niets over terug. Hoe gaat de Staatssecretaris opvolging geven aan deze aanbeveling uit het OVV-rapport en op welke manier gaat zij uitvoering geven aan de motie van de leden Klaver, Paternotte, Bontenbal en Bikker die precies daartoe oproept?

In de kabinetsreactie lezen we ook dat verkend gaat worden of het Schone Lucht Akkoord een verplichtend karakter gegeven kan worden. Wat D66 betreft is dat geen vraag, maar een gegeven. Alleen zo beschermen we iedereen in Nederland tegen de gevolgen van milieuvervuiling. Kan de Staatssecretaris toezeggen dat deelname aan het Schone Lucht Akkoord verplicht wordt voor alle gemeenten en is zij bereid om de doelen in het SLA, het Schone Lucht Akkoord, ook verplicht te stellen? Erkent zij dat zonder deze twee stappen de doelen van 2030 en 2050 op het gebied van onze gezondheid en onze leefomgeving niet gehaald gaan worden?

Tot slot over het OVV-rapport. Kennis over onze leefomgeving en de effecten daarvan op onze gezondheid, wordt steeds belangrijker, maar kennis moet op dit moment uit diverse hoeken komen: de GGD, het RIVM, de ILT, de omgevingsdiensten, gemeenten, provincies en bedrijven zelf. Is de Staatssecretaris bereid om te kijken naar de mogelijkheid om een instituut voor leefomgeving en gezondheid op te richten waar zo veel mogelijk kennis op dit gebied samengebracht zou kunnen worden?

Voorzitter. Inmiddels zijn we een hoorzitting in de Tweede Kamer, een hoorzitting in de provincie Zuid-Holland en diverse debatten verder, maar toch blijft de pfas-ramp ons land teisteren en woekert het pfas-drama rondom Chemours door. Daarom presenteer ik vandaag namens D66 een actieplan pfas. De omwonenden, de oud-medewerkers, de actiegroepen, de gemeenten, de provincie Zuid-Holland en de Onderzoeksraad voor Veiligheid zijn helder: Staatssecretaris, kom in actie. Met dit plan doen we zowel voorstellen voor de situatie rondom Chemours als voor de pfas-problematiek in het algemeen.

De voorzitter:

Er is een interruptie van mevrouw Van Esch, Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Sorry, voorzitter. Eigenlijk nog op het vorige blokje, want ik had het gevoel dat mevrouw Hagen naar een volgend blokje ging. Ik ben benieuwd of mevrouw Hagen misschien wel een beetje de pessimistische feeling van de Partij voor de Dieren deelt dat we, als we zouden willen dat er wetgeving komt, die dan misschien maar gewoon zelf als Kamer zouden moeten gaan maken. De reactie op het OVV-rapport gaf eigenlijk aan dat we dat in elk geval van dit demissionaire kabinet niet echt hoeven te verwachten. Moeten we niet maar gewoon zelf die handschoenen op gaan pakken?

Mevrouw **Hagen** (D66):

Bedoelt u dan de wetgeving met betrekking tot de informatievoorziening of die met betrekking tot het verzorgingsbeginsel? Welke wetgeving wilt u met mij oppakken?

De **voorzitter**:

Ik zal dit niet als interruptie tellen voor mevrouw Van Esch.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Mevrouw Hagen probeert het rijtje al te maken. Volgens mij kan ik op alles bevestigend antwoorden. Gelukkig hebben we gisteren een aantal moties aangenomen gekregen die wel degelijk oproepen tot het maken van die wetgeving. Ik deel de frustratie ook wel met mevrouw Hagen. We hebben jarenlang aangegeven dat we vinden dat het anders moet, maar ook zeker anders kan. Ik denk eigenlijk dat we misschien nu wel de bal gewoon bij de Tweede Kamer moeten gaan leggen om daadwerkelijk te komen met die andere wetgeving. Ik ben benieuwd of mevrouw Hagen het met me eens is dat we dat moeten doen op al de facetten die nodig zijn. Volgens mij kunnen we dat lijstje prima zelf maken.

Mevrouw **Hagen** (D66):

Ik denk dat we die handschoenen heel goed gezamenlijk kunnen oppakken. Ik denk dat we elkaar heel vaak vinden op milieuwetgeving en er is inderdaad een hoop te doen. Het is een mooi recht dat we hebben als Kamer. Laten we dat als experts inmiddels, helaas, op deze onderwerpen dan ook gezamenlijk oppakken.

De **voorzitter**:

U mag u betoog vervolgen, mevrouw Hagen.

Mevrouw **Hagen** (D66):

Dank, voorzitter. We hebben dus een pfas-plan gemaakt. Ik begin met het belangrijkste punt. Als Nederland zelf een voorstel doet om per 2025 een verbod in te voeren op pfas en 3M, de pfas-producent vlak over de grens in België, al heeft laten weten per 2025 te stoppen met de productie van pfas, waar wacht Chemours dan nog op? Wat D66 betreft stopt Chemours uiterlijk in 2025 met de productie van pfas. Alleen zo kunnen de uitstoot en de lozingen van pfas teruggebracht worden naar nul. Is de Staatssecretaris bereid om hierover in gesprek te gaan met Chemours? En is zij bereid om alle juridische mogelijkheden te onderzoeken om Chemours te dwingen om te stoppen met de productie van pfas per 2025 als dat hier niet vrijwillig toe bereid is?

Het stoppen van de pfas-uitstoot is niet genoeg. De omwonenden verdienen helderheid over hun gezondheid. In een eerdere motie riep ik samen met de collega's Van Esch, Beckerman, Van der Graaf en De Hoop al op om het RIVM opdracht te geven tot een onderzoek. Toen gaf de Staatssecretaris aan dat ze meer tijd nodig had. Kan de Staatssecretaris inmiddels toezeggen dat dit onderzoek er gewoon komt? Is zij het met D66 eens dat hoe dan ook de omwonenden gewoon duidelijkheid verdienen?

Ook de mensen rond de Westerschelde is beloofd dat er in het pfas-onderzoek dat nu wordt gedaan speciale aandacht voor hen zou zijn. We krijgen berichten dat nog steeds niet duidelijk is hoe precies invulling gegeven gaat worden aan deze toezegging. Graag een reactie hierop van de Staatssecretaris.

Voorzitter. Zelfs nu is er nog niet genoeg spreekijd om punt voor punt het hele plan na te lopen, maar onze oproep is duidelijk: kom in actie, maak een einde aan het lozen van pfas door Chemours en geef duidelijkheid aan omwonenden. Na afloop van mijn inbreng in dit debat bied ik het plan graag aan de Staatssecretaris aan – ik kan het ook via de bode geven – en hoor ik graag van haar hoe zij invulling kan geven aan de punten uit ons plan.

De voorzitter:

Gaat u rustig even door. Maakt u uw betoog even af.

Mevrouw **Hagen** (D66):

Afrondend nog twee vragen. Volgens onderzoek van Investico en het AD blijkt dat twaalf bedrijven gif lozen in al vervuilde wateren, en dit op basis van een vergunning die zo nooit afgegeven had mogen worden. Graag een reactie hierop van de Staatssecretaris.

De ILT is na onderzoek duidelijk over wat nodig is om tot een werkend VTH-systeem te komen op de BES-eilanden. De eerste aanbeveling is om de VTH-taken zo snel mogelijk onder te brengen bij een van de bestaande omgevingsdiensten. Hoe gaat de Staatssecretaris hier in samenspraak met de eilanden vorm aan geven?

Tot zover, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Hagen. Ik verzoek de Kamerbode om het plan van mevrouw Hagen in ontvangst te nemen. Dan kan het door de bode overhandigd worden aan de Staatssecretaris en zal het deel uitmaken van de beraadslaging. Dank u wel, meneer de bode. En dank voor het in ontvangst nemen, mevrouw de Staatssecretaris. Er is nog een interruptie van mevrouw Van Esch.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Voorzitter. Er staan denk ik goede dingen in het plan. Volgens mij heb ik net een samenvatting gehoord. Een van de punten die ik hoorde – daar ben ik natuurlijk blij om – is: laten we kijken in hoeverre we Chemours per 2025 kunnen dwingen geen pfas meer te produceren. Dat lijkt me een hartstikke goed idee. Ik vind het alleen wel lastig om dan te zien dat D66 gisteren tegen een motie stemde over het dwingen van Tata Steel om per 1 januari 2025 Kookfabriek 2 te sluiten. Dus waarom in een actieplan heel hard over Chemours zeggen «1 januari 2025 stoppen met de productie van pfas», maar bij Tata Steel nog niet die harde datum van 1 januari 2025 opleggen als, volgens mij, de omwonenden in dezelfde grote gezondheidsproblematiek zitten?

De voorzitter:

Wat is daarop uw antwoord, mevrouw Hagen?

Mevrouw **Hagen** (D66):

Ik denk dat het heel belangrijk dat er voor verschillende soorten industrie ook verschillende soorten plannen zijn. Ik vind namelijk ook – daar hebben we het natuurlijk al vaker over gehad, ook bij de hele nationale grondstoffenstrategie – dat we goed moeten kijken naar wat wij nodig hebben als land, binnen ons land, binnen onze economie, en wat voor bedrijvigheid daarbij past. Als we zien dat er in andere landen al keuzes worden gemaakt worden om te stoppen met dit soort fabricage van pfas, hebben

wij sterk de vraag waarom wij daar dan nog mee door zouden gaan in Nederland. Bij Tata Steel hebben wij ook heel duidelijk gezegd dat 2030 voor ons de grens is, dat het dan gewoon heel duidelijk schoner en duurzamer moet zijn en dat de omgeving profijt moet hebben, dat de gezondheid duidelijk naar voren moet komen. Dat is zelfs een vereiste in onze maatwerkafspraken. Dus ondanks dat de motie van de hand van mevrouw Van Esch grote gelijkenissen vertoonde met de motie die ik zelf eerder heb ingediend – ik weet dat u dat bewust heeft gedaan, mevrouw Van Esch – vonden wij juist die harde deadline van 1 januari 2025 niet passen in het vergroenen van die productie en de kansen waar we nu op hebben ingezet. Dat is dus het verschil tussen verschillende industrieën.

De voorzitter:

Dank u wel mevrouw Hagen, ook voor het spreken in de derde persoon, wat nog weleens wordt vergeten hier, en dat u de Engelse termen heeft geduid in het Nederlands. Dat is altijd belangrijk voor minder ter zake deskundigen en ook ouderen, die het anders niet kunnen volgen. Dat waardeer ik enorm. Dank u wel, ook namens die mensen.
Meneer Haverkort, Volkspartij voor Vrijheid en Democratie.

De heer Haverkort (VVD):

Ik vind het altijd zo mooi als u dat uitspreekt, voorzitter. Dank. Voorzitter. Ik heb het in deze commissie al veel vaker gezegd: het is niet, echt niet, acceptabel dat inwoners van Wijk aan Zee eerst een klimrek moeten schoonmaken voordat ze hun kinderen erop laten spelen, het is ook niet acceptabel dat inwoners van Zeeland geen mosselen kunnen eten uit hun eigen water en het is zeker ook niet acceptabel dat inwoners van Dordrecht – ze zitten hier op de tribune – geen voedsel kunnen eten uit de eigen volkstuin. En nu zegt ook de Onderzoeksraad voor Veiligheid dat omwonenden betere bescherming van hun gezondheid verdienen en dat wij, de overheid, daar verantwoordelijk voor zijn. Al met al staan we er niet fraai op. Dat moet anders en de VVD zou de VVD niet zijn als we daar geen oplossingen voor zouden hebben. Voorzitter. De VVD kiest er welbewust voor om een schone industrie te willen hebben. Dat is niet op korte termijn het sluiten van bedrijven, want die industrie is ook nodig voor nieuwe innovatieve toepassingen, technologische oplossingen, onze welvaart, mobiliteit, medische producten in ziekenhuizen en voor heel veel dagdagelijkse gebruiksvoorwerpen. Maar het moet wel schoon en daarom – ik herhaal mezelf – moeten we bedrijven die crimineel omgaan met onze omgeving stevig aanpakken. Milieucriminaliteit moet meer prioriteit krijgen en ik vraag de Staatssecretaris hoe ze dat gaat regelen.

De voorzitter:

Er is een interruptie van mevrouw Hagen, D66.

Mevrouw Hagen (D66):

Tot mijn ontsteltenis is er gisteren weer een motie aangenomen in de Kamer over de essentiële lijst voor pfas-houdende producten, terwijl wij al lang aan het pleiten zijn voor een totaalverbod op pfas. Nu hoor ik de VVD, die dus ook voor deze motie stemde, vragen om dat gesprek weer op gang te brengen. Toen dacht ik: vindt u dan net als BBB dat de lijst die wij hebben opgesteld, juist voor essentieel gebruik, zoals bijvoorbeeld voor stents voor bloed of voor waterstofopwekking, waar het ook voor wordt gebruikt, niet voldoende? Vindt u niet dat die lijst al wel voldoende is? Moeten we niet ophouden met praten? Is het niet juist tijd dat we die milieucriminaliteit bij de wortel aanpakken en dat soort bedrijven niet meer dat soort producten laten maken?

De voorzitter:

Ik heb geen mening in dezen, maar ik zal de vraag doorgeleiden naar het lid Haverkort.

De heer Haverkort (VVD):

Daar gaat je compliment.

Voorzitter, twee antwoorden richting mevrouw Hagen. Ten eerste moet je natuurlijk wel onderscheid maken met milieucriminaliteit waarbij bedrijven door de rechter worden aangesproken op het feit dat ze daadwerkelijk in het kader van het strafrecht iets fout hebben gedaan. Daarover lopen al vele gesprekken tussen het Ministerie van IenW en het Ministerie van JenV. Ik heb op dat punt de vraag gesteld aan de Staatssecretaris of ze ons nog eens kan meenemen in de status daarvan. Dan het punt dat mevrouw Hagen aanhaalt over het onderscheid tussen wat dan heet de essentiële en de niet-essentiële polyfluormoleculen. Daarover heb ik volgens mij al ruim anderhalf jaar geleden in ditzelfde commissiedebat – volgens mij zat mevrouw Hagen toen ook naast me – gezegd dat het verstandig is om daar een prioritering in aan te brengen. Ik zou morgen zijn voor een verbod op polyfluormoleculen in regenjassen en kaplaarzen. Ook Tefalpannen – teflonpannen moet ik zeggen, want ik moet geen merknaam noemen – kunnen best zonder die polyfluormoleculen. Daar zie ik onze samenleving best mee doorleven. Maar ik zou willen voorkomen dat op korte termijn de medische wereld hier vragen stelt, omdat ze in plaats van een katheter dat je via je lies door de aderen heen naar het hart kunt schuiven, omdat dat dingetje nou eenmaal zo glad is, weer allerlei openhartoperaties zouden moeten doen en de borstkas open zouden moeten leggen. Want dat is de consequentie van een totaalverbod. Ik ben ook heel blij dat dat de onderliggende gedachte is van het verbod zoals het in Europa nu is voorgelegd door die vijf landen. Ik acht de medische wetenschap, maar ook de producenten en onze overheid voldoende verstandig om dat verstandige onderscheid te maken.

De voorzitter:

Mevrouw Hagen, ik zie u heel bedenkelijk kijken.

Mevrouw Hagen (D66):

Ja, want mijn vraag was eigenlijk heel simpel. We gaan voor een totaalverbod en daarnaast hebben we een lijst met essentieel gebruik. Toch hoor ik dan weer een pleitbezorger voor pfas-houdende producten, terwijl we echt omkomen in de pfas: als we daar strakkere normen op zouden houden, zou ongeveer ons hele land op slot gaan. Dat begrijp ik dus gewoon niet. Ik kan dat pleidooi van de VVD, waarbij we net al de uitzondering maken voor noodzakelijke producten, samen met het voor zo'n motie stemmen gisteren niet rijmen met de noodzaak voor ons om op te treden. Dus nogmaals: vindt u de lijst met uitzonderingen op het totaalverbod dan niet voldoende? Waarom moet er weer een gesprek gevoerd worden?

De heer Haverkort (VVD):

De motie waar het gisteren over ging, is een intern ... Laat ik het anders zeggen. De motie waar het gisteren over ging, bevestigde in grote lijnen het verhaal dat ik net gehouden heb. Het was de VVD die de Staatssecretaris anderhalf jaar geleden vroeg om met de sector in gesprek te gaan om tot die lijst te komen. Maar het is geen zwart-witte lijst. Morgen hebben we weer nieuwe vervuilingen ontdekt. Morgen hebben we weer nieuwe kennis over de gezondheidseffecten van die verschillende stoffen. Het zijn er ook nogal een paar. Het is dus een dynamisch proces en dat betekent dat je altijd in gesprek moet blijven, dat je altijd je ogen open moet houden voor de risico's. Maar daar waar risico's wellicht klein zijn, kun je ook de tijd nemen om op zoek te gaan naar alternatieven. Dat is

niet iets wat zwart-wit is. Dat is een heel groot grijs gebied. Daarom blijf ik bij hetgeen ik net gezegd heb.

De voorzitter:

Okido. Meneer Klaver, GroenLinks.

De heer Klaver (GroenLinks):

Voorzitter, dank. In Groningen, met de gaswinning, zijn daar strafrechtelijke feiten gepleegd door de Gasunie dan wel de overheid?

De voorzitter:

Dat is nog eens een korte en puntige vraag. Meneer Haverkort.

De heer Haverkort (VVD):

Ik ben vereerd dat de heer Klaver dat aan mij vraagt, maar ik moet hem eerlijk bekennen dat ik hem op die vraag het antwoord schuldig moet blijven. Ik ben niet de woordvoerder Groningen, niet de woordvoerder Justitie. Mijn kennis over alle rechtelijke uitspraken in dat gebied van ons land laten het niet toe dat ik daar antwoord op geef, dus dat ga ik ook niet doen.

De voorzitter:

Het is eerlijk trouwens, dat u dat durft toe te geven. Dat is ook dapper. Meneer Klaver.

De heer Klaver (GroenLinks):

Zeker, maar ook zorgelijk. Ik stel deze vraag namelijk om de volgende reden. Zojuist zegt de heer Haverkort dat de overheid eigenlijk pas moet ingrijpen als een strafrechtelijke overtreding wordt geconstateerd of als de milieuwetgeving wordt overtreden, terwijl er op dit moment gewoon fabrieken roken waar mensen ziek van worden zonder dat daar sprake is van overtredingen. Moet de overheid dan niks doen?

De heer Haverkort (VVD):

Het is slechts het eerste punt dat ik aanhaal. In eerdere debatten – dat kunt u allemaal terugzien – heb ik steeds een lijst van maatregelen benoemd waarbij de primaire aanpak zit op crimineel gedrag. Dat is echt uit den boze. Daar hebben we een justitieel apparaat voor dat daarop moet handhaven en moet toezien en dat ook moet bestraffen. We hebben natuurlijk ook een volledig apparaat voor ruimtelijke ordening en omgeving en dat komt daarna. Ik heb in mijn betoog nog een hele hoop maatregelen staan die precies ingaan op de zorg die de heer Klaver terecht verwoordt. Het is natuurlijk zo dat we niet alleen maar strafrechtelijk kunnen en moeten ingrijpen als dat nodig is. We hebben een voorzorgsprincipe. We hebben een grondwettelijke plicht om ervoor te zorgen met elkaar dat de balans tussen economie, welvaart én gezondheid aan de juiste kant doorslaat. Dus als u mij toestaat, ga ik daar graag op door. Het is zeker niet zo dat alleen strafrechtelijk telt.

De heer Klaver (GroenLinks):

Dat is goed om te horen, want ik denk dat wij hier als overheid een veel bredere verantwoordelijkheid hebben. U spreekt over het voorzorgsprincipe. Je merkt gewoon dat eigenlijk van alle belangen – dat zie ik nu ook en ik hoop dat u daar verder in uw betoog op ingaat – in de reactie van de Staatssecretaris het belang van bedrijven, de rechtszekerheid voor bedrijven en de proportionaliteit voor bedrijven als het gaat over wat de administratieve lasten zijn, leidend zijn boven de consequenties voor omwonenden van deze bedrijven. Dat is waarom ik hierop aansla, meneer Haverkort. Want u kunt prachtige teksten hebben – ik heb bijna alles teruggelezen wat u en uw collega's in deze commissie over dit onderwerp

hebben gezegd – maar in de tussentijd is er helemaal niets veranderd. Dat is het probleem. Die mensen in Dordrecht die bij Chemours wonen of in de buurt van Tata hebben helemaal niks aan deze woorden. Het is tijd voor actie.

De voorzitter:

We moeten wel via de voorzitter spreken.

De heer Klaver (GroenLinks):

Via u, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Niet meneer Haverkort rechtstreeks aanspreken. Meneer Haverkort.

De heer Haverkort (VVD):

Voorzitter. Volgens mij heb ik in deze rede een aantal goedbedoelde adviezen gehoord, maar geen vraag. Dus als u het goedvindt, ga ik door met mijn betoog.

De voorzitter:

Alstublieft.

De heer Haverkort (VVD):

Dank u wel. Ik had het over milieucriminaliteit. Dat is prio één.

Als tweede: hoe staat het met de maatwerkafspraken? Mij bereiken geluiden dat het proces traag verloopt. Graag een update, waarbij ook de status van bedrijven als Yara en Chemelot aan de orde komt, want anders gaat het enkel en alleen maar weer over Tata en Chemours.

Dan mijn derde punt, heel belangrijk: een robuust stelstel voor vergunningverlening, toetsing en handhaving, een VTH-stelsel. Daarover is de Onderzoeksraad voor Veiligheid glashelder. Omgevingsdiensten zetten niet alle middelen in die ze kunnen inzetten. Wat vindt de Staatssecretaris daarvan? Hoe komt dat en wat is er nodig om ze wel alle beschikbare middelen te laten gebruiken? Graag een reactie.

Tijdens de technische briefing gaven partijen aan dat er stappen gezet worden, maar dat het ook allemaal veel tijd kost. Komende april wordt inzichtelijk welke van de 29 omgevingsdiensten niet zullen gaan voldoen aan wat dan de «robuustheidscriteria» heet. Waarom moet dat zo veel tijd kosten? Als het basistakenpakket voor al die diensten gestandaardiseerd is en hetzelfde is, dan is toch ook eenvoudig vast te stellen of ze voldoen aan die criteria, ja of nee? Hoeveel omgevingsdiensten lopen risico? Hoeveel van de huidige omgevingsdiensten zijn dan niet robuust genoeg en te klein en, belangrijker, wat te doen om ze wel robuust te maken? Worden ze gedwongen om samen te werken? Gaan ze fuseren? Wie regisseert dat? Wat is de rol van de stelselverantwoordelijke daarbij en, heel belangrijk, wat zijn de kosten daarbij?

IPO en VNG hebben ook nog vragen gesteld in die sessie over de rol van de stelselverantwoordelijke. Kan de Staatssecretaris daarop reageren? Partijen vragen actief om meer regie, maar tot op heden klinkt vanuit het kabinet toch ook heel vaak de reactie dat het aan het bevoegd gezag is en dus niet aan de stelselverantwoordelijke. Wordt dat met dit verzoek van de VNG en IPO nu anders? Hoe gaat de Staatssecretaris om met de oproep van provincies om meer uniformiteit in het milieubeleid te creëren? Graag een reactie.

Dan de zorgwekkende stoffen. Hoe borgt de stelselverantwoordelijke dat de zes samenwerkende omgevingsdiensten voor die specifieke risicobedrijven veel sneller op stoom zijn? Wat is er nodig om één proces, één systeem en één organisatie te hebben in plaats van zes verschillende?

Voorzitter. Inwoners maken zich zorgen. Informatievoorziening is daarbij van groot belang. We hebben vorige week een debat gehad over het register van zeer zorgwekkende stoffen dat openbaar gemaakt gaat worden, maar ik wacht naar aanleiding van mijn motie van begin dit jaar al negen maanden op een lijstje van de bedrijven die pfas uitstoten. We weten dat vergunningen van papier zijn en niet digitaal. Hoe staat het met de uitrol van die digitale vergunningen, zodat snel en duidelijk kan worden gecommuniceerd over emissies van zeer zorgwekkende stoffen? Een schone industrie is noodzakelijk voor welvarend en gezond leven in Nederland. We kunnen niet zonder. We kunnen leidend zijn als we willen, maar dat vraagt wel leiderschap. Het geld is er, de wil bij vele spelers op het bord ook en strenge normen voor emissies zijn allang geen belemmering meer. Bedrijven zijn innovatief genoeg, mits het speelveld in Europa gelijk is. Zo kunnen we ook beter invulling geven aan dat voorzorgsbeginsel. Ik hoor het mezelf zeggen en ik schrik er toch van: het voorzorgsbeginsel. Dat is typisch Haagse taal. Wat ik hoor te zeggen, is dat we door al de suggesties die ik doe onze bedrijven, onze industrie, schoon maken. Dat leidt tot het voorkomen van zorgen bij omwonenden. Schone, frisse lucht die je veilig kunt inademen, schoon water waar je in kan zwemmen of waar je vis of schaaldieren uit kan eten en een schone bodem waar je zonder sanering op kunt bouwen, je kinderen veilig op kunt laten spelen in de tuin en gerust je volkstuintje op kunt houden, dat moet het doel zijn. Dát moet het doel zijn.

De voorzitter:

Er is een interruptie van mevrouw Van Esch.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Aanbeveling 3 uit het OVV-rapport is: borg het voorzorgsprincipe. Als dat het doel moet zijn, dan moet de VVD zich volgens mij ook aan kunnen sluiten bij meerdere sprekers hier vandaag die zeiden dat dat in ieder geval onvoldoende gelukt is in de reactie die we tot nu toe van de Staatssecretaris hebben gezien.

De heer Haverkort (VVD):

Ik deel het ongeduld van mevrouw Van Esch. Na zes maanden wachten op een reactie wil je heel graag naar de inhoud. Maar daar kom ik nog op. Ik heb nog een heel setje vragen over de kabinetsreactie op dat rapport, die we vandaag hebben gekregen. Dan kom ik ook op aanbeveling 3. Wellicht kan mevrouw Van Esch daar nog even op wachten.

De voorzitter:

Nou, dat gaat ze niet. Ze gaat zelfs haar laatste interruptie aan u besteden.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Nee hoor. Ik wil een punt van orde maken. Ik wil best wachten, maar dan wil ik niet dat dit als een interruptie wordt geteld, want ik heb geen antwoord gehad.

De voorzitter:

Oké. We wachten even. Meneer Haverkort, «voorzorgsbeginsel» schijnt geen typisch Haags taalgebruik te zijn. U heeft een schooljuf naast u zitten, die dat ontkende. En zij kan het weten.

De heer Haverkort (VVD):

Gaat u mij nou ook al interrumpen? Dat wordt dan wel een streepje. Nee, zonder dollen: wat ik met dat betoog bedoel, is het volgende. Wij zijn in dit huis heel vaak in staat om te praten over dat soort termen. Ik kan me goed voorstellen dat mensen thuis en ook mensen die meekijken, denken: wat bedoelt men nou met zo'n voorzorgsbeginsel? Ik heb geprobeerd

duidelijk te maken wat ik daarmee bedoel. Het is gewoon het hele basale recht dat je in dit land hebt om te genieten van een schone omgeving, van schone lucht, schoon water en een schone bodem. Daar moeten wij als overheid voor zorgen. Mooier kan ik het niet maken.

De voorzitter:

We gaan de tijd weer aanzetten. De tijd loopt weer.

De heer Haverkort (VVD):

Voorzitter. Een laatste detail, of eigenlijk een laatste punt, voordat ik over het OVV-rapport begin. Dat gaat over asbest. Daar hebben we het ook al vaker over gehad. Je zou bijna vergeten dat er meer is dan pfas. Kan de Staatssecretaris aangeven hoeveel meter dak er gesaneerd is sinds haar communicatieplan is gestart? Hoeveel van de drie keer 3 miljoen is reeds uitgegeven, en gaat dat volgens plan en volgens verwachting? En kan de Staatssecretaris aangeven waarom het beloofde rapport over de praktijkproef, dat er voor de zomer zou zijn, er nog altijd niet is?

Voorzitter. Dan een aantal vragen over het OVV-rapport en met name over de reactie daarop. Excuseert u mij het staccato opnoemen.

De Onderzoeksraad voor Veiligheid concludeert dat er binnen het bestaande stelsel nog veel kan en moet gebeuren. Ook de Staatssecretaris geeft dat aan in haar reactie. Maar ze geeft ook aan dat er vooralsnog geen wetwijziging nodig is. In de nota die bij de reactie zit, wordt echter wel aangegeven dat er een onderzoek loopt naar eventueel benodigde wetwijzigingen. Waar denkt de Staatssecretaris dan aan en wanneer is dat eventueel gereed?

In de brief staat dat de invoering van de Omgevingswet mogelijkheden biedt om de gezondheidseffecten mee te wegen. Dat impliceert dat de huidige ruimtelijkeordeningswetgeving stiekem toch onvoldoende is. Graag een reactie.

In het gepresenteerde actieprogramma – mevrouw Hagen refereerde daar ook al aan – wordt een rapid response team of een «snellereactieclub», zoals zij het zei, opgericht. Hoe worden omgevingsdiensten daarbij betrokken? Wat is de relatie met het kenniscentrum van Omgevingsdienst Nederland? En het is wellicht een beetje cynisch, maar hoe rapid is rapid? Dat vraag ik me af als ik terugdenk aan de motie naar aanleiding waarvan ik al negen maanden moet wachten op een lijstje van uitdraaien uit zo'n systeem.

Voorzitter. Bij actielijn 4 wordt aangegeven dat er al verschillende acties lopen. Welke zijn dat dan? Even verderop staat dat het uitgangspunt is om beleid op Europees niveau vorm te geven, maar dat ook gekeken wordt naar nationale stappen wanneer het in Europa niet snel genoeg gaat. Waar denkt de Staatssecretaris dan aan? En hoe zorgt zij ervoor dat het speelveld in Europa wel gelijk blijft?

Voorzitter. In de bijlagen staan specifieke reacties op de aanbevelingen gericht aan het Rijk. Ik heb er wel behoefte aan dat het kabinet aangeeft wat de relatie is tussen het actieplan en deze reacties. Graag een toezegging van de Staatssecretaris op dat punt.

In de reactie op aanbeveling 1 kondigt het kabinet een onderzoek aan naar het vergunningenstelsel rondom zeer zorgwekkende stoffen. In mijn beleving heeft de commissie-Van Aartsen daar al een heel rapport over gemaakt. Dus wat gaan we nu weer opnieuw onderzoeken?

De voorzitter:

Dank u wel. Uw tijd zit erop.

De heer Haverkort (VVD):

Mag ik nog een laatste punt maken? Anders heb ik mevrouw Van Esch natuurlijk niet bevredigd.

De **voorzitter**:

Echt één regel dan. Dat is dan tevens het antwoord op de vraag van mevrouw Van Esch, en dan gaan we ermee stoppen.

De heer **Haverkort** (VVD):

De voorlopige afdronk van de VVD is dat we op heel veel van deze punten ook nog heel veel vragen hebben en dat het goed is dat het debat hierover geopend is, omdat we de inwoners uiteindelijk de zekerheid moeten geven dat industrie en omwonenden gezond samen kunnen leven. Daarbij zijn die aanbevelingen, ook nummer 3, erg goed om op te nemen.

De **voorzitter**:

Dank voor uw inbreng namens de VVD, meneer Haverkort. De Partij voor de Dieren, mevrouw Van Esch.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ik wou nog een interruptie op de heer Haverkort plegen.

De **voorzitter**:

Gaat u toch uw laatste interruptie inzetten? Oké.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ja, er zitten hier links van mij collega's waarvan ik het gevoel heb dat ik er wel redelijk op kan vertrouwen dat ik mijn interrupties niet aan hen hoeft te besteden. Dan vind ik het zonde om niet nog even door te gaan met dit interessante debat.

De **voorzitter**:

Dan uw laatste interruptie.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ik heb toch nog een vraag. Uit de reactie van de heer Haverkort begreep ik eerst dat hij zich niet zo veel zorgen zou maken over geld. Volgens mij is geld nou juist een van de punten die zo duidelijk in het OVV-rapport naar voren kwamen. Het gaat om capaciteit en het vermogen van de omgevingsdiensten om alle bevoegdheden die we bij hen neerleggen daadwerkelijk waar kunnen maken. Ik snap die twee punten dus eigenlijk niet zo goed. Is de heer Haverkort het er nou wel of niet mee eens dat de omgevingsdiensten echt flink meer budget nodig hebben om ook echt de dingen te kunnen gaan doen waar we ze voor hebben?

De heer **Haverkort** (VVD):

Dank voor de vraag. Ik heb in mijn eerste termijn net betoogd dat het robuust maken van de omgevingsdiensten ook geld kost. Ik heb de Staatssecretaris letterlijk gevraagd: wat gaat dat kosten? We hebben in de technische briefing van de vertegenwoordiger van de provincies gehoord – de VNG, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, bevestigde dat – dat ze zelf denken aan een bedrag van om en nabij € 4 per inwoner om robuuste omgevingsdiensten te kunnen inrichten. Dat was dat bedrag tussen de 30 en 60 miljoen. Maar ik kan natuurlijk aan de Staatssecretaris vragen of zij het met dat bedrag eens is. Ik heb nu de open vraag aan haar gesteld wat dat kost. Daarna komt natuurlijk de vervolgvraag wie het moet betalen, of dat dan via de provincies en gemeentes moet of dat het Rijk dat moet gaan doen. Ook die vraag is relevant. Maar ik heb wel degelijk aandacht gevraagd voor de financiën in dit hele proces. De vraag die ik naar aanleiding van de kabinetsreactie heb, is natuurlijk of de Staatssecretaris denkt dat voor die pak 'm beet 30 tot 60 miljoen structureel per jaar ook dat hele actieplan uitgevoerd kan worden en of ook alle aangekondigde maatregelen naar aanleiding van de aanbevelingen in dat bedrag zijn opgenomen. Maar misschien maai ik dan het gras voor de voeten van

mevrouw Van Esch weg, want dat zijn uiteraard ook allemaal hele relevante vragen die de komende tijd beantwoord moeten worden.

De voorzitter:

Mevrouw Van Esch heeft geen interrupties meer, maar ...

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ik wil mijn laatste vraag stellen. Dan ben ik erdoorheen en dan is dat prima. Ik heb nog een hele korte vraag.

De voorzitter:

Dan mag iedereen vijf vragen stellen. We gaan geen uitzondering maken. Vanaf nu mag iedereen vijf vragen stellen, ook mevrouw Van Esch.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Oké. Dat is ook prima. Ik ben wel benieuwd of de VVD bereid is om zelf die 60 miljoen te gaan vrijmaken in de begroting die voorligt.

De heer **Haverkort** (VVD):

Zoveel heeft de VVD niet, maar ik schat dat dat niet de vraag is van mevrouw Van Esch. De begroting van lenW is door de Tweede Kamer over de verkiezingen heen getild. In die begroting moet voldoende geld gereserveerd worden om robuuste omgevingsdiensten te kunnen organiseren, maar daarvoor zitten twee vragen. De ene vraag is: hoeveel is er nodig? De tweede vraag is: wordt dat via de begrotingen van de omgevingsdiensten afgewenteld op de inwoners van provincies en gemeentes, zoals die begrotingen gedekt worden in dat proces, of is dat een bijdrage vanuit het Rijk? Daar hoort de keuze bij die het ministerie, de Staatssecretaris, maakt over de mate waarin ze haar stelselverantwoordelijkheid invult en regie gaat voeren op dat verhaal. Ik wacht de beantwoording van de Staatssecretaris op dat punt dus graag af. Dan komen we er ongetwijfeld in tweede termijn op terug.

De voorzitter:

De Staatssecretaris komt vandaag ook nog aan de beurt. Dan beginnen we aan de inbreng van mevrouw Van Esch namens de Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Dank u, voorzitter. Wat de Partij voor de Dieren betreft moet niet het belang van de industrie, maar de gezondheid van mens, dier en milieu vooropstaan. Maar dat dat op dit moment niet het geval is, blijkt wel uit dat snoeiharde rapport van de OVV, waar we het het afgelopen halfjaar al vaker over hebben gehad in deze Kamer. Gistermiddag kwam eindelijk de reactie van het kabinet op dit rapport. Beter laat dan nooit, zullen we maar zeggen, maar wat ons betreft is deze brief helaas wel een samenvatting van staand beleid, verkenningen en plannen.

Wat hebben de omwonenden, de mensen die nu rondom deze vervuulende bedrijven wonen, heel concreet aan deze kabinetsreactie? Ik zie namelijk dat de Staatssecretaris vooral inzet op de ontwikkeling van de kennispositie van bevoegde gezagen. Ik wil niet ontkennen dat dat heel belangrijk is, maar de aanbevelingen in het OVV-rapport gingen niet alleen over het versterken van die kennispositie, maar ook over het vergroten van hun capaciteit, ook over de uitvoerbaarheid en zeker ook over de eenduidigheid van wetgeving. Dat zie ik in de reactie van deze Staatssecretaris eigenlijk niet terug. Volgens mij gaf mevrouw Hagen dat net ook al aan. Ik ben echt benieuwd waarom er niks in staat – ik vond daar echt bijna niks over – over die betere milieuwetgeving, die zo hard nodig is? Waarom staat er bijvoorbeeld niks in over het wettelijk verankeren van het voorzorgsprincipe? Gelukkig is gisteren de motie van onder

anderen collega De Hoop over het wettelijk verankeren en borgen van het voorzorgsprincipe aangenomen. Ik ben heel benieuwd hoe deze Staatssecretaris ook echt zo snel mogelijk aan de gang gaat met die aangenomen motie. Daarnaast geven omgevingsdiensten duidelijk aan dat ze structurele middelen nodig hebben, omdat de huidige inspanningen en resultaten anders tenietgaan. Ik ben benieuwd hoe deze Staatssecretaris daar dan voor gaat zorgen. Hoe komt dat structurele budget voor de versterking van de omgevingsdiensten dan terug? Waar kunnen we dat terugvinden? Dat moet nu namelijk echt wel duidelijk gaan worden. Voor de gezondheid van mens, dier en milieu is namelijk echt meer nodig. Dat heb ik net ook al aangegeven. Wat de Partij voor de Dieren betreft mogen bedrijven bijvoorbeeld geen giftige en ziekmakende stoffen lozen in het milieu. Een greep uit de kranten van de afgelopen tijd laat echter zien dat het lozen en uitstoten van giftige stoffen nog aan de orde van de dag is. Zo bleek vorige week maar weer dat de vergunningen van ten minste twaalf industriële bedrijven in Nederland niet voldoen aan de Europese regels voor schoon water. Deze bedrijven, waaronder Tata Steel en Dow Chemical, lozen nu gewoon giftige stoffen in wateren die al ernstig vervuild zijn, waardoor de waterkwaliteit nog verder achteruitgaat. Andere bedrijven, zoals BP, hebben niet eens onderzoek laten doen naar de mogelijke verslechtering van het water, terwijl dit wel verplicht is. Wat ons betreft stoppen deze lozingen natuurlijk zo snel mogelijk. Wij gaan er dan ook van uit dat deze Staatssecretaris, samen met de Minister, deze bedrijven gaat aanpakken. Wanneer komen die boetes? Wanneer worden deze bedrijven stilgelegd op het moment dat ze niet eens voldoen aan de wetgeving die er op dit moment ligt? Ik heb daar de afgelopen tijd te weinig over gehoord. Ik snap niet dat daarop niet nu al actie is ondernomen.

Gisteren is er gelukkig een motie van de Partij voor de Dieren aangenomen. Die roept de Staatssecretaris in ieder geval op om bevoegde gezagen meer instrumenten te geven, zodat ze zelf ook met maatregelen kunnen komen die daadwerkelijk zoden aan de dijk zetten. Ik ben benieuwd hoe de Staatssecretaris deze motie gaat uitvoeren en hoe snel ze daarmee gaat komen.

Dan weer over Tata Steel. Bedrijven lozen niet alleen giftige stoffen in het water, ze stoten die ook nog eens een keer uit in de lucht. Zo zijn op «Spot de gifwolk» – dat is een site waar burgers via webcams gifwolken kunnen spotten bij Tata Steel – in 4 maanden tijd 400 gifwolken gemeld. Wat ons betreft zijn deze gifwolken onacceptabel, zeker gezien uit het meest recente RIVM-onderzoek weer blijkt dat omwonenden van Tata Steel sneller ziek worden en gemiddeld zelfs tweeënhalve maand eerder dood gaan. Dat is slechts een gemiddelde. Wie langer in de IJmond woont, heeft namelijk nog meer kans op gezondheidsschade. Deze Staatssecretaris, die verantwoordelijk is voor die gezonde leefomgeving, schuift de verantwoordelijkheid door naar de vervuiler zelf. Ze schrijft zelfs dat Tata wat haar betreft de sleutel voor de oplossing in handen heeft, in plaats van zichzelf. De Staatssecretaris zegt zelfs «geen wondermiddel te hebben om nu voor een verbetering te kunnen zorgen».

Dan heb ik wel een suggestie. Ik vind echt dat daar nu een keer serieus naar moet worden gekeken. Trek de vergunningen eens in. Ga per 1 januari 2024, op het moment dat de Omgevingswet er is, eens kijken hoe snel je de vergunning van Tata Steel voor die Kookfabriek 2 kan intrekken. Dan zijn we pas een eind op weg om daadwerkelijk aan de omwonenden te laten zien dat het voor ons, en deze Staatssecretaris, serieus is. Deze Staatssecretaris geeft dan ook nog eens een keer aan dat ze, waar dat wel kan, gezondheidskundige beschermdoelen in de maatwerkafspraken met Tata Steel gaat opnemen. Ze zegt heel duidelijk «waar dat kan». Hierbij wordt een expertgroep betrokken die mag adviseren. Ik lees daar alleen heel duidelijk in dat die adviezen geen bindend karakter hebben. Dat kan natuurlijk niet. Het kan natuurlijk niet zo

zijn dat je zegt «waar het kan», «dan gaan we ernaar kijken» en «betrokkenen mogen meepraten, maar bindend is het niet». Ik denk dat we die tijd echt voorbij zijn. Ik wil de Staatssecretaris ook nog wel herinneren aan de aangenomen motie-Leijten/Van Raan over geen subsidierelaties zonder bindende afspraken over die gezondheidswinst.

Voorzitter. Ik rond bijna af. Ik zou niet willen afronden voordat ik het ook over Chemours heb gehad. Ook in Dordrecht is de leefomgeving van mens en dier namelijk vervuild. Dat komt door Chemours. Ik ben blij dat de Kamer gisteren mijn motie om Chemours aansprakelijk te stellen voor de kosten vanwege pfas-vervuiling heeft aangenomen. Naast het gegeven dat het belangrijk is dat Chemours moet opdraaien voor de kosten, is het ook belangrijk om ervoor te zorgen dat er geen pfas meer bijkomt in het milieu. In dat kader wil ik weten hoe het nu staat met de aangenomen motie van mijn kant – die is al een tijd geleden aangenomen – waarin staat dat er zo snel mogelijk nul uit de pijp van Chemours moet worden gerealiseerd. Ik heb nog geen uitvoering van die motie gezien. Ik zou dat vandaag wel graag van deze Staatssecretaris ontvangen.
Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel voor uw inbreng namens de Partij voor de Dieren, mevrouw Van Esch. Dan gaan we naar de ChristenUnie, mevrouw Van der Graaf.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

Dank u voor het woord, meneer de voorzitter. De ChristenUnie gelooft in onze samenleving, een samenleving waarin betrokken gemeenschappen naar elkaar omkijken, en in een overheid die dat goede leven ondersteunt, een schild is voor de meest kwetsbaren, maar ook afstand neemt als dat nodig is. Wij vragen ook van ons bedrijfsleven en de industrie dat die hun verantwoordelijkheid nemen richting hun omgeving en hun medewerkers. Voorzitter. De OVV is heel duidelijk in het onderzoeksrapport Industrie en omwonenden. Die schrijft: «Het weefsel van de samenleving is totaal tekortgeschoten rondom het industriebeleid. De overheid heeft te veel op afstand gestaan en is te laks geweest met ingrijpen. De industrie heeft haar verantwoordelijkheid te veel ontlopen. Omwonenden van de drie onderzochte bedrijven voelen zich niet voldoende gehoord en serieus genomen; er is sprake van een gat tussen de wereld van wetten, regels, bevoegdheden en hoe die zijn verdeeld – de systeemwereld – en hoe dit in de leefwereld van omwonenden uitpakt.» Dat raakt ons. De industrie en de overheid zijn de omwonenden uit het oog verloren.

Voorzitter. Het zal u niet verbazen dat ik als lid van de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen wel heel erg veel overeenkomsten daarmee zie bij het lezen van dit soort conclusies van de OVV. Niet alleen heeft het bedrijf hierbij ook een zorgplicht en moet de overheid er als eerste zijn om haar inwoners te beschermen, maar ook zien we hier weer dat het de rechter is die uiteindelijk de richting moet wijzen, terwijl je mag verwachten dat de overheid en bedrijven dat in eerste instantie op zich nemen.

Voorzitter. De industrie, en in het bijzonder Tata, Chemours en APN, moeten daarom volgens de OVV ook uitvoering geven aan hun wettelijke zorgplicht en maatschappelijke verantwoordelijkheid om omwonenden te beschermen tegen schadelijke industriële emissies. Voor de zomer bevroeg ik de directie van Chemours hierover tijdens de rondetafel die we hadden. Ik vroeg expliciet naar de zorgplicht en hoe zij die zien, ook jegens omwonenden en als fabrikanten richting de medewerkers, maar het antwoord was zwaar teleurstellend. De luiken gingen dicht. Men trok zich terug op de juridische heuvels en nam geen verantwoordelijkheid. Er was geen boodschap voor de omwonenden, die al jarenlang vervuild water drinken. Er was geen boodschap voor de ex-medewerkers die gebukt gaan onder ernstige gezondheidsklachten. Ik wil hier graag een

reactie op van de Staatssecretaris. De samenleving vraagt namelijk om een grote culturele omslag in de industrie, waarbij winstmaximalisatie niet meer centraal staat, maar juist bloei van de samenleving met frisse lucht, een gezonde bodem en helder water. Hoe kijkt de Staatssecretaris naar de houding van Chemours? De ChristenUnie hecht grote waarde aan de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid om dat voorzorgsprincipe zwaarder te wegen. Dat is er niet voor niets. Bij twijfel niet inhalen; uit voorzorg stoppen met de productie van pfas op het moment dat niet zeker is dat dat veilig kan.

Voorzitter. Het is belangrijk om dit goed te verankeren. Daarom hebben wij de motie die hiertoe oproept gesteund. Ik vraag hierop actie van de Staatssecretaris. Hoe gaat ze die uitvoeren? Zijn er ook andere wijzen om het voorzorgsprincipe beter vorm te geven, niet alleen bij persistente stoffen, maar ook breder in de vergunningsverlening, zo vraag ik de Staatssecretaris. Hoe is dat toe te passen bij alle reeds vergunde emissies? Kan de Staatssecretaris hier inzicht in geven? Kunnen we vergunningen daarop ook herzien?

Voorzitter. Onze lijn is altijd geweest dat vervuilende bedrijven hun verantwoordelijkheid moeten nemen jegens hun omgeving. Ze moeten aansprakelijk worden gesteld voor de aangerichte schade. Daarvoor staan zij aan de lat. Dat geldt dus ook voor Chemours in Dordrecht en omgeving, ook met het oog op de schade op het fabrieksterrein, de stortplaatsen en het water in de omliggende polders. En ook voor de lange termijn is dit een vraag en een zorg. Er is ook meer duidelijkheid nodig voor inwoners nu er zo veel onzekerheid leeft. Mensen komen naar mij toe met vragen. Kan ik de eieren nog wel eten? Kan ik nog borstvoeding geven? Dit is echt een vraag die zo reëel is in de gezinnen thuis. In Sliedrecht worden momenteel woningen opgeleverd aan bewoners die nu al weten: eet maar niet uit je eigen tuin. Dat is een verontrustend idee. Wat is de boodschap van de Staatssecretaris richting deze mensen? En er is ook meer duidelijkheid nodig over vervuilde gebieden, zoals de belangrijke recreatieplas Merwelanden. Versneld onderzoek en concrete plannen voor reiniging zijn nodig. Kan de Staatssecretaris dat toezeggen? Laat ook helder zijn dat het effectgebied groter is dan de gemeenten die nu procederen tegen Chemours. Ook in Hendrik-Ido-Ambacht, Alblasserdam en Zwijndrecht worden hoge waarden gemeten in grondwater en bij bewoners. Raadsleden hebben zich enkele jaren terug al laten testen. Realiseert de Staatssecretaris zich dat? Laten we in dezen ook niet vergeten dat de regio Drechtsteden al een kwetsbaar gebied is door de lagere levensverwachting als gevolg van de ongezonde lucht en de relatief hoge armoede in het gebied. Hoe geeft de Staatssecretaris zich daar rekenschap van?

Voorzitter. Bovenaan moet staan dat er gewerkt moet worden aan een Europees verbod op pfas om het probleem bij de bron aan te pakken. Ik vraag naar de ontwikkelingen daar. Voorzitter, hoeveel tijd heb ik nog?

De voorzitter:

U hebt nog 1 minuut en 20 seconden.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

We hebben meestal vier minuten en nu zeven. Daardoor raak ik een beetje van de leg. De ChristenUnie heeft altijd gezegd: zo snel mogelijk naar nul uit de pijp en stoppen met de productie van pfas als het niet veilig kan, uit voorzorg. Maar we moeten ook zorgen dat we de maatschappelijke kosten kunnen blijven verhalen. Wat is hier het actiepunt van de Staatssecretaris? En wat is eigenlijk de lijn van het Ministerie van Economische Zaken? Spreekt het kabinet hier met één mond? In dat licht heb ik de kabinetsreactie van gisteravond met verbazing gelezen. Waar zorgplicht en aansprakelijkheid voor ons twee zijden van dezelfde medaille zijn, ontbreekt de notie van aansprakelijkheid totaal in de verzonden brief. We

zien dit niet terug. Hoe is dat nou mogelijk? En welke acties wil de Staatssecretaris hierop nog wel in gang zetten? Het kabinet spreekt over een licence to operate, maar die is ook hier toch eigenlijk allang verspeeld, zo zeg ik tegen de Staatssecretaris. Hoe kunnen we van omwonenden nog vragen deze bedrijven te vertrouwen na de jarenlange vervuiling die over hen is uitgestort? En hoe borgen we in de actieagenda de stemmen van de omwonenden? Zitten ze aan tafel? Ze zijn te lang genegeerd, zet ze nu centraal.

De voorzitter:

Uw laatste vijf seconden.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

De reactie op de motie-Klaver vinden wij teleurstellend. De heer Klaver zal daar straks op ingaan. Die motie hadden wij mee ingediend. De Staatssecretaris houdt vast aan het uitgangspunt dat het bevoegd gezag moet onderbouwen dat emissies tot risico voor gezondheid of milieu leiden, voordat er extra eisen worden gesteld. We hebben met Chemours gezien waar dat precies toe leidt. Toen duidelijk werd hoe schadelijk het was, was de omgeving al bezaaid met pfas. De provincie Zuid-Holland was duidelijk: we hebben meer wettelijke ruimte nodig om de gezondheid en veiligheid van omwonenden echt voorop te kunnen zetten. Hoe wil de Staatssecretaris die ruimte bieden?

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Van der Graaf namens de ChristenUnie. Meneer Klaver, GroenLinks.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Voorzitter, dank. Ik zit hier omdat ik zwaar teleurgesteld ben in de overheid en zeker ook in deze Staatssecretaris. En omdat we niet echt handelen, ook in het hele parlement, met alle goede bedoelingen van ons allemaal om hier iets aan te veranderen. Want papier is geduldig. We kunnen heel veel debatten voeren, maar de mensen die in de buurt wonen van industrieën die vervuilen en waar mensen ziek van worden, hebben daar helemaal niks aan. Die leven in een slechte film. Het lijkt wel Dark Waters; we hebben hem volgens mij allemaal gezien. Daar kijk je met verbazing naar en je denkt: hoe kan het nou in hemelsnaam dat de overheid erbij staat en ernaar kijkt? Dat gebeurt hier precies hetzelfde. Vorige week was ik in Dordrecht, in woonwijk De Staart, en werd ik meegenomen naar de zwemplas, de Merwelanden. Daar kan niet meer in gezwommen worden. In Nederland! Een zwemplas die zo vervuild is dat kinderen er niet meer mogen zwemmen; volwassenen trouwens ook niet. In diezelfde wijk staan flats. Mooie woningen maar niet heel groot. Daar wonen ook mensen die niet ieder jaar in staat zijn om op vakantie te gaan. Dat was een plek waar zij heen konden, en door deze vervuiling kan dat níét. We staan erbij en kijken ernaar. Ik heb het rapport meegenomen waar mijn collega het over had, over de boringen in Groningen, het winnen van gas in Groningen. Grote complimenten nogmaals aan haar als lid van die commissie. Als wij nu niet ingrijpen, komt er net zo'n rapport maar dan over Chemours en over Tata en over al die andere bedrijven. Dat zouden we niet moeten willen.

In dat licht vind ik de reactie van de Staatssecretaris stuitend. Pas op 10 oktober komt er een reactie op het rapport van de OVV, terwijl de belangrijkste conclusie als volgt is. Die haal ik niet uit het rapport zelf, maar de brief van de Staatssecretaris begint daarmee: «De OVV stelt dat het niet vanzelfsprekend is dat de gezondheid van omwonenden voldoende wordt beschermd». Daar begint u uw brief mee! Ik wil van de Staatssecretaris horen wat zij heeft gedaan toen zij dit rapport las. Wie

heeft ze op haar ministerie allemaal bij elkaar geroepen om te zeggen: dit accepteren we niet? Welke actie heeft ze ondernomen? Ik heb het gevoel dat ik in een film zit als ik dit lees. Het plan van aanpak: «Samen met de Inspectie Leefomgeving en Transport, de ILT, en de omgevingsdiensten, verken ik wat nodig is voor een gezonde leefomgeving». «Ik ga het initiatief en de regie nemen voor een structureel overleg op rijksniveau». En meer van al dit soort vage – voorzitter, vergeef me de woorden – beleidsbullshit. Want dat is wat het is. Nul effect voor de mensen die dit betreft. Dat moet veranderen.

Er is een motie aangenomen, vorige week bij de Politieke Beschouwingen, met 140 zetels. Niet zomaar een paar partijen waarvan je zegt: daar ben ik het misschien niet mee eens. 140 zetels zeggen: dit moet anders. Wij willen dat de lijst met zeer zorgwekkende stoffen, de ZZS-lijst, wordt aangevuld met die pZZS-lijst. De brief die daarop kwam, was echt beneden alle peil. Ik heb vervolgens Kamervragen moeten stellen om erachter te komen welke argumenten daar nou worden gebruikt. Geen één! Het is mij nog steeds niet duidelijk wat nou precies die administratieve lasten zijn voor het bedrijfsleven en welke bedrijven daarover hebben geklaagd. Het is mij nog steeds niet duidelijk waarom het juridisch niet zou kunnen om die stoffen toe te voegen. En als het echt niet kan, spreek ons dan tegen. Heel goed, dat is ook uw taak als Staatssecretaris. Maar vertel me ook wat er wel kan. Waarom kunnen de F-gassen níet worden toegevoegd? Terwijl er wordt gepleit voor een verbod op pfas in Europa, zouden we die dus wél kunnen toevoegen aan deze lijst. Waarom hoor ik van deze Staatssecretaris alleen maar wat er níet kan, terwijl ik wil horen wat er wél kan, hoe moeilijk dat ook is.

Voorzitter. Deze motie ging over Chemours, maar ik wil ook nog even kijken naar Tata Steel. Er is aangetoond dat er een rechtstreeks verband is tussen de gezondheid van mensen en wat daar gebeurt. Als Staatssecretaris verantwoordelijk voor die gezondheid zou je in alle staten moeten zijn. Er is een motie van mijn collega Bouchallikh aangenomen, zodat de Europese norm van die 500 milligram stikstof per kubieke meter kan worden opgelegd aan de kookfabriek. En wat is hier weer de reactie? Er komt een onderzoek. Is de Staatssecretaris bekend met het onderzoek dat naar boven is gekomen vanwege een Wob-verzoek van Greenpeace dat al op 31 december 2022 is gedaan? Is de Staatssecretaris daarmee bekend? Ik wil precies weten op welk moment zij kennis heeft genomen van dit onderzoek. Ik wil straks niet horen dat een ambtenaar dit onder haar neus heeft geduwd voor dit debat. Wanneer heeft u dit gelezen? Op pagina 45, ik zal u helpen ...

De heer **Haverkort** (VVD):

Voorzitter, mag ik een kort punt van orde maken?

De **voorzitter**:

Ja. Het allereerste punt dat ik ga maken, is dat we in de derde persoon en via de voorzitter spreken. Dat vraag ik nu de laatste keer. Meneer Haverkort.

De heer **Haverkort** (VVD):

Dat was precies mijn punt. Ik ben blij met de betrokkenheid van de heer Klaver. Laat dat vooropstaan, want het is heel goed om in dit commissie-debat met ferme woorden te spreken over zorgen die bij inwoners leven, maar wel graag in de derde persoon. Dus dank voor uw opmerking.

De **voorzitter**:

In een emotioneel betoog moet je iemand altijd even zijn gang laten gaan, vind ikzelf. Ik wil dat niet kapotmaken, maar het is nu dus inderdaad meerdere keren gebeurd in één betoog. Dat moet nu echt gewoon

stoppen. We spreken netjes via de voorzitter in de derde persoon. Dank u wel daarvoor. Meneer Klaver, alstublieft, u heeft nog twee minuten.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Prima, voorzitter. Via u zeg ik: geen van de onderzochte technieken kan op zichzelf een daggemiddelde concentratie van 500 milligram per kubieke meter garanderen. Dat onderzoek is er al! Maar toch wordt er weer gepleit voor opnieuw een onderzoek. Mensen worden ziek en we staan erbij en kijken ernaar.

We hebben de Kaderrichtlijn Water. In 2027 moeten we daaraan voldoen. De problemen daarmee zijn mogelijk nog veel groter dan het stikstof-dossier. Vorige week kwam via Investico naar buiten dat twaalf grote bedrijven nog op grote schaal stoffen lozen, en die passen niet binnen de normen. Ook rondom Chemours zien we dat het water al tijden zwaar vervuild is. De plas waar ik zojuist over sprak, staat in verbinding met de Biesbosch. Dus als het al niet genoeg is dat kinderen daar niet goed kunnen zwemmen, dit belangrijke ecologische gebied staat daarmee in verbinding en loopt daarmee rechtstreeks risico. We weten dit allemaal, maar waarom treedt Rijkswaterstaat als eindverantwoordelijke niet op? Waarom zijn niet per direct alle seinen op rood gesprongen? Daarom wil ik van de Staatssecretaris horen waarom er niet wordt ingegrepen op basis van artikel 6.22 van de Waterwet. Dat geeft de bevoegdheid om een watervergunning aan te scherpen of in te trekken als maatschappelijke functies in gevaar zijn. En er zijn maatschappelijke functies in gevaar. Ik wil dat op dit moment een batterij aan juristen bezig is om dat te onderbouwen, om mogelijk te maken dat we die vergunningen kunnen intrekken. Mensen worden ziek en milieu- en leefomgeving worden vervuild.

Tot slot, voorzitter. Chemours voldoet momenteel niet aan de beste beschikbare technieken. Er wordt al dertien jaar gevraagd om een tweede thermal converter, bedoeld voor de verbranding van de giftige gassen. Op dit moment is er maar één. Wanneer die een storing vertoont, kunnen er veel giftige gassen worden uitgestoten, minimaal 20.000 kilo per jaar. Het ding is er nog steeds niet. Ik vind dat er harder moet worden ingegrepen. Net als in België moeten bedrijven die de regels overtreden die er wel zijn, tijdelijk worden stilgelegd. Een bedrijf met een miljoenenomzet lacht om een boete van € 125.000. Graag heldere antwoorden van deze Staatssecretaris.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Klaver namens GroenLinks. De Staatssecretaris gaat zich terugtrekken en voorbereiden op de beantwoording. Is twintig minuten voldoende, mevrouw de Staatssecretaris? Iets langer? Dan gaan we schorsen tot 15.30 uur. Tot zo meteen.

De vergadering wordt van 14.59 uur tot 15.33 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Het woord is zo dadelijk aan mevrouw de Staatssecretaris. Ik wil haar het volgende vragen. Mogelijk werkt zij in blokjes. Mocht dat zo zijn, dan zouden we die blokjes graag ontvangen. Dan kan ik namelijk iedere keer aan het einde van zo'n blokje een interruptie toestaan. Dat werkt wat beter. De Staatssecretaris heeft inmiddels ook wat versterking meegenomen.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Voor het geval we toch aan de tweede termijn beginnen, dacht ik dat het, met het oog op de tijd, handig was om mensen mee te nemen. Mochten

we daar niet aan toekomen, dan hebben ze een front row seat voor het debat, een stoeltje op de eerste rij.

Ik begin met het blokje OVV, industrie en omwonenden. Daarna een blokje over zeer zorgwekkende stoffen, pfas en Chemours. Daarna volgen nog een aantal vragen over VTH. Tot slot heb ik nog een blokje overig.

Ik ga nu beginnen met het eerste blokje. Ik zou willen beginnen met te zeggen dat er de laatste tijd heel erg veel aandacht is voor de problematiek die ontstaan is rond grote industriële bedrijven en de impact die zij hebben op de gezondheid van omwonenden. Omwonenden hebben daar zorgen over. Ik snap dat natuurlijk heel erg goed. Ik denk dat we die zorgen met z'n allen in deze zaal delen. Het OVV-rapport Industrie en omwonenden maakt helder dat de gezondheidsrisico's vaak te groot zijn en dat je ziek kunt worden van de luchtkwaliteit. Dat is wat mij betreft onacceptabel. Dat moet beter. Het recente RIVM-rapport over de IJmond bevestigt dat het ook het geval is voor de omgeving van Tata Steel. We hebben als overheid een zorgplicht als het gaat om een gezonde leefomgeving. Dat geldt voor de Rijksoverheid en de andere overheden, maar ook voor de bedrijven zelf. Dat komt heel duidelijk in het OVV-rapport naar voren. Er is werk aan de winkel en er moet een stap bij, voor ons als overheid, maar ook voor de bedrijven zelf. Bedrijven hebben namelijk ook een eigen verantwoordelijkheid. Ze moeten ervoor zorgen dat de uitstoot en de hinder omlaaggaan.

De overheid moet natuurlijk ook bepalen waar we naartoe moeten en in welk tempo. Maar dat gezondheid volwaardig en als sturend principe moet worden meegenomen, is nu al duidelijk. Dat kan bijvoorbeeld door gezondheid te laten meewegen in de vergunningverlening, en ook door scherp te vergunnen en door de inzet van het rapid response team om bevoegde gezagen daarmee te ondersteunen. We hoeven daarom ook niet te wachten met het inzetten op verdere reductie van industriële emissies. Elke stap omlaag leidt al tot verbetering van gezondheid. Dat willen we als volgt aanpakken.

Ten eerste – dat doen we al – kijken we wat we nu al met vergunningverlening, toezicht en handhaving kunnen afdwingen. Ten tweede verankeren we, waar relevant en waar dat kan, het onderwerp binnen de maatwerkafspraken met de bedrijven. Collega Adriaansens en ik zijn daar op dit moment nog steeds mee aan de slag. Ten derde kijk ik naar strengere normering en aanvullend beleid. Het uitgangspunt is om dat Europees vorm te geven, maar we kijken ook parallel naar nationale stappen als het ons in Europees verband niet snel genoeg gaat. De Kamer heeft daar ook al om gevraagd in moties, bijvoorbeeld over de stikstofuitstoot van de kookfabrieken bij Tata Steel. Daarnaast werk ik aan het versterken van het VTH-stelsel. Daar nemen we de aanbevelingen van de OVV nadrukkelijk in mee. Betere vergunningverlening is essentieel. Vervolgens moeten we handhaven. Ten slotte moeten we vaker en beter in contact treden met omwonenden. Door meer met ze te praten, krijgen we een beter inzicht in wat ze nodig hebben en hoe we ze daarbij kunnen helpen.

Om gezondheid volwaardig te laten meewegen, is meer kennis nodig, en daar zet ik ook op in, samen met het RIVM en de Gezondheidsraad. Dat is allemaal niet van vandaag op morgen geregeld. Daar wil ik eerlijk in zijn. We moeten daarmee aan de slag. Dat wordt hard werken, gedurende een lange tijd. Ik geef met de actieagenda daarvoor een nadere uitwerking. Het doel van dat alles is dat gezondheid niet langer een resultaat moet zijn van een proces, maar vanaf het begin volwaardig wordt meegenomen. Ik heb een hele lijst vragen. Meneer Klaver geeft aan dat hij teleurgesteld is en vraagt mij wat ik gedaan heb toen ik het rapport las. Wie heb ik allemaal bij elkaar geroepen? Meneer Klaver geeft aan dat ik dat rapport niet serieus zou nemen. Dat ben ik helemaal niet met hem eens. Dat blijkt ook uit de kabinetsreactie. We hebben de opgave om ervoor te zorgen dat we de gezondheid van omwonenden beter beschermen. Het kabinet gaat die opgave aan. Ik heb uitgebreid gesproken met omwonenden, bevoegde

gezegd en bedrijven zelf over wat er nodig is om stevige stappen vooruit te zetten. Die zaken komen terug in de brief. We kunnen dadelijk met de nieuwe richtlijnen bijvoorbeeld scherper gaan normeren. Maar het is niet allemaal van vandaag op morgen klaar. Waar we vandaag verbetering kunnen aanbrengen, doen we dat ook. We gaan bijvoorbeeld direct aan de slag met het recente onderzoek bij Tata.

De voorzitter:

Ik merk dat het niet goed gaat met het interrumpen aan het einde van het blokje, zoals ik heb aangekondigd. Ik merk dat u en meneer Klaver mogelijk nu al iets willen zeggen, meneer Haverkort.

De heer Haverkort (VVD):

Voorzitter, laat me dat dan een punt van orde noemen, want dan scheelt het weer een streepje. Ik denk dat er in dit blok zo veel vragen zitten die nog nadere duiding behoeven, dat het van de zijde van de Kamer heel veel kost om dat allemaal te noteren en te bewaren tot de Staatssecretaris klaar is. Het is ook ontzettend onhandig voor de kijkers en voor het publiek op de tribune, omdat we dan terug moeten komen op iets wat misschien wel twintig minuten of een halfuur daarvoor aan de orde is geweest. Ik zie ook het pakket papieren dat de Staatssecretaris vast heeft. Ik zou u dus toch willen vragen om de interrupties tussendoor te laten plaatsvinden.

De voorzitter:

Ik zit hier al zeventien jaar en ik zit al heel lang voor. Het is zo altijd goed gegaan, maar als jullie er anders over denken ... Maar u moet mij geloven: als de Staatssecretaris even haar verhaal kan doen en jullie daarna allemaal gaan schieten, verloopt het veel ordelijker dan als er iedere keer tussendoor gepingpong wordt, want dan is het juist niet meer te volgen. Dit geeft vaak meer rust.

De heer Haverkort (VVD):

Voorzitter, nogmaals een punt van orde. Ik hecht er wel aan dat u onze vragen niet afdoet als «schieten» en «pingpongen».

De voorzitter:

Nee, maar ... Dat was natuurlijk heel figuurlijk gezegd.

De heer Klaver (GroenLinks):

Voorzitter, wij zijn allemaal Kamerleden en deze antwoorden van de Staatssecretaris roepen veel vragen op. U bent de voorzitter. U gaat over de orde. U kent ze toe – dat is prima – of u kent ze niet toe; dan doen we het aan het einde. Dat is aan u. Anders blijven we hier te lang over praten.

De voorzitter:

Precies. Ik wil het graag doen zoals ik het altijd doe. Dat is altijd goed gegaan. Er zijn nooit debatten fout gegaan onder mijn leiding. Ik laat de Staatssecretaris dus even uitspreken. Dan krijgt u als eerste de beurt, meneer Haverkort, en daarna meneer Klaver en de rest. Mevrouw de Staatssecretaris.

Staatssecretaris Heijnen:

Voorzitter. Mevrouw Hagen vroeg nog waarom ik naar aanleiding van het OVV-rapport geen wijziging van regelgeving voorstel. Ik kan haar zeggen dat dat absoluut de intentie is, maar dat vraagt ook om een zorgvuldige afweging om te bepalen welke aanpassing van wet- en regelgeving het beste helpt om de gezondheid van omwonenden van industrie beter te beschermen. Bovendien is het kabinet demissionair. Dat vraagt ook enige terughoudendheid als het gaat om het introduceren van nieuw beleid. Ik

stuur eind dit jaar nog een actieagenda naar de Kamer, waarin ook een concreter tijdspad wordt geschetst.

Meneer Haverkort gaf aan dat er veel moet gebeuren, maar dat er nog geen wetswijziging is. In een nota bij het onderzoek gaat het wel over een onderzoek naar wetswijziging. Waar denk ik dan aan? Het Rijk gaat in gesprek met bevoegde gezagen en omgevingsdiensten om in kaart te brengen of aanvullende maatregelen genomen moeten worden om gezondheid een volwaardige plek te kunnen geven. Mocht daaruit voortkomen dat aanpassing van regelgeving nodig is, dan zal ik dat doen. Het aanpassen van wetgeving vraagt tijd en zorgvuldigheid. We moeten aanpassingen in wetgeving ook wel goed kunnen onderbouwen. Zo is het ook gewoon geregeld in Nederland. Daarnaast lopen er ook nog Europese trajecten, zoals de herziening van de Richtlijn industriële emissies en de Richtlijn luchtkwaliteit, die omgezet zullen worden in nationale wetgeving. Daarin worden de nieuwe door Europa vastgestelde normen ook vastgelegd.

Mevrouw Hagen vroeg: wat voegen rapid response teams toe als het systeem niet werkt? Ik zie de rapid response teams – ik ben het met mevrouw Hagen eens dat we eigenlijk op zoek moeten naar een betere Nederlandse term – als een manier om snel in actie te kunnen komen als de situatie daarom vraagt. We horen van bewoners dat het vaak lang duurt voordat hun signalen worden opgepakt. Daar kan dit team echt bij helpen. Zo'n team moet ervoor zorgen dat alle bevoegde gezagen snel met elkaar om tafel gaan en dat relevante kennis snel wordt verzameld. Dat is ook precies waar de OVV op wijst: dat moet beter. Overigens ben ik het niet met mevrouw Hagen eens dat het systeem niet werkt. Ook de Onderzoeksraad zegt niet dat alles anders moet. Het kabinet heeft ook al verbeteringen in gang gezet, bijvoorbeeld met de versterking van het VTH-stelsel. Daar zijn we echt stappen mee aan het zetten.

Mevrouw Hagen vroeg ook welk mandaat de rapid response teams krijgen. Ik vertelde net al wat over het doel van de teams. Dat is: snel acteren als er signalen zijn. Dan gaan ze bijvoorbeeld met de verschillende bevoegde gezagen om tafel. Het is niet de bedoeling om met bevoegdheden te gaan schuiven. Iedereen moet daar zijn eigen verantwoordelijkheid in dragen. Maar we kunnen soms wel beter, sneller en eerder samenwerken en acteren. Daar is dat team voor bedoeld.

Meneer Haverkort had het erover dat in het gepresenteerde actieprogramma een rapid response team wordt ingesteld. Hij vroeg: hoe zijn de omgevingsdiensten daarbij betrokken en wat is de relatie met het kenniscentrum van ODNL? Zoals ik net ook aangaf in antwoord op de vraag van mevrouw Hagen is zo'n team erop gericht om kennis, kunde en verantwoordelijkheid snel bij elkaar te brengen en dus ook de omgevingsdiensten daarbij te betrekken.

Mevrouw Hagen en mevrouw Van Esch vroegen nog wat de kabinetsreactie betekent voor omwonenden van grote industriële bedrijven en specifiek voor de omwonenden van Tata, Chemours en APN. Het kabinet vindt dat de gezondheid van omwonenden volwaardig moet worden meegewogen. Uit het onderzoek van de OVV komt naar voren dat dat tot nu toe niet het geval is geweest. Dat is zorgelijk en dat moet anders. De brief met de kabinetsreactie op het OVV-rapport bevat hiervoor de eerste aanzet, die moet worden gevolgd door een actieagenda. Ik erken – dat heb ik ook al eerder gedaan – dat het allemaal niet van vandaag op morgen geregeld is. Het wordt hard werken gedurende een langere periode.

Omwonenden zullen daar wel stapje voor stapje meer van gaan merken. Mevrouw Hagen vroeg hoe ik opvolging ga geven aan de aanbeveling in het OVV-rapport over het borgen van voorzorg in de vergunning en aan de motie die precies daartoe oproept. In aanvulling op de acties die ik al in de brief heb benoemd, zeg ik: het borgen van voorzorg in de vergunning kan nu al. Als er onzekerheid is over de risico's van stoffen, dan moet een bedrijf alles op alles zetten om te voorkomen dat er schade aan het milieu

optreedt. Dat is ook het vertrekpunt van het milieubeleid. Daaronder valt ook het aanleveren van alle informatie over risico's van stoffen bij de vergunningaanvraag. Die informatie moet dan gecheckt worden door een bevoegd gezag. Daarbij kan bijvoorbeeld ook snel advies worden ingewonnen bij het RIVM of bij anderen, waaronder het ministerie, via zo'n rapid response team. Ik zal kijken wat juridisch mogelijk is om de vereisten bij een vergunningaanvraag nog op scherp te zetten. Ik laat daartoe een juridische analyse uitvoeren. Ik hoop dat die voor de zomer gereed is.

Mevrouw Hagen vroeg of ik kan toezeggen dat deelname aan het Schone Lucht Akkoord verplicht wordt voor alle gemeenten en of ik ook bereid ben om de doelen uit het Schone Lucht Akkoord verplicht te stellen. Met het Schone Lucht Akkoord streven we naar gezondere luchtkwaliteit boven op wat al wettelijk verplicht is. Onze wettelijke kaders voor luchtkwaliteit houden we gelijk aan de Europese afspraken om het gelijke speelveld in Europa te borgen. Omdat het Schone Lucht Akkoord nadrukkelijk bovenwettelijk is, wil ik het niet wettelijk eisen van alle overheden. Ik ga wel de mogelijkheden verkennen om het Schone Lucht Akkoord een meer verplichtend karakter te geven. Ik wil daarbij ook wel benadrukken dat het Schone Lucht Akkoord misschien wel vrijwillig is, maar niet vrijblijvend. Er is sprake van een inspanningsverplichting, zij het niet van een resultaatverplichting.

Mevrouw Hagen vroeg nog of ik erken dat zonder die twee stappen de doelen voor 2030 en 2050 op het gebied van onze gezondheid en leefomgeving niet gehaald gaan worden. Ik denk dat niet. De voortgangsmeting van het Schone Lucht Akkoord liet zien dat we goed op weg zijn om onze doelen voor 2030 te halen. De weg naar 2050 is nog ver. Dan hebben we het over het doel van nul vervuiling. Ik heb daarom ook in de brief aangegeven dat ik concrete tussenstappen en -doelen wil gaan definiëren op weg naar 2050. Het is duidelijk dat samenwerking, ook met onze buurlanden, onmisbaar is om onze leefomgeving schoner en gezonder te maken.

Meneer Haverkort vroeg waar ik aan denk bij nationale stappen en hoe ik dan een gelijk speelveld op Europees niveau waarborg. Ik hecht natuurlijk aan een gelijk speelveld, maar ik vind ook dat we eventueel wel al landelijk moeten doen wat Europees niet mogelijk is. Acties die al lopen, zijn bijvoorbeeld het zo scherp mogelijk vergunnen in het kader van het Schone Lucht Akkoord en het vragen van bovenwettelijke inspanningen voor de leefomgeving en gezondheid bij de maatwerkafspraken met grote uitstoters van broeikasgassen. Ik handel natuurlijk ook het liefst Europees, maar als dat onvoldoende werkt, moeten we ook kijken naar landelijke wetgeving, normering, beprijzing, subsidiëring en het transparanter maken van emissies. Ik hecht eraan om hier te zeggen dat van een gelijk speelveld ook alleen sprake is bij gelijke omstandigheden. Van industrie in een dichtbevolkt gebied mag dus meer gevraagd worden dan van een fabriek die ergens in the middle of nowhere staat. De Europese wetgeving biedt daarvoor ook mogelijkheden.

Mevrouw Hagen vroeg of ik bereid ben te kijken naar de mogelijkheid van een instituut leefomgeving en gezondheid, waar zo veel mogelijk kennis op dat gebied kan worden samengebracht. Vooropgesteld: ik ben het helemaal met haar eens dat we de kennis moeten verbreden en ook moeten kijken hoe we die zo veel mogelijk samen kunnen brengen. Maar ik weet niet of het nou wijs is om daar een heel nieuw instituut voor op te richten. Zover ben ik in elk geval nog niet. We hebben met het RIVM, TNO en andere kennisinstellingen, maar bijvoorbeeld ook met de Gezondheidsraad, allerlei deskundigheid tot onze beschikking. Denk ook aan de raad voor de fysieke leefomgeving en misschien wel bij uitstek het Planbureau voor de Leefomgeving. We gaan nu aan de slag met het opstellen van een kennisagenda, samen met de kennisinstellingen en andere overheden. We brengen in kaart wat er nodig is aan extra kennis.

Uiteraard zullen we ook bespreken of de kennisuitwisseling moet worden verbeterd.

Meneer Haverkort geeft aan dat milieucriminaliteit meer prioriteit moet krijgen en vraagt hoe ik dat ga doen. Milieucriminaliteit leidt tot milieuschade. Ik zet me actief in om dit te voorkomen. Dat doe ik niet alleen. Dat doe ik samen met de Minister van Justitie en Veiligheid, en met alle partners in het stelsel van de vergunningverlening, toezicht en handhaving. Zo werken we in het interbestuurlijk programma Versterking VTH-stelsel gezamenlijk aan de versterking van de bestuursrechtelijke en strafrechtelijke handhaving en vervolging. Binnen het programma wordt er onder andere gewerkt aan het formaliseren van de Strategische Milieukamer en wordt onderzoek gedaan naar de straftoemeting bij ernstige milieudelicten. Ook heeft de aanpak van milieucriminaliteit een plek gekregen in de Veiligheidsagenda.

Meneer Haverkort vraagt ook hoe het staat met de maatwerkafspraken. Hij geeft aan dat die traag lijkt te verlopen. De Minister van EZK heeft de Kamer op 27 september mede namens mij geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot alle maatwerktrajecten die lopen. In het afgelopen halfjaar zijn daar de EoP's met Shell, Anqore, Yara Sluiskil en Zeeland Refinery bijgekomen. In totaal zijn er dus op dit moment acht Expressions of Principles ondertekend. Naast CO₂-reducties bevatten ze ook ambitieuze plannen voor de verbetering van de leefomgeving. Zo komen ambities aan bod voor de vermindering van het zoetwatergebruik, de uitkoppeling van warmte en circulariteit.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Voorzitter, mag ik een punt van orde maken?

De **voorzitter**:

Zeker, meneer Klaver.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Ik luister namelijk helemaal naar uw orde en ik luister naar de antwoorden, maar dit had ik ook kunnen lezen. Dit is geen antwoord op de vraag die wordt gesteld. Dat is namelijk de volgende vraag. Er werd net een korte opmerking gemaakt door mijn collega: waarom duurt het zo lang? En we krijgen alle informatie die we al kennen te horen. Het is geen antwoord op de vragen. Ik weet niet goed hoe ik dit ... Ik maak dus hierbij een punt van orde. We wachten gewoon tot de Staatssecretaris helemaal klaar is, maar mijn collega's hebben vragen gesteld en ik ook. Ik krijg gewoon allerlei antwoorden die allemaal in de stukken zitten die hier voor me liggen. Het zijn geen antwoorden op de vragen.

De **voorzitter**:

Ik kan het volgende doen. We hebben inderdaad net een paar blokjes gekregen en ik zei dat we aan het einde van de blokjes de interrupties doen, maar ik merk ook de onvrede in de Kamer. Dus ik ga gewoon nu iedereen ... Ik laat gewoon interrupties toe. We gaan het gewoon even omgooien om ook aan de zijde van de Kamer rust te creëren. Vanaf nu sta ik dan interrupties toe. Dan gaan we het zo doen. Meneer Klaver, ik hoop dat ik u en meneer Haverkort daarmee van dienst ben geweest. Dank u wel.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Zeker.

De **voorzitter**:

We wachten dus niet tot het einde van het blokje, mevrouw Van Esch. Ik noemde het net al «vragen afvuren en afschieten». Dat had ik ook al niet mogen doen. Je mag bijna niks meer zeggen vandaag de dag. Maar het

was natuurlijk allemaal figuurlijk bedoeld, meneer Haverkort. Dat begrijpt u ook wel. Zijn er dan nu, tot zover, interrupties?

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Ja, er zijn er heel veel, maar laat de Staatssecretaris eerst maar ... Er zijn er heel veel. Het is vooral een oproep aan de Staatssecretaris. Ik ben gewoon benieuwd naar wat de Staatssecretaris echt vindt. Leg uw briefjes weg en geef eens antwoord op de vragen.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Kijk, het is natuurlijk wel zo dat de Kamer mij vraagt om bepaalde informatie. Ik ben ook altijd bereid om zo veel mogelijk op voorhand te delen. Op het moment dat ik vragen krijg die in de stukken staan, is het inderdaad natuurlijk zo dat bepaalde antwoorden op de vragen ook terug te vinden zullen zijn in de stukken die zijn ontvangen.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Voorzitter, dan wil ik wel een vraag stellen.

De **voorzitter**:

Zeker. Dan gaan we daarna door en laten we iedereen aan de beurt, meneer Klaver.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Dan wil ik wel een vraag stellen, want wat de Staatssecretaris zegt, is gewoon niet waar. Als wij naar de bekende weg vragen, snap ik het. Ik heb een concrete vraag gesteld over de reactie op het rapport. Het komt op 10 oktober. Dit rapport dateert van april. Wat is er in dat afgelopen halfjaar gebeurd? Met wie heeft u hierover gesproken? Op welke wijze bent u tot deze agenda gekomen? Die concrete vragen heb ik allemaal gesteld. Vervolgens zegt u ...

De **voorzitter**:

De Staatssecretaris zegt.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Sorry. Vervolgens zegt de Staatssecretaris dat dit toch ook voor verbetering voor mensen zou moeten zorgen. Wat gaat dit concreet veranderen in het leven van mensen?

Staatssecretaris **Heijnen**:

Het zou flauw zijn om te zeggen dat dit inderdaad nog in de antwoorden zit die hier voor mij liggen. Kijk, vanaf het moment dat wij het OVV-rapport hebben gekregen, hebben wij natuurlijk allerlei acties ondernomen. We zijn met alle betrokkenen in gesprek gegaan. We hebben als kabinet de tijd genomen om tot een zorgvuldige reactie te komen en tot een pad waarvan wij denken dat het recht doet aan de uitkomsten van het rapport. Dat betekent ook dat er een brede belangenafweging moet worden gemaakt. Want het feit dat gezondheid nu volwaardig wordt meegewogen in de afspraken die wij maken, is echt wel iets nieuws. Ik vind het natuurlijk vanuit mijn portefeuille heel erg belangrijk, maar er zijn heel veel verschillende belangen die steeds worden gewogen. Daar hebben wij als kabinet samen naar gekeken. Ik heb ervoor gezorgd dat alle betrokken bewindspersonen zijn aangehaakt, dus bijvoorbeeld ook de heer Kuipers vanuit het oogpunt van gezondheid, Micky Adriaansens vanuit het oogpunt van economische zaken, en Rob Jetten wat meer vanuit het klimaataspect en natuurlijk ook vanuit economische zaken. We hebben de Staatssecretaris van Financiën aangehaakt om ook te bekijken wat er in de brief staat; valt dat binnen het mandaat dat wij nu nog als demissionair kabinet hebben? Het is namelijk belangrijk dat er voor de

acties die we in gang zetten waarschijnlijk ook ruimte ontstaat om die uit te werken als er een nieuw kabinet komt. Daar is allemaal goed naar gekeken, zodat er een weloverwogen brief ligt met daarin een aantal concrete aanbevelingen.

Ik snap dat de heer Klaver graag wil dat er gisteren allerlei acties werden ondernomen. Ik kan hem echt garanderen dat wij niet zozeer tegenover elkaar staan. Als je namelijk van buiten naar zo'n debat kijkt, zou je misschien die indruk kunnen krijgen. Maar je moet bepaalde processen wel zorgvuldig doorlopen. Dat is wat wij nu aan het doen zijn. We gaan het dadelijk nog hebben over pfas en de zeer zorgwekkende stoffen. We hebben in Nederland van alle Europese landen al het meest strenge beleid. Even voor de duidelijkheid, daar ben ik ook heel trots op. Maar het beeld dat wij als kabinet tegenover in dit geval misschien de heer Klaver, of tegenover andere partijen, zouden staan, wil ik gewoon echt verre van me werpen. Ik denk dat we allemaal hetzelfde nastreven. Ik denk dat we deze debatten ook moeten gebruiken om scherp te krijgen op welk punt dan door de Kamer aan mij nog extra ruimte wordt gevraagd als aansporing om nog meer te doen.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Als er misverstanden zijn, zou ik dat heel erg vinden. Maar laat ik heel helder zijn: de Staatssecretaris en ik staan hierin lijnrecht tegenover elkaar. Lijnrecht. Ik zou graag van de Staatssecretaris een overzicht willen, gewoon met een tijdlijn, van met welke ministeries is gesproken, welke belangenafweging daarbij dan heeft plaatsgevonden en hoe dit advies tot stand is gekomen. Ik blijf er namelijk bij dat dit onder de maat blijft. Ik zou dus graag die toezegging willen.

Ten tweede. Ik had nog een vraag gesteld. Wat gaat deze reactie en wat hier is opgeschreven concreet betekenen voor de mensen die nu last hebben van de bedrijven die in hun omgeving staan? Wat betekent het concreet? Noem me drie dingen.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Concreet betekent het dat er echt concrete acties worden ondernomen op basis waarvan gezondheid volwaardig meegewogen gaat worden in de toekomstige besluiten die wij als overheid gaan nemen in de vergunningverlening die wij doen. De leden van deze commissie die hier regelmatig aansluiten, weten ook dat wij al heel erg lang bezig zijn om te kijken hoe we het VTH-stelsel kunnen herzien, zodat we lokale omgevingsdiensten meer handvatten geven om beter te kunnen toezien op de manier waarop fabrieken produceren. Echt waar, als ik heel eerlijk ben, vind ik het jammer dat de heer Klaver zegt dat we lijnrecht tegenover elkaar staan, terwijl ik weet dat hij uiteindelijk ook wel beter weet. Ik heb er namelijk geen belang bij, en het kabinet heeft er geen belang bij, om gezondheid niet volwaardig mee te laten wegen. Dat is de reden waarom we dat nu ook in het beleid gaan verankeren. Dat is gewoon echt een hele mooie en goede stap. Ik hoop dat de heer Klaver dat ook zo ziet.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Tot slot, op dit punt. Ik heb zelden bedenkingen bij de intenties van mensen, ook niet bij de intentie van een Staatssecretaris of van het kabinet. Ik kijk naar daden; er wordt gewoon ondergepresteerd. Het antwoord op mijn concrete vraag was juist: concreet betekent het dat we concrete acties gaan nemen om gezondheid mee te wegen. Het antwoord op de vraag wat dit concreet betekent voor mensen en wat er gaat veranderen in hun leven was: concreet betekent het dat er concrete acties worden genomen. I rest my case. Dit is de beleidsbullshit waarmee de hele reactie en al die beleidsstukken die we hebben gekregen, vol staan. Dat is het punt waarop we lijnrecht tegenover elkaar staan, omdat de gezondheid van mensen nog steeds niet serieus wordt genomen. U

kunt tegen mij zeggen: u had het gisteren willen hebben. Dat klopt. Maar ik had het niet gisteren willen hebben; ik had het al jaren geleden willen hebben. Ik had het de dag nadat het rapport van de OVV er was, willen hebben. De Staatssecretaris heeft een halfjaar de tijd gehad om te reageren en dit is wat ze weglegt.

Staatssecretaris **Heijnen**:

De opmerking over beleidsbullshit werp ik echt verre van mij. Meneer Klaver ziet hier op een rijtje naast mij allemaal mensen zitten die geen beleidsbullshit produceren. Ik ben heel erg trots op al het werk dat wordt gedaan.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Ik heb een punt van orde, voorzitter, een persoonlijk feit.

De **voorzitter**:

Meneer Klaver.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Ik heb een persoonlijk feit. Ik zal nooit, maar dan ook nooit, welke ambtenaar dan ook erbij betrekken. Nooit! Dat is een gouden regel. Ik zou het op prijs stellen als de Staatssecretaris dat ook niet doet. Ik spreek de Staatssecretaris aan op haar staatsrechtelijke verantwoordelijkheid.

De **voorzitter**:

Maar u hebt ook in die zin niets fout gedaan. We moeten ook niet te kinderachtig onder elkaar zijn. Ik ben alleen niet zo blij met die vele Engelse termen, meneer Klaver. Bullshit is gewoon stierenpoep, hè. Dat moet u dan gewoon zeggen.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Daar heeft u ook helemaal gelijk in.

De **voorzitter**:

Dank u wel.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ik denk dat die manier van met elkaar communiceren gewoon niet helpt. Ik zal daar dadelijk dus ... Ik vind het belangrijk dat we steeds kijken wat slimme dingen zijn. Ik wil dadelijk nog een motie over Tata bespreken, de motie-Bouchallikh waarover meneer Klaver nog een vraag had. Wij denken dat wij daar een slimmere oplossing voor hebben dan wanneer we de hele motie in één keer zouden uitvoeren, omdat we daarmee meer snelheid kunnen betrachten. Maar goed, we zullen het zo bespreken. Dan kijken we of de heer Klaver het beleid stierenpoep vindt of niet. De heer Klaver zegt: u geeft aan dat u samen met de ILT gaat verkennen wat er nog nodig is voor een gezonde leefomgeving, welk effect dat heeft op omwonenden ...

De **voorzitter**:

Minister, er zijn nog diverse interrupties. Ik stel zelf vaak voor om niet tijdens een blokje te interrumperen, omdat aan het einde van een blokje meestal blijkt dat heel veel vragen al beantwoord zijn. Dus nu kost het ook vaak extra interrupties. Maar ik heb na zeventien jaar de boel omgegooid. Dus we gaan het zo doen. Eerst de heer Haverkort, dan mevrouw Van Esch en dan mevrouw Hagen.

De heer **Haverkort** (VVD):

Voorzitter, ik had me neergelegd bij uw orde, tot de heer Klaver naar aanleiding van de beantwoording, nota bene van een vraag die ik gesteld

had, met al zijn emotie zijn betrokkenheid toonde. Hoe hij dat doet, laat ik uiteraard bij de heer Klaver zelf. Dat is aan hem.

Ik heb nog de volgende vraag aan de Staatssecretaris. Ik kom toch weer terug op die motie van, naar ik meen, februari van dit jaar, waarin ik gevraagd heb om een lijstje van bedrijven die pfas of andere zeer zorgwekkende stoffen uitstoten, met informatie waar ze dat dan doen en in welke hoeveelheid. We zijn negen maanden verder, maar het lijstje is er nog niet. Aan de andere kant hebben we een hele stapel programmaonderdelen. Ik noem er een paar op: het Schone Lucht Akkoord, het Impulsprogramma Chemische Stoffen, de herziening Richtlijn industriële emissies, de Richtlijn luchtkwaliteit, het interbestuurlijk programma ...

De voorzitter:

En uw vraag?

De heer Haverkort (VVD):

... het impulsprogramma Kaderrichtlijn Water, het Nationaal Milieuprogramma en het Nationaal Programma Circulaire Economie. De vraag is: als dat hele pakket aan plannen in werking is – en daar zitten goede plannen tussen; begrijp me niet verkeerd – waarom moet het dan toch zo lang duren voordat we met elkaar inzichtelijk kunnen maken waar onze vervuiling in dit land vandaan komt? Hoe kan dat? Ik kan die twee niet met elkaar rijmen. Misschien kan de Staatssecretaris me dat uitleggen.

Staatssecretaris Heijnen:

De heer Haverkort vraagt naar een specifieke lijst. Die vraag heeft hij al een aantal maanden geleden gesteld. Ik zal even navragen waar die lijst blijft. Ik neem aan dat het ingewikkeld is om die informatie op te snorren.

De voorzitter:

Misschien kan dat in tweede termijn?

Staatssecretaris Heijnen:

Anders geef ik dat even in tweede termijn aan.

De heer Haverkort (VVD):

Die lijst is een voorbeeld. Als we niet oppassen, wordt het een groot voorbeeld of misschien wel een metafoor. Maar het is een metafoor die de onmacht van het systeem aangeeft. Als wij niet in staat zijn om met een druk op de knop aan te geven welk bedrijf vanuit welke vergunning op welke locatie emissies mag uitstoten, wat is dan de waarde van een Impulsprogramma Chemische Stoffen? Wat zegt dat over het inrichten van een register voor zeer zorgwekkende stoffen? Hoe gaan we dan nadenken over het voorzorgsbeginsel? Hoe gaan we dat doen als we niet met een druk op de knop uit onze vergunningen kunnen uitdraaien hoeveel zeer zorgwekkende stoffen welk bedrijf op welk moment op welke locatie uit mag stoten? Dat contrast is zo groot. Ik vraag de Staatssecretaris naar een reflectie op dat contrast. Ik vraag haar niet naar dat specifieke lijstje. Dat komt wel.

Staatssecretaris Heijnen:

We weten allemaal dat het VTH-stelsel aanscherping behoeft. Dat is ook de reden waarom we hier in de commissie, zeker in het afgelopen jaar, vaak met elkaar hebben gedebatteerd over de aanbevelingen van de commissie-Van Aartsen. We zijn er goede stappen in aan het zetten. Ik ben daar blij mee. Maar het zijn wel stappen waarvan we hebben gezegd: we gaan het van onderop doen. Ik heb daar heel erg op aangedrongen. Als je dingen alleen maar van bovenaf oplegt, wil dat niet per se zeggen dat je daarmee aan het einde van de rit sneller arriveert.

Ik denk dat het goed is om de omgevingsdiensten zelf ook in positie te brengen en ervoor te zorgen dat ze zelf gaan kijken hoe ze de aanbevelingen zo goed mogelijk kunnen overnemen. Ze zijn daar volop mee aan de slag. Ik moet zeggen dat ik ook wel blij ben dat zowel de VNG als het IPO een zeer constructieve houding hebben. Iedereen wil vooruit. Iedereen snapt ook dat bepaalde taken echt bij de omgevingsdiensten moeten worden belegd. Dat vraagt tijd. Zoals dat voor de heer Haverkort en voor andere leden van deze commissie frustrerend kan zijn, is dat ook soms voor mij frustrerend, omdat je altijd wil dat dingen sneller gaan. Soms heb je daar gewoon een bepaalde tijd voor nodig. Dat geldt ook voor het inzichtelijk maken van informatie en kennis die ter beschikking is. Ik ben het natuurlijk helemaal met de heer Haverkort eens dat dat veel gemakkelijker toegankelijk zou moeten zijn. Er wordt gekeken naar verbeteringen in die informatiesystemen en bij het collectief maken van informatie. Nog heel even over de lijst: het antwoord zat in mijn mapje. Het antwoord komt voor 26 oktober. Dan hebben de Minister en ik dat lijstje. Maar het kost gewoon heel veel tijd om alle emissies in kaart te brengen. Ik hoop dat dat in elk geval enigszins geruuststelt.

De heer **Haverkort** (VVD):

Afsluitend, voorzitter. Dank voor het antwoord. Ik hecht eraan om te benoemen dat het niet is om mijn frustratie weg te nemen. Uiteindelijk is die informatie van belang om zorgen bij onze inwoners weg te nemen. Uiteindelijk moeten we dit hele palet met elkaar door, om voor inwoners een gezonde omgeving te bewerkstelligen en de zorgen die een ongezonde omgeving met zich meebrengt bij ze weg te nemen. Ik hoop dat de Staatssecretaris dat met me eens is.

De **voorzitter**:

De Staatssecretaris knikt.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ik snap het antwoord dat het tijd kost eigenlijk helemaal niet. Onze lokale fracties hebben die informatie gewoon opgevraagd bij de bevoegde gezagen en weer met ons gedeeld. Ik heb die informatie echt in no time. Dus ik deel de frustratie wel. Ik heb de informatie van de provincie Noord-Brabant al. Gemeentes kunnen de informatie gewoon aanleveren als lokale fracties erom vragen. Dus ik snap niet dat we daar nou al zo lang op aan het wachten zijn en dat dit tijd kost. Werkelijk waar, ik heb die informatie in no time binnen.

De **voorzitter**:

U heeft vast ook nog een vraag.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ik snap een van de andere punten eigenlijk ook echt niet. Kijk, de frustratie is natuurlijk hoog, ook omdat we al twee jaar met elkaar aan het praten zijn over oplossingen. Dan moet ik weer lezen dat gezondheid volwaardig moet worden meegewogen. Dat vind ik er leuk uitzien op papier, maar ik blijf erbij dat ik, werkelijk waar, niet weet wat we nu anders gaan doen ten opzichte van eerst. Welke wetgeving gaan we wijzigen? Hoe gaan we gezondheid nu wel volwaardig mee laten wegen? Wat wordt er anders? Ik heb niks aan die zin als ik niet weet wat er anders wordt.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Daarom stel ik dus ook dat plan van aanpak en die tijdlijn voor. We moeten dat soort dingen echt goed uitzoeken. Het is heel erg van belang dat wij als overheid nu zeggen dat we steken hebben laten vallen en gezondheid niet voldoende hebben meegewogen. Dat heeft het OVV-rapport ook heel duidelijk aangetoond. Wij vinden dat gezondheid

vanaf nu volwaardig moet worden meegewogen. Dat is echt best een bijzondere en goeie ontwikkeling, denk ik. Wat het vervolgens precies betekent en hoe je het gaat doen ... Ik ben bijvoorbeeld geen gezondheids-expert; die expertise zit veel meer bij VWS. Ik kijk veel meer vanuit milieu mee. Dan heb je ook nog economische belangen, want je wil niet het hele land helemaal economisch op slot zetten. Je gaat dus samen op zoek naar een goeie aanpak, waarin je in plaats van alleen naar economische en andere effecten, nu ook naar gezondheidseffecten kijkt. Dat is echt een behoorlijke systeemverandering. Je moet er dus ook de tijd voor nemen om die op een goeie manier in te vullen en in te richten. Ik maak daar de tijdlijn voor en doe al enkele suggesties. Vervolgens is het aan een volgend kabinet om daar echt mee aan de slag te gaan.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Maar dit weten we toch allemaal al? Ik snap gewoon echt niet zo goed waarom er niet nu al actie wordt ondernomen. We hebben hier nota bene een paar weken terug nog een rondetafel gehad waarbij verschillende bevoegde gezagen precies aangaven waar ze tegenaan lopen op het moment dat ze daadwerkelijk willen handhaven. Zij zeggen bijvoorbeeld heel duidelijk dat het voorzorgsprincipe voor hen niet goed genoeg wettelijk is verankerd om daadwerkelijk te kunnen handhaven. Als ik het goed begrijp, hoor ik de Staatssecretaris nu ineens zeggen dat er wel degelijk iets kan met het voorzorgsprincipe. Dan is mijn wedervraag, ook voor de bevoegde gezagen, die hebben aangegeven wel degelijk met dat voorzorgsprincipe aan de gang te willen: wat dan? Wat kunnen zij nu concreet met het voorzorgsprincipe? Wat is er volgens deze Staatssecretaris nu al mogelijk? Volgens mij is dit precies een van de punten waarmee je aan de gang kan om gezondheid daadwerkelijk mee te laten wegen.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Het is dus niet zo dat wij op het gebied van voorzorg niks doen. Ik zal er dadelijk ook nog op ingaan. Op het gebied van de potentieel zeer zorgwekkende stoffen gebeurt er bijvoorbeeld al een heleboel qua toetsing aan de voorkant. Je moet heel specifiek en heel concreet hebben hoe je dat voorzorgsbeginsel in wil gaan vullen. Dat is ook de reden ... Het is dus niet zo dat we met z'n allen stilzitten. Ik heb een expertgroep gevraagd om aan te geven wanneer de gezondheid voldoende is geborgd. Het is voor mij en het kabinet belangrijk om vervolgens ook de juiste stappen aan de Kamer voor te leggen die genomen moeten worden om het beleid aan te scherpen.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Sorry, maar dit is geen antwoord op mijn vraag. Ik hoor de Staatssecretaris net zeggen dat men nu wel degelijk met het voorzorgsprincipe aan de gang kan. Wij hebben een aantal weken geleden van de lokaal bevoegde gezagen gehoord dat ze met de handen in het haar zitten en wel degelijk actie willen ondernemen, maar vastlopen in de wettelijke instrumenten die ze nu hebben. Ze kunnen niet daadwerkelijk verder. Geef hun nu dan maar die mogelijkheid. Ik zie 'm niet, maar het zou natuurlijk heel fijn zijn als die er allang ligt.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Bijvoorbeeld in het specifieke geval van Chemours – laten we het beestje af en toe maar eens bij de naam noemen – is er ook door de bevoegde gezagen bezwaar aangetekend tegen het gebruik van een bepaalde stof. De rechter heeft echter aangegeven dat dat op een dusdanige manier is onderbouwd, waardoor hij ze uiteindelijk niet in het gelijk heeft gesteld. Wij kijken nu ook mee, samen met de provincie en met het bevoegd gezag, hoe het dusdanig geformuleerd kan worden dat er binnen de

geldende wet- en regelgeving al wel degelijk op een andere manier getoetst zou kunnen worden op het gebruik van die potentieel zeer zorgwekkende stof. Ik heb vrijdag ook een gesprek met de gedeputeerde, om te kijken hoe we hen zo goed mogelijk kunnen helpen. Dus eigenlijk zijn alle ballen er nu al op gericht om te helpen en ondersteuning te bieden bij het op een goede manier, binnen de bestaande kaders, plaats laten vinden van dat verzorgingsbeginsel. Daarnaast zijn we aan het kijken of er nog aanvullende wijzigingen nodig zijn in wet- en regelgeving. Dat doen we Europees, maar als dat niet snel genoeg gaat en wij het wel nodig achten, dan zijn wij ook niet te beroerd om te kijken wat er landelijk moet worden aangepast.

De voorzitter:

Dank u wel voor de beantwoording. Eerst mevrouw Hagen, dan mevrouw Van der Graaf ... Sportief van u, mevrouw Hagen. Toch eerst mevrouw Van der Graaf, alstublieft.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dank u wel, voorzitter, want mijn vraag raakt eigenlijk precies aan dit punt: welke mogelijkheden hebben de bevoegde gezagen nu al wel of niet? De Staatssecretaris zegt vrij stellig dat zij het verzorgingsbeginsel wél kunnen inzetten, bijvoorbeeld bij de potentieel zeer zorgwekkende stoffen, maar die gerechtelijke uitspraak laat precies zien waar het knelt en waar de schoen wringt, want dat blijkt in de praktijk dus niet geregeld te kunnen worden. Waarom is het nou zo belangrijk? Omdat we weten dat 25% van die potentieel zeer zorgwekkende stoffen bewezen zeer zorgwekkende stoffen gaan worden. Daarom willen bevoegde gezagen het verzorgingsbeginsel kunnen inzetten. Dat heeft een aantal leden. Dat vraagt om wettelijk te regelen dat bevoegde gezagen de bevoegdheid hebben om een potentieel zorgwekkende stof te kunnen behandelen als een zeer zorgwekkende stof. Dat zou de ChristenUnie als element van dat verzorgingsbeginsel voor zich zien. Het tweede element hierbij is dat de bewijslast bij het bevoegde gezag ligt. Daar knelt het in die rechtszaak ook. De Staatssecretaris schrijft in haar brieven: je moet het goed onderbouwen. Maar de rechter zegt gewoon: je hebt wetenschappelijk onderzoek nodig voor die norm. Is dat wat de Staatssecretaris aan al die gemeenten, provincies en waterschappen als bevoegde gezagen wil vragen? Of zouden we die bewijslast moeten omkeren? Dan komt de bewijslast gewoon bij die bedrijven te liggen en dan zadel je niet de bevoegde gezagen met het wetenschappelijk onderzoek op. Dat zijn twee elementen van het verzorgingsbeginsel die wat de ChristenUnie betreft echt een versterking zouden kunnen zijn. Daarop zou ik de reactie van de Staatssecretaris willen krijgen.

De voorzitter:

De vragen kunnen korter en puntiger.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat snap ik, voorzitter, maar de Staatssecretaris lokt ook best wel een beetje uit.

De voorzitter:

Zeker.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Het komt ook door alle teksten die we hebben gekregen. Soms helpt het gewoon om de zaak even uit te leggen. Daarom doe ik dat, voorzitter. Ik hoop dat de Staatssecretaris hierop reageert.

De voorzitter:

Ja, maar er zijn maar vier uur ingepland. Ik moet dat bewaken. Daar bent u zelf bij geweest.

Staatssecretaris Heijnen:

Ik snap wel dat de Kamer behoefte voelt om wat verder uit te weiden, want het is een ontzettend complexe en ook nog eens heel technische materie, maar ook iets wat mensen heel direct raakt. Daar heb je soms wat meer woorden voor nodig. Kijk, het voorzorgsbeginsel kan nu al worden ingezet, maar het moet wel voldoende onderbouwd worden. Ik snap ook wel dat we niet aan omgevingsdiensten zelf moet gaan vragen om de hele bewijslast op zich te nemen, maar er is, ook over potentieel zeer zorgwekkende stoffen, al heel veel bekend bij het RIVM. Je moet de informatie wel opvragen. Die is daar beschikbaar. Ik denk dat het heel erg had geholpen als die informatie in de casus-Chemours iets meer was opgevraagd, zal ik maar zeggen. Ik ga vrijdag in gesprek met de bestuurders om te kijken hoe we nou kunnen helpen. Want wij zitten allemaal met elkaar in dezelfde film. Wij willen allemaal toewerken naar oplossingen. Het RIVM kan daarbij helpen. Dat wil ik dus ook echt actief aanbieden. Buiten het feit dat het voorzorgsbeginsel echt wel kan worden toegepast, kijken wij wel ...

Wij hebben dus die lijst met die potentieel zeer zorgwekkende stoffen, maar ik heb daar nog een heel mapje over liggen waar ik dadelijk op kom. Ik ga er dan toch maar even over beginnen: die lijst met potentieel zeer zorgwekkende stoffen is eigenlijk een initiatief dat wij als Nederland hebben genomen. Op Europees niveau of zo bestaat er geen lijst met potentieel zeer zorgwekkende stoffen. Als er ergens in de wereld of ergens in Europa iemand twijfelt over een bepaalde stof, plaatst Nederland die op onze lijst van potentieel zeer zorgwekkende stoffen. Daar blijft die stof op staan totdat is onderzocht en bewezen dat het een zeer zorgwekkende stof dan wel geen zeer zorgwekkende stof is. Het punt is dat het soms jaren kan duren voordat zo'n stof wordt onderzocht. Dan blijft die stof er jaren opstaan terwijl er helemaal niks aan de hand is. De andere kant van het liedje is dat er soms ook stoffen op kunnen staan waarvan we echt al wel heel serieuze twijfels hebben of ze richting een zeer zorgwekkende stof gaan. Je wilt eigenlijk dat bevoegde gezagen ook wat actiever worden geweest op die stoffen. Elk bedrijf dat in Nederland wil gaan produceren, moet aan de voorkant aangeven welke stoffen ze in hun productieproces gaan gebruiken. Je wilt dus ook dat die bevoegde gezagen doorvragen over de potentieel zeer zorgwekkende stoffen waarvan wij het vermoeden hebben dat ze mogelijk een zeer zorgwekkende stof worden. Zo krijgt een bedrijf mogelijk al eerder een minimalisatieplicht opgelegd. Ik wil samen met het RIVM gaan bekijken of we nog eens een keer met de stofkam door die lijst heen kunnen gaan. Willen we van bepaalde stoffen echt sneller weten of ze inderdaad zeer zorgwekkend zijn? Wij willen natuurlijk met z'n allen zoals we hier zitten dat er zo weinig mogelijk zeer zorgwekkende stoffen worden uitgestoten. Ik zit ook met die lijst van potentieel zeer zorgwekkende stoffen in mijn maag wat dat betreft, omdat je ze niet helemaal gelijk kunt stellen. Het is niet in alle gevallen zo dat een potentieel zeer zorgwekkende stof ook een zeer zorgwekkende stof is. Maar ik wil wel dat er over de potentieel zeer zorgwekkende stoffen waarvan naar alle waarschijnlijkheid zal worden vastgesteld dat ze zeer zorgwekkende stoffen zijn, veel actiever wordt gecommuniceerd, en dat er veel actiever op wordt geacteerd door de bevoegde gezagen.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

Ik zal een korte interruptie doen, voorzitter. Ik stel twee vragen aan de Staatssecretaris. Is de Staatssecretaris bereid om gewoon te regelen dat potentieel zorgwekkende stoffen als zeer zorgwekkende stof behandeld kunnen worden? Is de Staatssecretaris bereid om daar de wettelijke

mogelijkheden voor te organiseren? Dan de tweede vraag. Is de Staatssecretaris bereid om ervoor te zorgen dat de bewijslast voor het wetenschappelijk onderzoek niet tot last van de bevoegde gezagen komt, maar van de bedrijven zelf, dus dat de bewijslast wordt omgekeerd? Dat zijn de twee vragen waarvan ik wil dat de Staatssecretaris ze beantwoordt.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Het probleem is dat de lijst van zeer zorgwekkende stoffen ook in Europees verband via REACH is vastgesteld. Dan voldoen ze aan bepaalde kwalificaties. Maar niet alle potentieel zeer zorgwekkende stoffen voldoen daaraan. Dat maakt het juridisch dus niet mogelijk om ze gelijk te stellen. Ik heb dat juridisch door mijn eigen afdeling laten toetsen. Als de Kamer daar prijs op stelt, kan ik dat ook nog eens een keer extra juridisch laten toetsen. Dat vind ik prima. Maar voor zover ik nu kan overzien, is dat gewoon technisch gezien juridisch niet mogelijk. Die bewijslast ligt voor een heel groot deel eigenlijk ook al bij de bedrijven zelf, die informatie moeten aanleveren aan het begin van hun productieproces. Voor een deel kan door de bevoegde gezagen dus al worden gekeken naar de kennis die ook het RIVM ter beschikking heeft over die potentieel zeer zorgwekkende stoffen, zodat ze de goeie vragen kunnen stellen. Maar ik ben het wel met mevrouw Van der Graaf eens dat we nog eens goed moeten bekijken of we het systeem optimaal hebben ingeregeld, zodat degene die bepaalde stoffen gaat gebruiken in een productieproces ook aan de bevoegde gezagen moet laten zien welke stoffen ze gebruiken, en in welke mate. Ik vind het niet aan die bedrijven om te kwalificeren of ze met zeer zorgwekkende stoffen of potentieel zeer zorgwekkende stoffen werken. Dat moet nog altijd door een onafhankelijk instituut gebeuren. Daarom moeten we er wel voor zorgen dat we nog eens heel goed bekijken hoe we de RIVM-kennis, die dus al wel beschikbaar is, bij de omgevingsdiensten laten landen, zodat er niet onnodig potentieel zeer zorgwekkende stoffen worden uitgestoten.

Mevrouw **Hagen** (D66):

Er zijn wel acht thema's de revue gepasseerd, dus ik ga mijn best doen. U heeft het over een onafhankelijk instituut. Ik heb net gevraagd of dat inderdaad verstandig zou zijn. In de kern van onze milieuwetgeving is de overheid afhankelijk van de informatie waarvan het bedrijfsleven ons voorziet. Daarop maken wij milieuwetgeving en daarop bepalen wij of de bedrijfsvoering wel of niet de gezondheid van omwonenden raakt. We zijn altijd afhankelijk van die bedrijven. Nou is de directeur van Tata Steel hier geweest, op mijn verzoek, en op verzoek van mevrouw Van Esch en van mij ook de directeur van Chemours. Zij hebben zich juridisch volledig ingedekt. Ik denk ook dat een bepaalde politieke houding er niet bij helpt, want dan gaat een ministerie zich verder juridiseren, en een bedrijf ook. Ik vraag mij af of de Staatssecretaris zo'n bedrijf dan nog vertrouwt om daarmee verder te gaan. Mijn oproep is dan ook: moeten we er niet gewoon mee stoppen?

Staatssecretaris **Heijnen**:

Wij hebben heel veel gesprekken gehad over bepaalde bedrijven, ook in deze commissievergaderingen, in de nog geen twee jaar dat ik hier zit. Er zijn mensen die al veel langer in deze commissie zitten. Zij worden ook al veel langer geconfronteerd met bepaalde onwenselijke gedragingen van bepaalde bedrijven. Ik denk ook dat die bedrijven de rest van het bedrijfsleven in Nederland dat zich wel netjes probeert te houden aan alle normen, de hele industrie, Geen goed doen. Ik merk bijvoorbeeld dat we met de maatwerkafspraken wel de beweging aan het maken zijn met bedrijven, dus samen, hand-in-hand, om een groene, schone en circulaire productie te realiseren, bij Tata bijvoorbeeld van staal. Ik heb de directeur van Tata laatst ook horen zeggen: het is groen, schoon en circulair, en

anders niet; dan is er op termijn geen toekomst voor Tata in Nederland. Het bedrijf kan alleen niet van vandaag op morgen alle productieprocessen aanpassen. Ik vind wel dat de overheid de plicht heeft om te bekijken hoe je ook al voordat we komen tot groene staalproductie in Nederland, een versnelling aanbrengt, zodat de gezondheidseffecten voor omwonenden zo veel mogelijk worden beperkt. Het bedrijf heeft daar ook al een aantal zaken voor gedaan, maar ik wil niet te veel over dit ene bedrijf spreken. We gaan het er dadelijk ook alweer over hebben. Ik deel dus wel heel erg dat er een bepaalde mate van vertrouwen in elkaar moet zijn dat die beweging ook echt gemaakt wordt. Ik heb wel steeds gezegd dat ik ook vanuit mijn portefeuille wil dat de gezondheidsvoorwaarden worden meegenomen in de maatwerkafspraken. Als bedrijven zoeken naar vergroening en verduurzaming, vind ik ook dat ze daarbij meteen moeten bekijken wat de effecten in de directe omgeving van zo'n fabriek zijn. Ik woon zelf in de buurt van Chemelot. Je wilt gewoon dat bedrijven hun verantwoordelijkheid nemen. Nog buiten de verantwoordelijkheid die ze wettelijk eigenlijk al hebben, wil je ook dat ze kijken naar de verantwoordelijkheid die zij hebben naar hun omgeving. In de wet staat eigenlijk ook al dat ze die verantwoordelijkheid hebben. Bij sommige bedrijven zie je dat dit in de praktijk een grotere uitdaging blijkt te zijn dan bij andere. Dan druk ik me eigenlijk een beetje voorzichtig uit. Het is aan mij om ervoor te zorgen dat de bevoegde gezagen de goede handvatten hebben, maar op het moment dat bedrijven stelselmatig de gezondheid echt blijven schaden, dan moet je er ook voor zorgen dat je de omgevingsdiensten voldoende handvatten geeft om goed te kunnen handhaven.

Het is niet oké dat er in de zwemvijver waarover meneer Klaver het had zo veel rotzooi zit dat mensen daar niet meer in kunnen bewegen. Het is niet oké dat er in Brabant zo veel drugs gedumpt worden in de bodem dat die rotzooi vervolgens doorzakt in het grondwater en dat die bijna de hele drinkwatervoorziening van de provincie Zeeland in gevaar heeft gebracht, omdat een paar malloten die drugs hebben gedumpt. Al die zaken zijn niet oké en die moeten we aanpakken. Daar hebben we het in deze commissie ook steeds over. Het is alleen echt best wel weerbarstig. Je moet alles gewoon beter op orde hebben. Dat vinden wij ook. Je moet milieuevgeving op orde hebben, je moet toezicht en handhaving op orde hebben, je moet het vergunnen op orde hebben. Op het moment dat bedrijven zich niet aan de wet- en regelgeving houden, hebben ze natuurlijk een groot probleem.

En dan nog een aanvullend punt; dan ga ik toch een beetje van mijn blaadje af, meneer Klaver. In de omgeving van Tata zie je dat de gezondheidsschade leidt tot tweeënhalve maand levensduurverkorting. Weet je, als je daar misschien heel snel overheen leest, denk je: wat is tweeënhalve maand nou op een mensenleven? Maar dat is echt zeer ernstig. Het betekent een serieuze levensduurverkorting. Het betekent dat mensen eerder ziek worden, dat ze astma en luchtwegklachten krijgen. Dat willen wij niet met elkaar. Het erge is dat dit kan binnen de bestaande wet- en regelgeving, want het bedrijf opereert binnen de bestaande wet- en regelgeving. Het OVV-rapport zegt ook heel nadrukkelijk: ja, de overheid moet er absoluut een stap bij doen en de gezondheid moet meer en zwaarder meewegen bij toekomstig beleid, maar de overheid kan het ook niet alleen; het bedrijfsleven zal ook zijn verantwoordelijkheid moeten nemen en voelen voor de leefomgeving. Je ziet bij sommige bedrijven ook steeds meer gebeuren dat ze bovenwettelijk dingen proberen te doen om al in aanloop naar vergroening en verduurzaming dingen te verbeteren voor de directe leefomgeving. Maar in sommige gevallen zijn er ook bedrijven die de kantjes ervan af blijven lopen. Daar moeten we gewoon keihard tegen optreden.

Mevrouw **Hagen** (D66):

Dit gaat in ieder geval de goede kant op. De rechter was er ook heel duidelijk over: een vergunning is geen vrijbrief. Ik denk dus dat dit al doorslaggevend is, in ieder geval in milieuwetgeving. De Staatssecretaris geeft ook aan dat gezondheid zwaarder weegt. Maar in dit stuk mis ik dan welke mandaten er gaan veranderen. Het is een holle frase als zo'n snellereactieteam geen mandaat heeft en alleen weer in overleg kan gaan, als het bijvoorbeeld niet kan zeggen: we trekken deze vergunning in totdat blijkt dat het geen schade meer aanricht voor de omwonenden, natuur en milieu in deze omgeving. Misschien is het goed om deze reactie nog eens te bekijken: ik verwacht dus niet weer een onderzoek. Deze commissie heeft de afgelopen jaren immers al heel veel voorstellen gedaan. Provincies hebben al gevraagd om bepaalde instrumenten. Er loopt ook al een onderzoek rondom Tata Steel. Er moet nu duidelijk zijn wat er precies nodig is in de wetgeving. Volgens mij is het nu dus tijd om even te stoppen met onderzoeken. We moeten echt overgaan tot acties, zodat de provincie kan optreden, zodat gemeenten kunnen optreden en zodat omwonenden beschermd zijn. Ik hoop dat de Staatssecretaris dit met me deelt.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Er staat ook heel nadrukkelijk in de stukken dat we nu al doen wat we kunnen doen om dingen te versnellen. Ik wil dus niet bewust vertragen. Sterker nog, ik wil er graag zo veel mogelijk snelheid in houden. Maar we zien ook dat bijvoorbeeld het bedrijf dat u net noemde, handelt binnen de wettelijke kaders. Dan is wel even de vraag of toezicht en handhaving streng genoeg zijn, of dat we de wet- en regelgeving moeten verscherpen. Het is namelijk niet acceptabel dat er binnen de huidige wet- en regelgeving een levensduurverkorting van tweeënhalve maand mogelijk is vanwege de aanwezigheid van industrie in een bepaalde omgeving. Dat kan niet waar zijn.

Mevrouw **Hagen** (D66):

We hebben beleid, maar ik mis elke keer die stok. Het ging net eventjes over de dwangsommen. Dat zijn ook vaak lachertjes ten opzichte van de omzet. Deze commissie heeft moties ingediend waarin staat dat een straf of een last onder dwangsom wel afschrikwekkend moet zijn. Ik hoor u dan zeggen dat u het van onderop wilt regelen. Eerlijk gezegd wil ik helemaal niet dat een Staatssecretaris dit van onderop regelt. Ik wil dat iemand met de stelselbevoegdheid er bovenop gaat zitten en zegt: luister, in dit rapport staat dat de omwonenden niet meer beschermd worden, dus ik ga nu ingrijpen! Dat zou ik heel graag willen, juist van bovenaf, van de stelselbevoegde. Dat kan de Staatssecretaris doen, dus ik zeg: doe dat dan ook, alstublieft!

Staatssecretaris **Heijnen**:

Dat hebben we dus ook gezegd. Ik wil ook uitstralen dat we actie willen ondernemen, maar daar zit nou eenmaal een tijdspad aan vast. Als je een wetsvoorstel wilt indienen, dan duurt het een tot twee jaar voordat het hele traject is doorlopen. Als je een vergunning wilt aanpassen, dan duurt dat ook een tot twee jaar. Alle trajecten kosten wel tijd. Dadelijk kom ik hier nog even op terug in het kader van de motie van mevrouw Bouchallikh. We zijn altijd aan het kijken wat sneller is en wat ertoe leidt dat het resultaat er zo snel mogelijk is, zoals mevrouw Hagen ook hoopt. Want daar hebben we uiteindelijk het meeste aan. Trajecten kosten nou eenmaal tijd, omdat het zorgsbeginnsel niet alleen geldt voor mensen, maar ook voor bedrijven. Je moet er altijd voor zorgen dat je, als je regelgeving aanpast, het zorgvuldig genoeg getoetst hebt en dat je een heel traject doorloopt met inspraak en noem allemaal maar op.

De voorzitter:

Meneer Klaver, ik moet het aantal interrupties gaan verhogen, omdat er zo veel vragen zijn en de Kamer goed bediend moet worden. Dit is uw vierde interruptie. Ik ken iedereen twee extra interrupties toe, dus we gaan naar zes interrupties. Alstublieft, meneer Klaver.

De heer Klaver (GroenLinks):

Dan zal ik op dit punt één vraag stellen en de volgende twee ... Er lopen nu heel veel onderwerpen door elkaar. Dat juich ik op zich toe, want daar wordt het debat beter van, geloof ik. Dus heel goed: gooi je papieren aan de kant; we gaan gewoon met elkaar debatteren. Het gaat nu over de motie van mevrouw Bouchallikh. De Staatssecretaris zegt dat ze daar straks op terugkomt, maar omdat we het er nu al over hebben, ga ik er nu toch al op in en hoop ik dat de Staatssecretaris daarin mee kan gaan. In die motie wordt gevraagd om de Nederlandse regels aan te passen, zodat de norm van 500 milligram stikstof per kubieke meter kan worden opgelegd aan de kookfabrieken. Dat is een traject dat lang duurt. Dat snappen wij zelf ook, maar wij vragen om daar nu mee te beginnen. Dat je in de tussentijd nog andere dingen doet, is prima; chapeau! Maar dat staat niet in de brief. Daar staat niet in dat u daar nu mee gaat beginnen. U zegt dat we het echt met elkaar eens zijn en dat we allemaal aan dezelfde kant staan. Daarom wil ik hier graag de keiharde toezegging dat nog vandaag wordt begonnen met het inzetten van het traject om die regelgeving te veranderen.

Staatssecretaris Heijnen:

Ik kan bevestigend antwoorden op de vraag van de heer Klaver. Wij zijn er al mee bezig. Er zijn nu al gesprekken ingepland. We willen die gesprekken meteen na de herfstvakantie voortzetten, omdat wij denken dat het binnen de vergunning eventueel ook al mogelijk is om dit te garanderen. Dat is dus binnen twee weken. Meteen daarna zal ik daar een brief over naar de Kamer sturen, omdat we denken dat dit sneller is dan wanneer je het hele beleid gaat aanpassen.

De voorzitter:

Die twee weekjes zijn ook genoteerd door onze griffier. Wij houden het goed in de gaten.

De heer Klaver (GroenLinks):

Voorzitter, ik hoop dat u dit niet ziet als een interruptie, want dit was geen antwoord op de vraag die ik stelde. Ik vroeg of de Staatssecretaris bereid is om de wijziging van de regelgeving in gang te zetten. Ja of nee?

De voorzitter:

Ik tel deze niet als interruptie. U hebt er nu nog twee.

Staatssecretaris Heijnen:

Dat heb ik dat inderdaad niet zo toegezegd. Ja, dat kan ik toezeggen, maar dan gaat het team dus vandaag ook van start met het aanpassen van het wetgevingstraject, terwijl we wel denken dat het vergunningstraject dat we beginnen over twee weken, een betere oplossing lijkt te zijn. Als dat de heer Klaver geruststelt, dan doen we dat dubbel. Dan weten we in elk geval zeker dat, als het ene traject geen soelaas biedt, we in het wetgevend traject geen vertraging hebben opgelopen.

De heer Klaver (GroenLinks):

Dank voor deze toezegging. Als de Kamer hiervan iedere twee maanden een update kan krijgen, ben ik helemaal tevreden.

Staatssecretaris **Heijnen**:
Prima.

De **voorzitter**:

Nou, kijk eens aan. De griffier is stevig mee aan het schrijven.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ik ga nog heel even verder met mijn blokje, voorzitter, maar misschien kan ik dadelijk wat vragen overslaan, omdat we een en ander al tijdens de discussie hebben besproken.

Meneer Klaver zegt dat ik aangeef samen met ILT te verkennen wat er nodig is voor een gezonde leefomgeving, welke extra lasten er zijn voor bedrijven en welke juridische bezwaren er zijn. Ik heb ILT gevraagd om het voortouw te nemen. Ik ben net als de heer Klaver van mening dat gezondheid voorop moet staan. Ik heb dat eerder ook gezegd. Ik heb ILT gevraagd wat er beter kan in de betreffende milieuvergunningen, waar het scherper moet en wat daarvoor nodig is. De ILT start met de gebieden waar omwonenden het meeste last ondervinden van de zware industrie. De ILT doet dat samen met de wetenschap en in contact met het bedrijfsleven.

De heer Klaver had ook nog gevraagd waarom ik alsnog een onderzoek doe, omdat er al een onderzoek ligt. Hij vroeg ook wanneer ik dat had gezien en gedeeld en met wie ik dat allemaal had besproken. Het enige punt is dat dit een onderzoek van de omgevingsdienst is. Zij waren daar blijkbaar al een hele tijd mee bezig. Ik heb even aan een van de medewerkers gevraagd of dat onderzoek überhaupt bekend is, want dat zei mij niks. Ik schrok dus een beetje toen ik de heer Klaver met het stuk zag. Het is een stuk dat is opgevraagd door de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied bij ILT. Die zijn nog met elkaar in gesprek over de uitkomsten van dat rapport. Zij doen daar nog bepaalde aanpassingen aan voordat het officieel wordt vastgesteld en uiteindelijk bij mij op de mat belandt. Ik zal de heer Klaver, de commissie, de brief van de omgevingsdienst die we net hebben opgevraagd, doen toekomen. Op die manier weet de commissie de stand van zaken. Zodra dat onderzoek bekend is, zal ik dat meteen met de Kamer delen.

De **voorzitter**:

Doet u dat dan wel per omgaande, omdat er mogelijk een tweeminuten-debat ...

Staatssecretaris **Heijnen**:

Zeker, want ik heb het briefje aangevraagd en dat kan dan meteen worden toegestuurd.

De **voorzitter**:

Dank u wel.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Dan heeft iedereen de huidige informatie. Op het moment dat het onderzoek openbaar is of ter beschikking staat, zal ik aan de omgevingsdienst vragen om dat naar mij te sturen, zodat de uiteindelijke versie met de Kamer gedeeld kan worden.

De heer Haverkort vroeg naar de mogelijkheden om gezondheidseffecten mee te wegen. Dat impliceert dat de huidige ro-wetgeving toch onvoldoende is. In de Omgevingswet is expliciet als maatschappelijk doel opgenomen dat er zorg moet worden gedragen voor het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde woon- of leefomgeving. Daar moeten de bevoegde gezagen rekening mee houden, bijvoorbeeld als we op grond van de Omgevingswet dadelijk omgevingsplannen gaan maken.

Dat is wel echt een groot voordeel van en een mooi haakje in die Omgevingswet. Wat dat betreft voegt de Omgevingswet echt iets toe. De heer Haverkort had nog een vraag over specifieke reacties op de aanbevelingen gericht aan het Rijk. Ik heb ervoor gekozen om de aanbevelingen van de Onderzoeksraad allemaal zorgvuldig te beantwoorden. Dat vindt u in de bijlage. De actielijnen in de brief zelf bevatten alle onderdelen uit de aanbevelingen waarvan ik denk dat ze zo snel mogelijk in concrete actie omgezet moeten worden en een plaats moeten krijgen in die actieagenda. Ik wil daar niet mee wachten, maar ze meteen oppakken en ervoor zorgen dat een volgend kabinet daar meteen mee aan de slag kan.

Mevrouw Van Esch vroeg wanneer bedrijven eventueel worden stilgelegd. Ze wees daarvoor naar België. Of deed haar buurvrouw dat? Ik weet het even niet meer. O, de heer Klaver deed het. Ik denk dat we onszelf niet altijd, in alle gevallen, moeten vergelijken met België. Ik woon in Maastricht, een stad waar de Maas doorheen stroomt, en ik weet dat er via de Maas ook nog weleens wat ons land instroomt van de industrie over de grens, in het Luikse. Maar goed, mevrouw Van Esch vroeg: wanneer worden bedrijven stilgelegd? Wanneer een bedrijf niet voldoet aan de gestelde regels en vergunningen, dan is het aan het bevoegd gezag om op te treden. De landelijke handhavingsstrategie geeft opties voor hoe opgetreden kan worden bij overtredingen van bedrijven. Het doorlopen van de handhavingsladder, zoals dat heet, is aan het bevoegd gezag. Stilleggen is daarbij nu ook al een optie, maar het moet wel proportioneel zijn.

Dat was trouwens het einde van mijn blokje, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Eerst mevrouw Van Esch en dan de heer Haverkort.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Dank voor dit antwoord, maar dat weet ik al. Ik ging specifiek in op het nieuws van afgelopen week. Ik hoorde net dat de Staatssecretaris heel fel was op bedrijven die de wet overtreden: milieucriminaliteit moeten we zwaar beboeten; vuist op tafel, kan echt niet! Vorige week kregen we het nieuws dat er bedrijven zijn die gewoon niet voldoen aan de Europese regels. Dan vraag ik wel aan deze Staatssecretaris hoe zij ervoor gaat zorgen dat deze bedrijven wel gaan voldoen aan de Europese regels. Ik vind niet dat dat aan de bevoegde gezagen is. Ik vind dat het aan deze Staatssecretaris als stelselverantwoordelijke of voor mij part aan de Minister van IenW is, als het gaat om onder andere de regels van de Kaderrichtlijn Water. Het kan natuurlijk niet zo zijn dat we dan zeggen: ze moeten het wel doen, maar we doen verder niks; als BP geen onderzoek wil doen, dan doet het toch geen onderzoek. Dat kan natuurlijk niet. Dat was mijn vraag.

Staatssecretaris Heijnen:

Wij hebben het systeem ingeregeld zoals we dat hebben ingeregeld. Dat betekent dat bevoegde gezagen een belangrijke rol spelen daarin. Het probleem is wel aanvullend. Op het moment dat een bedrijf zich gewoon niet houdt aan de geldende wet- en regelgeving, dan moet de overheid daarop kunnen acteren. Het maakt dan niet zo veel uit of het gaat om de landelijke overheid of om een lokaal bevoegd gezag. Het gaat erom dat je erop kunt acteren. Zoals ik net al zei, moeten de acties die worden ondernomen, wel proportioneel zijn. Op het moment dat een bedrijf stelselmatig of zeer ernstig buiten de regels treedt, is er in de handhavingsladder uiteindelijk ook een mogelijkheid om over te gaan tot sluiting. Dat is dan aan het bevoegd gezag zelf. Als die mogelijkheid er niet zou zijn, dan zou ik die graag willen creëren, terwijl dat misschien niet helemaal mijn portefeuille is, maar eerder die van JenV. Maar die

mogelijkheid is er al. Als het proportioneel is, staat het het bevoegd gezag vrij om dat te doen.

De voorzitter:

Meneer Haverkort. O, mevrouw Van Esch, u mag doorgaan. U hebt er nog twee, hoor, dus gooi het maar allemaal in de groep.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Dit antwoord vind ik onvoldoende als het gaat om dit soort grote bedrijven. Het gaat hier om bedrijven zoals Tata Steel, Dow Chemical en BP. Die werden heel duidelijk genoemd. Dat zijn bedrijven die de wet overtreden. Ze volgen de Europese regels niet. Op het moment dat de bevoegde gezagen niet handelen, vind ik dat deze Staatssecretaris die gezagen op zijn minst moet oproepen om dat wel te gaan doen. Het kan natuurlijk niet zo zijn dat we een vrijbrief geven aan deze bedrijven, zo van: ach, u houdt zich niet aan de Europese regels, maar de landelijke overheid vindt het niet zo belangrijk om de bevoegde gezagen op zijn minst te laten optreden.

Staatssecretaris Heijnen:

Kijk, de Minister heeft Rijkswaterstaat en ILT gevraagd om een overzicht te bieden, want hij gaat meer over de waterportefeuille. Rijkswaterstaat heeft gekeken naar de vergunning die Investico heeft onderzocht. Geconcludeerd is dat de wet- en regelgeving bij het afgeven van die vergunning is gevolgd. Dat neemt niet weg dat RWS ook oudere vergunningen in het bestand heeft. Die moeten worden geactualiseerd op basis van de huidige wet- en regelgeving. Rijkswaterstaat bekijkt eerst de 200 meest prioritaire lozingsvergunningen. Als het nodig is, worden die herzien. Naar verwachting zal dat in 2023 zijn afgerond. Dat is dus wel relatief snel. Ook de andere 600 vergunningen worden gezien en, indien nodig, herzien. Nu kan ik misschien nog even ingaan op de vraag hoe het staat met de aangenomen motie over nul uit de pijp. Die lozingsvergunningen liggen op het terrein van de Minister, maar we zullen daar wel op ingaan voor het debat over de leefomgeving van 26 oktober. Dan komt hij met een reactie daarop. Ik denk dat het misschien goed is om nog eens even te kijken naar het punt van Investico. Hoe zit dat nou precies? Moet het Rijk nog aanvullende dingen doen?

De voorzitter:

Mevrouw Van Esch, u hebt nog maar één interruptie hierna. Ik zeg dit alleen, zodat u daar rekening mee houdt.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Oh.

De voorzitter:

Meneer Haverkort.

De heer **Haverkort** (VVD):

Ik heb netjes gewacht tot het einde van het blokje. Ik toets eerst maar eens even bij u of deze vraag – eigenlijk moet ik dat bij de Staatssecretaris toetsen, maar dan wel via de voorzitter natuurlijk – hier hoort. Ik had een vraag gesteld over het feit dat er in de bijlage bij de brief over de reactie op het OVV-rapport iets geroepen wordt over een nieuw onderzoek naar het VTH-stelsel. In eerste termijn heb ik gevraagd of dat een ander onderzoek is dan het onderzoek waar de commissie-Van Aartsen al een dik rapport over geschreven heeft. Het kan natuurlijk zijn dat die vraag in het blokje over het VTH-stelsel terecht is gekomen. Ik zie de Staatssecretaris knikken, dus dan heb ik die vraag niet gesteld.

Ik gebruik deze interruptie dan graag voor een andere vraag. In dezelfde reactie op het OVV-rapport geeft het kabinet aan dat er in het vergunning-verleningsproces ook een actieve rol wordt ingericht voor de gemeentelijke gezondheidsdiensten. Mijn vraag is tweeledig. Wat vinden gemeentelijke gezondheidsdiensten daar zelf van? Zijn ze daarop ingericht? Wat zou dat betekenen voor de doorlooptijd van vergunningsaanvragen?

Staatssecretaris Heijnen:

Ook vanuit VWS is meegekeken bij de vraag hoe je ervoor zorgt dat je de gezondheid beter borgt. GGD'en zijn daar natuurlijk uitermate geschikt voor, omdat die heel dicht bij de mensen staan die in bepaalde gebieden wonen. Wat dat betreft is dat goed. Op het moment dat GGD'en aangeven dat er aanvullende kennis en kunde nodig zijn om te voorzien in onze informatiebehoefte, dan zullen we daar uiteraard ook naar kijken. Dat zijn van die zaken die we op een goede manier moeten inregelen. Dat de GGD'en een meer prominente plek moeten hebben in die hele discussie, lijkt mij een heel positieve ontwikkeling.

De heer Haverkort (VVD):

Ja, ik zal niet gelijk zeggen dat ik daar anders over denk, maar ik voorzie wel dat wij dan een strijd gaan krijgen tussen aan de ene kant de kennis die bij de GGD'en zit over de effecten van stoffen op de gezondheid van mens en milieu en aan de andere kant de kennis van mensen die bij het RIVM werken en die aan de voorkant feitelijk al heel veel gras voor de voeten van de GGD'ers weg zouden moeten wegmaaïen. Ik ben dus benieuwd hoe de Staatssecretaris kijkt naar de spanning die gaat ontstaan tussen het RIVM aan de voorkant en de GGD aan de achterkant.

De voorzitter:

Ook u hebt nu nog maar één interruptie.

Staatssecretaris Heijnen:

Ik denk dat ze allebei meer aan de voorkant gaan zitten. Het is niet de bedoeling dat zij achteraf bepaalde dingen gaan vinden. Ik denk dat het goed is dat zij aan de voorkant mee gaan denken over wat in belang is van de gezondheid van de omwonenden of de bewoners van een bepaald gebied. Wij hebben er weinig aan als we achteraf analyseren wat er allemaal verkeerd is gegaan. Daar wordt wel regelmatig over geklaagd. Ik heb dus liever dat ze aan de voorkant meedenken dan dat ze achteraf zeggen wat we beter hadden kunnen doen, terwijl ze dat natuurlijk ook altijd mogen.

De voorzitter:

Dan gaan we nu naar de zeer zorgwekkende stoffen. Klopt dat? Ja.

Staatssecretaris Heijnen:

Er waren een aantal vragen over de verankering van voorzorg. Ik ga nu een vrij lang antwoord geven. We hebben het hier in feite al over gehad, maar ik denk toch dat het goed is om het nog een keer helemaal voor de commissieleden op een rij te zetten. Voorzorg is al het uitgangspunt van wetgeving, maar het is de bedoeling om meer concrete regels op te stellen om voorzorg te kunnen toepassen bij bijvoorbeeld potentieel zeer zorgwekkende stoffen of pfas die nog niet als ZZS zijn aangemerkt. Ik heb mijn juristen daarna laten kijken. Regelgeving moet altijd goed onderbouwd worden. Juristen kijken daarbij naar nut, noodzaak, doelmatigheid en doeltreffendheid. Ook moeten de baten opwegen tegen de lasten en moeten belangen tegen elkaar worden afgewogen. In dit specifieke geval betekent dit dat er een wetenschappelijke onderbouwing moet liggen die de schadelijkheid van potentieel zeer zorgwekkende stoffen aantoont. Die wetenschappelijke onderbouwing van

de zeer zorgwekkende stoffen is op dit moment gebaseerd op de criteria die voortkomen uit de REACH-verordening. Dat is een Europese verordening. De kern bij een potentieel zeer zorgwekkende stof is dat die onderbouwing er nog niet ligt. De schadelijkheid is nog onzeker. Daar wordt nog onderzoek naar gedaan. In dit specifieke geval blijkt dat 75% van de potentieel zeer zorgwekkende stoffen uiteindelijk geen ZZS is. Ik denk dat iedereen die hier zit, dat inmiddels weet. Dat maakt dat gelijkstelling dus niet proportioneel en evenredig zal zijn. Dat is de inschatting van de juristen.

Uit de Chemoursuitspraak blijkt dat je in een individueel geval met aanvullende onderzoeken kunt aantonen dat er in dat geval wél reden is om een potentieel zeer zorgwekkende stof gelijk te stellen aan een zeer zorgwekkende stof, maar regelgeving is per definitie algemeen en wordt dus niet geschreven voor individuele gevallen. Dat alles maakt dat gelijkstelling in regelgeving echt niet mogelijk is. Daarom kijk ik ook naar andere mogelijkheden om die potentieel zeer zorgwekkende stoffen aan te pakken. Ik maak me namelijk wel, net als de leden van deze commissie, zorgen om stoffen die nu nog geen zeer zorgwekkende stof zijn, maar dat later wel blijken te zijn, waaronder sommige stoffen op de lijst van potentieel zeer zorgwekkende stoffen. Ik wil dat bedrijven er alles aan doen om te voorkomen dat het milieu vervuild wordt met dat soort stoffen, want zeer zorgwekkende stoffen zijn schadelijk. Dat is vastgesteld. Als je het hebt over het voorzorgsbeginsel, ook gezien vanuit het bedrijfsleven, dan is het belangrijk dat bedrijven vanwege de wetgeving over milieubeleid al het mogelijke moeten doen om schade aan het milieu te voorkomen. Als dat niet kan, moeten ze die zo veel mogelijk beperken. Op dit algemene juridische milieubeginsel is ook het Nederlandse beleid voor zeer zorgwekkende stoffen gestoeld. Dat hebben we in 2016 nog eens expliciet in de wet vastgelegd als een informatie- en minimalisatieplicht voor de emissies van zeer zorgwekkende stoffen. Daarmee zijn we strenger dan de rest van Europa. Ik denk overigens dat het goed is dat wij in Nederland streng zijn, want we hebben het er vaak over dat we in Nederland op een klein gebied leven. Het is een postzegel waarop je heel veel functies moet combineren. Als is heel dicht op elkaar en dat vraagt om strengere normering en regelgeving. Ik zal het RIVM sowieso vragen om nog eens heel goed te kijken naar de lijst met potentieel zeer zorgwekkende stoffen, zodat bevoegde gezagen die nóg beter kunnen gebruiken als een instrument van signalering en ook als voorzorg. Ik zal ook nagaan wat een bevoegd gezag in het kader van vergunningverlening ten minste aan een bedrijf moet vragen over emissies van chemische stoffen en de daaraan verbonden milieurisico's.

De heer Klaver had het ten slotte over pfas. Al zo'n 90 verschillende pfas zijn zeer zorgwekkende stoffen. Als bedrijven die uitstoten, moeten de emissies daarvan ook al worden geminimaliseerd, vooruitlopend op de Europese restrictie, waar Nederland ook het initiatief voor heeft genomen en waar we natuurlijk ook hartstikke blij mee zijn.

Mevrouw Hagen vroeg naar een onderzoek van de gezondheid in verband met Chemours. Voorzitter, volgens mij is er een interruptie.

De voorzitter:

Ik wil die toestaan. Meneer Klaver.

De heer Klaver (GroenLinks):

Ik meen dat zo'n honderd pfas-stoffen op die zeerzorgwekkendestoffenlijst staan. Mijn vraag ging over de lijst met potentieel zeer zorgwekkende stoffen. Daar staan ook allerlei pfas op. Ik stelde de vraag aan de Staatssecretaris of in ieder geval die categorie verder toegevoegd kan worden aan de ZZS-lijst. Hetzelfde geldt voor de F-gassen, waar de Staatssecretaris nog niet op in is gegaan. Ik heb me er zelf ook in verdiept wat er met deze gassen op Europees niveau wordt gedaan en welke

onderbouwingen er daarvoor liggen. Van deze stoffen is zonder meer bekend dat ze schadelijk zijn. Daarmee is er geen belemmering om ze toe te voegen aan de ZZS-lijst.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Volgens mij willen wij hetzelfde, namelijk dat de stoffen waarvan we nu al denken dat ze uiteindelijk als zeer zorgwekkende stof zullen worden gekwalificeerd, zo snel mogelijk op die lijst terecht komen. Ik denk dat we allemaal weten over welke stoffen we het hebben. Ik kan het volgende aanbieden. De heer Klaver kent de REACH-verordening en weet dus dat er bepaalde voorwaarden zijn waar een stof aangetoond aan moet voldoen om op die lijst van zeer zorgwekkende stoffen te komen. Dat geldt niet voor alle potentieel zeer zorgwekkende stoffen. Maar ook ik maak me zorgen over dezelfde potentieel zeer zorgwekkende stoffen waar de heer Klaver zich zorgen over maakt. Ik kan aanbieden dat ik met het RIVM met de stofkam door die lijst ga en dat we echt nog eens even kijken welke stoffen zo snel mogelijk op de lijst met zeer zorgwekkende stoffen worden geplaatst. Bovendien gaan we over die stoffen waarvan we zeer sterke vermoedens hebben dat ze richting het traject van zeer zorgwekkende stof gaan, een actieve melding doen richting alle bevoegde gezagen. Op die manier kunnen zij aan de voorkant bedrijven scherper toetsen op alle stoffen die zij in hun processen gebruiken. De bedrijven moeten een lijst met alle stoffen aanleveren en de bevoegde gezagen kunnen dan bij die bedrijven doorvragen hoe zij aankijken tegen de effecten van die stoffen. Ik denk dat daar op dit moment de ruimte zit die ik nu kan bieden, omdat het juridisch niet lukt om die potentieel zeer zorgwekkende stoffen helemaal gelijk te stellen aan zeer zorgwekkende stoffen. Omdat ik dit wel nog een even zeker wil weten, kan ik ook aanbieden dat we dit buiten de interne juridische check die ik daarover heb laten doen, ook nog eens onafhankelijk juridisch laten checken. Op die manier kunnen we kijken wat er wel mogelijk is. Meneer Klaver kent mij nog niet zo goed, maar ik ben altijd bereid om te kijken wat er wél kan.

De **voorzitter**:

Meneer Klaver, ik stel u even een vraag. U hebt nog maar één interruptie over, dus pakt u dit aanbod aan?

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Nou, nee, dus ik moet mijn interruptie opofferen.

De **voorzitter**:

Daarom stelde ik u die vraag ook.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Dat waardeer ik zeer. Het is prima dat u dat doet, maar dat is voor mij niet voldoende. Allereerst wil ik de ambtelijk stukken ontvangen waarin staat wat er juridisch allemaal niet kan en op basis van welke jurisprudentie. Ook wil ik graag een antwoord, want ik stelde een heel concrete vraag. Ik snap dat je mogelijk vastloopt, als je alle pZZS wilt toevoegen.

De **voorzitter**:

Gaat u rustig door, meneer Klaver.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Dus ik snap het punt als de Staatssecretaris dat daarover zegt, maar ik maak het nog specifieker. Ik breng het in dit debat terug tot de F-gassen en de pfas op de pZZS-lijst. Ik vraag de Staatssecretaris om die toe te voegen. Dat heb ik in eerste termijn al gedaan en ik krijg op die vraag geen antwoord.

De voorzitter:

U hebt hierna nog één interruptie. Ik heb het niet geteld. Mevrouw de Staatssecretaris, kan dit concreet worden toegezegd?

Staatssecretaris Heijnen:

Ik wil toezeggen dat ik er echt met de stofkam doorheen wil gaan om te kijken welke stoffen ik nu al op de pZZS-lijst kan proberen te zetten, zodat daar een versnelling op komt en zodat de bevoegd gezagen weten welke potentieel zeer zorgwekkende stoffen naar alle waarschijnlijkheid richting zeer zorgwekkend gaan, zodat ze extra alert zijn en extra alert kunnen zijn bij het bevragen van bedrijven die aangeven met die stoffen te gaan werken. Maar ik snap dat de heer Klaver nog een stapje verder wil gaan. Ik kan dat gewoon op dit moment niet toezeggen. Hij vraagt namelijk om het op de lijst zetten van alle pfas en F-gassen. Ik moet dan echt nog eens een keer laten kijken naar wat dat dan precies betekent, ook voor bepaalde productieprocessen. We hebben een aantal uitzonderingen, bijvoorbeeld als het aankomt op medische of andere noodzakelijke toepassingen. Ik wil dan dus kunnen overzien wat daarvan de consequenties zouden zijn.

De voorzitter:

We gaan hier nu dus niet uitkomen, meneer Klaver.

De heer Klaver (GroenLinks):

Nee, maar hier zit precies de crux. Er wordt hier gedaan alsof het niet gebruikt zou mogen worden als het op de pZZS-lijst staat. Dat is niet waar. Er zit een minimalisatie-eis op. Ik heb hier de volgende stelling. Ik heb duizend verschillende dossiers. Ik heb me hierin vastgebeten. Ik heb met de Europese collega's gesproken en me verdiept in deze REACH-verordening. Ik heb u in eerste termijn gevraagd of er wel degelijk een mogelijkheid is om deze F-gassen en pfas op die lijst te zetten. Ik wil daar eigenlijk gewoon in dit debat een antwoord op krijgen. Anders moet het in de tweede termijn.

De voorzitter:

Mogelijk worden er dan ook nog moties ingediend.

Staatssecretaris Heijnen:

Mag ik een voorstel doen aan de heer Klaver? Ik wil een brief sturen. Ik ga toch met het RIVM kijken wat er zo snel mogelijk, als het eenmaal is gekwalificeerd als zeer zorgwekkende stof, richting die lijst van zeer zorgwekkende stoffen kan gaan. Dat ga ik sowieso doen. Dat kan ik toezeggen. Ik kan nu niet toezeggen dat ik al die F-gassen en pfas op die lijst ga zetten, omdat ik op dit moment niet weet of ... Ik ga er namelijk niet over wat een zeer zorgwekkende stof is. Wat een zeer zorgwekkende stof is, moet onafhankelijk worden vastgesteld door experts. Ook de heer Klaver gaat daar niet over. Zo hebben we het systeem in Nederland ingeregeld. Er moet dus onafhankelijk worden aangetoond dat iets een zeer zorgwekkende stof is. Ik vind het wel onze plicht – zo voel ik dat – om als we serieuze zorgen hebben over bepaalde potentieel zeer zorgwekkende stoffen, ervoor te zorgen dat we de turbo erop zetten om die in die categorie van zeer zorgwekkende stoffen te krijgen. Maar zelfs al zou ik het willen, ik kan niet zomaar zeggen: over die stof maak ik me heel veel zorgen, dus dan geef ik die nu dat label. Dan moet je namelijk voldoen aan alle voorwaarden om iets een zeer zorgwekkende stof te maken. Zo is het wel. Ik ben daar geen expert in, en de heer Klaver en u ook niet. Die afweging moet worden gemaakt door de bevoegde instanties die dat onafhankelijk kunnen doen. Zodra zij zeggen dat het een ZZS is, komt het sowieso eigenlijk al standaard op die lijst. Maar goed, misschien begrijpen we elkaar niet.

De voorzitter:

We gaan hier ook mee stoppen, want de heer Klaver heeft ook een tweede termijn. Hij kan zelfs naar de plenaire zaal gaan om een motie in te dienen om aan de Kamer voor te leggen. U hebt de heer Klaver wel toegezegd dat u ging praten met het RIVM en dat wij als Kamer daarover een brief ontvangen. Wanneer gaat dat plaatsvinden?

Staatssecretaris Heijnen:

Ik kan zo snel mogelijk met het RIVM om tafel, dus dat wil ik echt wel proberen. Deze week is misschien wat snel, want het is al woensdag en voordat we hier klaar zijn, is het donderdag.

De voorzitter:

Dus we ontvangen binnen twee weken een brief?

Staatssecretaris Heijnen:

Ja, ik kan wel toezeggen dat die brief binnen twee weken komt.

De voorzitter:

Is de heer Klaver akkoord?

De heer Klaver (GroenLinks):

Het is fijn dat die brief komt. Ik zou graag willen dat daarbij expliciet wordt ingegaan op de vraag die ik heb gesteld waar de Staatssecretaris nu geen antwoord op heeft, namelijk of die F-gassen en die pfas kunnen worden toegevoegd op die lijst. Ik wil graag een uitgebreide juridische onderbouwing waarom dat wel of niet zou kunnen.

De voorzitter:

Of het dan nog binnen twee weken kan, is een volgende vraag.

Staatssecretaris Heijnen:

Ik snap wel dat de heer Klaver dat graag wil hebben. Ik ga kijken wat ik kan doen om dat allemaal binnen twee weken aan te leveren. Dat doe ik dus als dat lukt; ik wil wel zorgen dat dat zorgvuldig gebeurt. Ik stel dat niet alleen op. Voor een deel zijn we bijvoorbeeld afhankelijk van het RIVM en de beschikbaarheid daar. Ik zie twee vingers de lucht in gaan, maar ik heb het goed gehoord. Ik ga alles doen wat binnen mijn mogelijkheden ligt om het binnen twee weken aan te leveren. Zo is het.

De voorzitter:

Meneer Klaver, die hebt u mooi binnenetikt. U hebt alleen geen interrupties meer. We horen u dan in de tweede termijn.

Mevrouw Hagen (D66):

Ik zou graag iets aan die toezegging willen toevoegen. Misschien weet de Staatssecretaris dan al meteen waarover ik het heb. Onder de motie van de heer Klaver lag namelijk mijn motie over de minimalisatieplicht voor de potentieel zeer zorgwekkende stoffen. Het is precies wat provincies vragen: kunnen we bij stoffen waarvan we vermoeden dat ze heel schadelijk zijn ook al een bepaalde minimalisatie toepassen? Ik hoor al dat er nee wordt gefluisterd, maar ik heb altijd alleen maar nee gehoord. Dan wil ik ook heel graag de juridische onderbouwing van waar dat dan op strandt. Het zit 'm ook in de overgang van «potentieel zeer zorgwekkend» naar «zeer zorgwekkend». Er is het voorzorgsbeginsel dat je bepaalde dingen überhaupt niet in je milieu wilt. Ook is er het feit dat wij moeten aantonen dat het schadelijk is in plaats van dat het bedrijf het doet. Ik denk dus nog steeds dat een minimalisatieplicht ook voor potentieel zeer zorgwekkende stoffen een heel goed uitgangspunt is, ook om het voorzorgsbeginsel te borgen. Ik zou het dus heel fijn vinden als er, al is het

maar in een alinea, even duidelijk aangegeven wordt waarom dat dan niet kan en wat er dan misschien mogelijk in wetgeving moet veranderen.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ik kan dat nog weleens even op een rij laten zetten. Dan zorg ik dat dit, ik denk parallel aan de brief of misschien in diezelfde brief, binnen twee weken bij mevrouw Hagen ligt. Even kijken ...

De **voorzitter**:

Oké. Mevrouw Hagen is tevreden. Ook dat gebeurt binnen twee weken. Het wordt allemaal genoteerd. Kunnen we door? We waren nog bezig met de zeer zorgwekkende stoffen, toch? Of was u daarmee klaar?

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ja, ik ben nog heel even aan het kijken. We hebben al best veel besproken, eerlijk gezegd, van de vragen die ik nog heb liggen.

De **voorzitter**:

Dan kunnen we naar vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ja, eens even kijken. Ik weet niet of ... Er zijn misschien toch nog ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Nu de Staatssecretaris nog even aan het zoeken is, doe ik even dezelfde poging als mevrouw Hagen deed. Misschien kan de Staatssecretaris in diezelfde brief dan ook nog eens nader ingaan op de bewijslast waarom ik vroeg. Toen we die discussie eerder hadden, ook even over die rechtszaak, verwees de Staatssecretaris ernaar dat bevoegde gezagen eigenlijk veel meer informatie moeten opvragen, ook bij het RIVM, en dat dit niet altijd gebeurt. Juist in deze zaak is dat contact er wel degelijk geweest, en toch zien we dat de rechter het als onvoldoende beschouwt. Er is dus meer nodig. De bewijslast ligt daarmee op dit moment bij de overheid, bij de bevoegde gezagen. Dat is wel ingewikkeld. Ik zou hier dus ook graag het licht van de Staatssecretaris op willen hebben. Kunnen we dat omdraaien, en vindt de Staatssecretaris het ook wenselijk? Kan dat worden meegenomen in de brief?

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ik zal dat wel meenemen in die brief. Ik moet heel eerlijk zeggen dat dit een vrij technisch gebeuren is. Ik heb in elk geval geprobeerd het net een beetje uit te leggen, voor zover ik het overzie. Maar ik merk dat er wel behoefte is om het nog eens even een keer allemaal goed op een rij te hebben. Ik zal zorgen dat dit ook wordt toegevoegd.

De **voorzitter**:

Dank u wel voor alle toezeggingen.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Dan ga ik nu naar blokje VTH, voorzitter, als dat mag van u.

De **voorzitter**:

Ja. Vergunningverlening, toezicht en handhaving, zeg ik ook voor de burgers die niet weten wat «VTH» betekent.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ik had een vraag van mevrouw Hagen: welke stappen kunnen omgevingsdiensten en bevoegde gezagen straks wel zetten die ze eerder niet kunnen

zetten, en welke nieuwe mandaten krijgen ze? Het huidige VTH-stelsel volstaat eigenlijk om de aanbevelingen van de OVV op te volgen, maar het is wel noodzakelijk om de positie van gezondheid in de besluitvorming structureel volwaardig mee te wegen. Het is wel nodig om het stelsel van vergunnen, toezicht en handhaving verder te verbeteren en te versterken. Daarom zijn we ook bezig met het interbestuurlijk programma. Ik houd daarbij een vinger aan de pols en laat me blijvend adviseren. Ik heb daarover vanochtend nog gesproken met de heer Van Aartsen en mevrouw Sorgdrager. Dat is ook goed. Ik heb hun overigens ook iets gevraagd. Mag ik dat al delen? Ik vind het namelijk heel belangrijk dat we ook op het gebied van de versterking van het VTH-stelsel stappen blijven zetten, want als we dat niet op orde hebben, blijven we dweilen met de kraan open. Dat willen we met z'n allen sowieso niet. Ik heb hun ook gevraagd of zij een soort midterm review kunnen doen, die ergens eind van dit jaar of zo gereed is; gelukkig hoort de voorzitter dat niet. In hun beoordeling kunnen zij bekijken hoe zij de voortgang met betrekking tot de aanbevelingen vinden gaan. Zij kunnen dan ook bekijken wat we nog beter kunnen doen en wat er scherper zou moeten, mede naar aanleiding van dit soort nieuwe ontwikkelingen, want het blijft natuurlijk wel in beweging. Ik heb goeie hoop dat zij bereid zijn om dat te doen. Ik denk dat dat in een volgende periode heel erg gaat helpen om de goeie stappen die zijn gezet zo veel mogelijk te borgen en vast te houden. Ook voor een omgevingsdienst is er immers niks zo vervelend als wiebelend overheidsbeleid. Zij moeten weten dat we die stip op de horizon houden. Ik hoop dus dat die aanbevelingen gaan helpen om een toekomstige Kamer en een toekomstig kabinet goed te adviseren over de juiste dingen om het VTH-stelsel te versterken.

Mevrouw **Hagen** (D66):

Aan de ene kant waardeer ik dat enorm. Alleen heeft de Staatssecretaris ook deze commissie, die continu analyseert of wij vinden dat de aanbevelingen van de commissie-Van Aartsen al voldoende zijn geïmplementeerd. Ik bevraag de Staatssecretaris op het al dan niet veranderende mandaat, als er op dit moment stelselmatige overtredingen zijn. Nu loost Tata Steel weer kwik, geloof ik – dat klinkt niet echt gezond – en is dus weer in overtreding, maar nog steeds is de provincie niet in staat om het in te trekken. Mijn vraag is dus specifiek: er moet óók iets veranderen in het mandaat. Ook wanneer wij als commissie met IPO en VNG een technische briefing hebben, horen we niet of het mandaat gaat veranderen. Kunt u dan op z'n minst toezeggen dat u dat in de midterm review, de tussentijdse evaluatie, meeneemt? Volgens mij wordt het dan, gezien de stelselbevoegdheid, tijd om te zeggen: ze krijgen een mandaat dat over en door de veiligheidsregio's heen kruist, zodat ze op kunnen treden tegen milieudelicten.

Staatssecretaris **Heijnen**:

De vraag is: lukt het de omgevingsdienst niet om te handhaven of opereert het bedrijf binnen de huidige wet- en regelgeving, waarvan we constateren dat die op dit moment leidt tot een serieuze levensduurvermindering van omwonenden van dat gebied? Dat zeg ik buiten het feit dat je het VTH-stelsel goed op orde moet hebben. Ik vind echt dat de provincie en de omgevingsdiensten in de buurt van Tata heel goed werk verrichten. Wij helpen en ondersteunen ook, daar waar naar nodig en gepast. Maar als wij het beleid op een dusdanige manier hebben ingericht dat er binnen het bestaande beleid tweeënhalve maand levensduurvermindering is, dan moet je niet alleen maar naar het VTH-stelsel kijken. Daarom hebben we die aanbevelingen ook gedaan. Sommige bedrijven opereren gewoon binnen de regels, waarbinnen dit mogelijk is. Je moet óók kijken naar de bestaande wet- en regelgeving; die zal toch nog eens een keer tegen het licht gehouden moeten worden. Als kabinet doen we bepaalde dingen het

liefst in Europees verband, omdat je het gelijke speelveld dan zo goed mogelijk behoudt. Maar we zijn ook bereid om te bekijken wat we aanvullend in landelijke regelgeving moeten doen, als dat nodig is. Ik heb op dit moment even niet helemaal scherp op het netvlies wat het probleem is bij kwiklozingen en waarom de handhaving daarop niet succesvol is. Ik zie hier nu dat de vergunning voor kwik via Rijkswaterstaat wordt vergund; lozing is blijkbaar conform de vergunning. Dat is dus een voorbeeld waarbij je je kunt afvragen of je niet nog eens een keer naar je eigen wetgeving moet kijken. Blijkbaar valt het daarbinnen.

De voorzitter:

Als we kort en puntig zijn, kunnen we het redden voor 18.00 uur, ook met een eventuele tweede termijn erbij. Maar dat hoeft natuurlijk niet. In dat geval moeten we morgen terugkomen voor vragen. Kies maar of u kort en puntig of langdradig wil zijn. U heeft het allemaal zelf in de hand.

Mevrouw **Hagen** (D66):

We zijn hier morgen toch, voorzitter. Als u ons wil bijstaan, zou dat fantastisch zijn. Ik had namelijk nog een vraag. Misschien komt die zo nog, maar ik stel hem toch. Als ik de kabinetsreactie lees, dan denk ik: hier worden de moeilijke keuzes niet gemaakt, om bijvoorbeeld mandaten weg te halen bij bepaalde andere overheden of meteen al wetgeving in te zetten. Dus mijn vraag was ook of de bevoegde gezagen en de spelers die wij allemaal aan de rondetafels hebben gehad naar aanleiding van deze kabinetsreactie hebben aangegeven: nou, hier zijn we echt mee geholpen.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Uiteindelijk wel, hè. Als wij wetten aanpassen, is dat ook niet morgen geregeld. Dat is ook wat ik zei. Dat zijn trajecten van een jaar, twee jaar. Je moet toch weer het hele proces doorlopen. Je kunt iets constateren. Dat is wat we nu gedaan hebben. Vervolgens kun je dan zeggen: we gaan de stappen in gang zetten om tot bepaalde aanpassingen te komen, of dat nou aanpassing van wet- en regelgeving is of aanpassing binnen vergunningen. Die ruimte en tijd hebben we daarvoor wel nodig. Bovendien zijn we ook nog eens een keer demissionair. Ik stel al een aantal dingen voor waarvan wij als kabinet zeggen: zet dit in elk geval in gang, zodat je niet nog meer vertraging oploopt. Want er moet echt iets gaan gebeuren. Dan moeten vervolgens een volgend kabinet en een volgende Kamer echt goed kijken naar: hoe gaan we dit nou concretiseren en hoe ver zijn we bereid om daarin te gaan?

De voorzitter:

Dit was uw laatste interruptie, maar u vroeg iets anders. Daarom sta ik het toe.

Mevrouw **Hagen** (D66):

Dank u, voorzitter. Ik vroeg of de bevoegde gezagen rondom de drie bedrijven uit het OVV-rapport hierna geconsulteerd zijn en of die hebben gezegd: hier zijn we mee geholpen, met deze kabinetsreactie.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ze hebben niet ingestemd met onze reactie, dus ik weet even niet precies hoe zij een en ander interpreteren. Zij hebben ervoor gekozen om een eigen reactie te presenteren. Dit is de reactie van het kabinet, maar ik kan nog weleens checken bij ze en dan kan ik schriftelijk laten weten hoe de bevoegde gezagen daarop reageren.

De voorzitter:

Dat kan ook binnen twee weken, neem ik aan. Dat is allemaal niet zo moeilijk, toch?

Staatssecretaris **Heijnen**:
Nou, het wordt nog druk.

De **voorzitter**:

Zeker, dat gaat lukken. Geen enkel probleem. Twee weken. Mevrouw Van Esch, Partij voor de Dieren. Sorry, mevrouw de Staatssecretaris.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ik wil mijn laatste interruptie toch gebruiken. Ik hoorde net: we zijn een demissionair kabinet, dus moeten we voorzichtig zijn met het aanbieden van andere wet- en regelgeving. Maar er zijn gewoon moties aangenomen door deze Kamer die dit demissionaire kabinet oproepen om dat wel te gaan doen. Ik vind het antwoord dus eigenlijk niet correct, aangezien we hier gewoon meerdere moties hebben aangenomen – gisteren zijn er weer moties aangenomen – die wel degelijk oproepen om met die wetgeving aan de slag te gaan. Dus ik vind het antwoord «we zijn demissionair, dus we moeten terughoudend zijn» eigenlijk niet kunnen. Nee, de Kamer zegt: je moet juist hierop doorpakken. Ik zou dus willen refereren aan die moties en een ander antwoord willen zien, aangezien die oproep er gewoon ligt.

De **voorzitter**:

En de Kamer is niet demissionair. Bovendien hebben de Kamerleden het hoogste ambt in Nederland. Dat mag toch weleens even gezegd worden.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ik ben ook heel blij met de steun vanuit de Kamer voor de onderwerpen die ik in portefeuille heb. Het is echt heel fijn om te zien dat daar een brede steun voor is en dat ik daarmee aan de slag kan. Dat is ook de reden waarom we een aantal aanbevelingen uit dat OVV-rapport echt concreet doen. Er is geen dag dat wij niet kijken hoe we dingen kunnen versnellen, in gang kunnen zetten. Dat doen we ook in demissionaire staat. Dus daar gaat het helemaal niet om. Ik kan bijvoorbeeld niet nu zomaar eventjes op eigen houtje 60 miljoen uittrekken om iets bepaalds nog verder te versnellen, maar ik denk wel dat het goed is – ik hoop ook dat mevrouw Van Esch ziet dat dat de ambitie van het kabinet is – om te onderkennen dat gezondheid een volwaardig onderdeel moet zijn van de aanpak nu. We hebben ook een aantal sporen in gang gezet en we komen nog voor het eind van jaar met een concrete uitwerking van hoe we dat dan voor ons zien. Het zijn nog maar een paar weken tot het eind van het jaar. Daarin zetten we ook weer een vervolgstap in hoe we dan voor ons zien dat we het verder gaan concretiseren. Die tijd heb ik wel even nodig, want er zijn heel veel partijen bij betrokken en je moet ook afstemmen. Ik denk dat iedereen wel vindt dat we snel met dat OVV-rapport aan de slag moeten gaan. Het lag er natuurlijk al een tijdje en het heeft ook echt wel even geduurd voordat we als kabinet daar een gepaste reactie op hebben geformuleerd, maar die staat nu en nu kunnen we ook aan de slag.

De **voorzitter**:

Wat ook belangrijk is: voor het einde van het jaar, maar ook voor de begrotingsbehandeling. Dat zou natuurlijk ook zeer wenselijk zijn. Mevrouw Van Esch, u bent door de interrupties heen, maar u hebt dadelijk nog een tweede termijn.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Dat wil ik ook doen, voorzitter. Maar ik refereerde aan de moties die zijn aangenomen en ik krijg in principe een reactie op het OVV-rapport. Ik wil het best in tweede termijn nog even herhalen, hoor.

De voorzitter:

Precies. Dat was duidelijk hoor. Dat is allemaal duidelijk aangekomen. Geen zorgen daarover.

Staatssecretaris Heijnen:

Ik weet dat er moties liggen ... Sorry, voorzitter.

De voorzitter:

Nee, zegt u maar.

Staatssecretaris Heijnen:

Ik weet dat er een heleboel moties liggen en daar zijn we ook mee aan de slag. We kijken hoe we die kunnen gaan uitvoeren. Maar kijk bijvoorbeeld naar – ik noem even een ander dossier van mij – het openbaar vervoer. Daar zijn nu volgens mij alle moties die de Kamer heeft ingediend aangenomen. Er zijn er ook een aantal die haaks op elkaar staan. Die zijn toch allemaal aangenomen door de Kamer. Je moet dus altijd nog wel heel even kijken hoe je dat dan gaat concretiseren en wat je kunt waarmaken. Soms is het ook nog eens zo dat de Kamer moties indient waar geen financiële onderbouwing bij zit terwijl het wel geld kost, om maar eens wat te noemen. Het kan dus soms best wel even een uitdaging zijn, maar ik zal er alles aan doen om te kijken hoe we de moties zo snel mogelijk tot uitvoering kunnen brengen, als dat gaat en er gewoon een goede onderbouwing en alles bij zit, ook financieel.

De voorzitter:

Mevrouw Van Esch, u kunt dadelijk bij de begroting ook amenderen. Dat kunt u zelfs buiten de begrotingsbehandeling doen. U kunt ook moties indienen. Geen zorgen daarover. We zijn nog steeds bezig met VTH. Heeft u daar nog lang voor nodig, Staatssecretaris? Daarna komt nog overig.

Staatssecretaris Heijnen:

Nee, ik denk het niet. We hebben het gehad over het robuust maken van de omgevingsdiensten. De kern van mijn antwoord zou zijn: ik neem ook regie, maar ik geef omgevingsdiensten wel tijd om te voldoen aan de robuustheidscriteria. Zoals het nu is voorzien, hebben ze ongeveer twee jaar de tijd om alles te implementeren. Dat wil niet zeggen dat ik van plan ben om ze twee jaar hun gang te laten gaan. Ik heb het overigens vanmorgen nog met Van Aartsen en Sorgdrager gehad over dat het goed zou zijn om bepaalde ijkmomenten in te plannen tussentijds, waarbij je ook kijkt of je bij moet sturen bijvoorbeeld. Dus ja, ze hebben de tijd, maar het is niet zomaar zo dat ze niks kunnen doen in de twee jaar die ze hebben.

De heer Haverkort had nog een vraag over de stelselverantwoordelijkheid en de uniformiteit. We werken in het interbestuurlijk programma samen aan uniformiteit binnen ieders rol en verantwoordelijkheid. Binnen het stelsel heeft elke partij zijn eigen verantwoordelijkheid en expertise. Ik ben wel aan het bezien of de invulling van de stelselverantwoordelijkheid kan worden versterkt, mocht dat nodig zijn. Binnen hetzelfde programma wordt ook door alle partijen gewerkt aan uniformering van het stelsel. Mevrouw Van Esch vroeg nog naar de omgevingsdiensten: dat ze aangeven dat ze structurele middelen nodig hebben en hoe dat budget komt bij de omgevingsdiensten. Ze ontvangen het budget voor structurele taken van hun opdrachtgevers – dat zijn provincies en gemeenten – via gelden uit het Provinciefonds en het Gemeentefonds. Het totale budget van de omgevingsdiensten is 642 miljoen. Dat gaat voor 57% over basistaken. Voor de activiteiten binnen het interbestuurlijk programma is een eenmalige uitkering aan ze verstrekt. Binnen het programma wordt onderzocht hoe de financieringssystematiek verder verbeterd kan worden.

Meneer Haverkort vroeg ook nog wat ik ga doen met de aangenomen motie van mevrouw Van Esch om de bevoegde gezagen meer instrumenten te geven om maatregelen te kunnen nemen tegen vervuilende bedrijven. Met de versterking van het VTH-stelsel komen er natuurlijk wel meer mogelijkheden om beter toezicht te houden en handhavend op te treden. Zoals ook al eerder gezegd, onderzoek ik continu of normen scherper kunnen. Dat doe ik in eerste instantie het liefst Europees, omdat dat beter werkt. Maar als dat te lang duurt of te weinig is, dan zal ik ook nationaal kijken.

Meneer Haverkort had nog een vraag over de zeer zorgwekkende stoffen en de altijd actuele digitale vergunning. Daarvan hebben we gezegd dat dat later deze maand volgt.

Dan ga ik even door met overig. Dat zijn maar een paar vragen, voorzitter.

De voorzitter:

Meneer Haverkort heeft hier nog een vraag over.

De heer Haverkort (VVD):

Ja, met het gevaar dat het antwoord van de Staatssecretaris op mijn vraag over asbest, die ongetwijfeld in het blokje overig zit ... Dat moet dan in één keer goed zijn. Laat ik dat uitspreken.

De voorzitter:

Ja, want u hebt geen interrupties meer.

De heer Haverkort (VVD):

Ik heb nog één interruptie en die ga ik besteden aan de beantwoording over het blokje van het vergunningsstelsel. Natuurlijk hoor ik de Staatssecretaris goed als zij zegt dat al die partijen daar heel hard aan werken en dat ze de partijen ook de tijd moet geven om binnen dat programma te komen tot het zijn van een robuuste omgevingsdienst. Maar toen wij die technische briefing hadden met de vertegenwoordigers van provincies, gemeentes, Omgevingsdienst NL en de zogenaamde BRZO+-bedrijven, de bedrijven die met de zeer zorgwekkende stoffen werken, bleven aan het eind van die sessie twee gedachtes hangen. De ene was de zorg die werd verwoord door de vertegenwoordiger van de provincies, namelijk dat er uiteindelijk toch onvoldoende commitment, financieel, is om dat te kunnen borgen. De tweede was dat er uiteindelijk vanuit de stelselverantwoordelijkheid onvoldoende commitment is om die uniformiteit in beleid zo vorm te geven dat provincies ook, beter dan nu, dat milieubeleid vorm kunnen geven, zodat ook die omgevingsdiensten daar makkelijker en sneller op kunnen terugvallen. Op dat punt ben ik niet tevreden met de opmerking van de Staatssecretaris dat er hard aan wordt gewerkt. Op dat punt zou ik toch echt heel graag willen – dat mag ook in een schriftelijke reactie, via een toezegging in een brief – dat nog even concreet wordt opgesomd hoe nou binnen dat programma die zorgen zoals verwoord in die technische briefing door die partijen kunnen worden verkleind of kunnen worden weggenomen.

De voorzitter:

We moeten natuurlijk niet te veel in brieven gaan vragen, want de mensen op de tribune willen ook waar voor hun geld hebben. Er moet hier af en toe ook wat afgetikt worden. Mevrouw de Staatssecretaris.

Staatssecretaris Heijnen:

Maar dit is wel een vraag die ik heel goed per brief kan beantwoorden, dus ik stel toch voor om dat te doen.

De voorzitter:

Ook binnen twee weken dan?

Staatssecretaris **Heijnen**:
We gaan ons best doen.

De **voorzitter**:
De griffier noteert alles. Meneer Klaver ...

De heer **Klaver** (GroenLinks):
Ik hoef geen interruptie. Ik heb het idee dat er iedere keer dingen worden toegevoegd aan die brief. Op 26 oktober ...

De heer **Haverkort** (VVD):
Nee, ik wil gewoon een eigen brief.

De heer **Klaver** (GroenLinks):
Ik ga iets zeggen wat u zou kunnen helpen, meneer Haverkort. De 26ste heeft deze commissie weer een debat staan met de Staatssecretaris. Dat valt binnen die termijn van twee weken, maar het zou zonde zijn als de brief de 27ste komt wil ik maar zeggen. Het zou fijn zijn als het voor dat debat komt.

De **voorzitter**:
Maar twee weken is twee weken. Daar houden we de Staatssecretaris ook aan. Geen zorgen daarover. Dan is dit ook allemaal toegezegd. Dan gaan we vlug verder. Ik zie geen interrupties meer.

Staatssecretaris **Heijnen**:
We kijken heel eventjes, want ik denk niet dat het handig is om één brief van 25 kantjes te gaan sturen. Wellicht is het handig om een beetje een knip te maken, zodat iedereen weet welk onderwerp van wie is. Als het maar voor het debat is, hoor ik de heer Klaver zeggen. Ik heb hem al toegezegd dat we ons best gaan doen om alles binnen twee weken netjes aan te leveren.
Even kijken. Nog vier vragen in het blokje overig, waaronder de asbestvragen van meneer Haverkort. Eerst een vraag van mevrouw Hagen over ILT, VTH en Caribisch Nederland, over hoe we dat gaan doen. Dat ga ik doen door samen met de eilanden en de omgevingsdiensten een verkennende fase te gaan doorlopen. Tijdens die verkenning maken de eilanden kennis met de werkzaamheden van omgevingsdiensten. Die verkenning wordt afgesloten met een afspraak over dienstverlening met ODNL. Daarna heb ik het voornemen om een programma voor VTH voor Caribisch Nederland af te spreken, waarmee de uitvoering wordt geborgd. Meneer Haverkort vroeg naar asbest, naar hoeveel meter dak er meer gesaneerd is sinds het communicatieplan is gestart. De monitor van de asbestdakensanering is beschikbaar tot en met het tweede kwartaal van dit jaar. Het saneringstempo ligt nu tussen de 5 miljoen en 6 miljoen vierkante meter per jaar. De communicatie is nog niet zo lang geleden gestart, dus effecten daarvan zijn daarin nog niet echt zichtbaar. Begin 2024 gaat de aanpak van start, maar we hebben in de tussentijd wel al de campagne de Week van de Asbestvrije Schuur door Milieu Centraal geïntensiveerd.
Meneer Haverkort had over asbest ook nog de vraag hoeveel van de drie keer 3 miljoen euro al is uitgegeven. Dat is ongeveer een half miljoen. Milieu Centraal is gestart met een intensief communicatietraject, waar ik het net over had. Voor de komende jaren wordt een brede communicatiestrategie uitgewerkt en die is dus in het voorjaar van volgend jaar gereed. Niet bestede middelen – dat is misschien nog wel even handig om te weten – worden doorgeschoven naar de volgende jaren.
En dan nog een vraag over asbest van de heer Haverkort, namelijk waarom het beloofde rapport van de praktijkproef met schuim er nog altijd niet is. De planning was kort na de zomer. Ik verwacht de Kamer

tegen het eind van het jaar daarover te kunnen informeren, uiterlijk in december. Het blijkt dat de analyse en de rapportages van de onderzoeksbureaus meer tijd kosten dan voorzien. Dus dat ligt ook een beetje buiten onze macht.

De voorzitter:

Prima. Dank u wel voor de beantwoording, Staatssecretaris. Dan gaan we naar de tweede termijn van de Kamer. Een dikke twee minuten per lid. Mevrouw Hagen, Democraten 66.

Mevrouw Hagen (D66):

Voorzitter. Ik zou als eerste graag een tweeminutendebat willen aanvragen. Dat gaat natuurlijk plaatsvinden voor het verkiezingsreces, maar dat gaan we meemaken. Daarin ga ik nog een aantal voorstellen doen die nodig zijn voor de concretisering. Als het goed is, hebben we dan ook al meer inzicht.

Ik heb nog een aantal vragen aan de Staatssecretaris. Misschien komt er daardoor nog een motie. Kan de Staatssecretaris in kaart brengen welke juridische mogelijkheden er zijn en onder welke omstandigheden een vergunning kan worden ingetrokken? Dat is mij nog onduidelijk. Het onderzoek van Noord-Holland loopt, dus ik ben benieuwd hoe dat loopt. Dan nog even over het bloedonderzoek Westerschelde dat is toegezegd. Er zou nu duidelijkheid komen of er überhaupt genoeg bloedsamples zouden zijn om dat onderzoek te doen. Daar wordt nog steeds op gewacht. Maar het gaat er ook om hoe het staat met de gezondheid, dus: welke klachten hebben mensen, waar lopen ze tegenaan? Dat kunt u niet alleen uit een bloedonderzoek halen. Mijn verzoek is om daar toch nog eens kritisch naar te kijken en om de Kamer te laten weten hoe dit verder wordt opgepakt.

Dank u, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Hagen. Wij geleiden uw verzoek voor het tweeminutendebat natuurlijk door naar de Griffie plenair, maar het is nog niet zeker dat alle brieven binnen twee weken binnen zijn. Het verkiezingsreces is immers ook binnen twee weken. Daar moet u wel even rekening mee houden. Meneer Haverkort, Volkspartij voor Vrijheid en Democratie.

De heer Haverkort (VVD):

Geweldig, voorzitter. Dank u wel. Mijn afdrank. We hebben het over zorgen bij inwoners en uiteindelijk ook over een overheid die worstelt met haar verantwoordelijkheden. Het zou ontzettend wenselijk zijn als de Staatssecretaris de acties voor het actieplan dat zij nu heeft opgesteld, zou willen richten op vier concrete punten. Eén. Maak dat stelsel robuust en zorg ervoor dat de basistaken zo snel mogelijk robuust in de omgevingsdiensten zijn ondergebracht. Eenduidig beleid, zodat provincies handig beleid kunnen doorvertalen en omgevingsdiensten dat ook met één proces en één systeem kunnen uitvoeren. Twee. Strenger normeren, maar dan wel Europees. Ook dat gaat echt helpen. Drie. Stimuleer het inzetten van beste beschikbare technieken middels de maatwerkafspraken, maar ook middels innovatie en desnoods middels nieuwe wetgeving. Vier. Investeer in kennis over stoffen, samen met bedrijven. Informeer omwonenden over de zorgwekkende stoffen en voorkom dat noodzakelijke zorgwekkende stoffen uit de pijp of uit het riool ontsnappen. Ook dat vraagt wellicht nieuwe wetgeving.

Een van de kortetermijnoplossingen betreft natuurlijk het informeren en beter informeren van de omwonenden, want dat neemt ook zorgen weg. Juist daarom hamer ik ook zo op die lijstjes, want daar zit de informatie in. Vorige week heb ik een motie aangehouden die het kabinet oproept om de reeds aanwezige informatie bij omgevingsdiensten te gebruiken en niet

het wiel opnieuw uit te vinden. Dat is een motie in het kader van het register zeer zorgwekkende stoffen. Kan de Staatssecretaris in het licht van dat debat die motie nog eens bezien en mogelijk voortschrijdend appreciëren? Deze motie heb ik overigens samen met mevrouw Hagen en mevrouw Van Esch ingediend.

Nog heel kort over asbest. Ik hoor wat de Staatssecretaris zegt, maar ik ga het toch zeggen. De Staatssecretaris zegt: de planning was na de zomer, maar de belofte in het vorige debat was toch echt voor de zomer. Ik ga met heel veel interesse de brief in december lezen. We kijken wel hoe we na verkiezingen daarop terugkomen.

Tot zover, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer Haverkort. Mevrouw Van Esch, Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Dank u, voorzitter. Ik heb deze Staatssecretaris vandaag een paar keer horen zeggen dat er nog wordt gewerkt aan de uitwerking van een aantal moties die gisteren zijn aangenomen. Ik zou het erg waarderen om ook die informatie te hebben voordat we met elkaar over twee weken weer het debat aangaan, want anders vind ik het lastig ze nog neer te leggen. Dat geldt eigenlijk ook voor de «nul uit de pijp van Chemours»-motie, die al een tijd terug is aangenomen. Ik vind eigenlijk niet dat ik het pas in dat debat weer opnieuw over die motie kan hebben. Het lijkt me handig als we van tevoren dit soort informatie hebben. Dat geldt natuurlijk ook voor de motie over het zorgsprincipe die gisteren is aangenomen, maar ook voor de moties over de wettelijke instrumenten en over de aansprakelijkheid van Chemours. Het zijn volgens mij vier moties die de Kamer heeft aangenomen, waarmee zij de opdracht bij deze Staatssecretaris heeft gelegd om daarmee aan de slag te gaan. Dat lijkt mij erg fijn.

Datzelfde geldt voor de vragen die ik heb gesteld over dat uit onderzoek naar voren is gekomen dat bedrijven als Tata Steel en Dow Chemical juist helemaal niet voldoen aan de Europese regels voor schoon water. Ik hoor net dat ze wel aan wet- en regelgeving zouden voldoen, maar ik vind dat moeilijk te rijmen met de informatie die wij hebben gekregen waaruit blijkt dat ze wel degelijk niet voldoen aan onder andere de Kaderrichtlijn Water, waarin geen sprake mag zijn van verslechtering. Deze vraag is – dat snap ik heel goed – eigenlijk aan de Minister gericht. Maar ik vind dat we niet kunnen wachten als het gaat om een bedrijf als BP, dat geen onderzoek doet maar dat verplicht zou moeten zijn. Ik zou echt willen weten, ook van deze Staatssecretaris, wat zij gaat doen om dat zo snel mogelijk te veranderen.

Dan heb ik nog één heel concreet punt. Dat gaat ook over dat structurele budget. Ik hoorde de Staatssecretaris net het antwoord geven over het budget voor de versterking van de omgevingsdiensten. Dat antwoord kende ik al. De omgevingsdiensten zeggen dat het hen met het huidige structurele budget net lukt om hun basistaken uit te voeren. Ze krijgen er echter enorm veel extra inspanningen en resultaatsverplichtingen bij, wat ze allemaal heel goed begrijpen. Ze moeten daar dan niet incidenteel geld voor hebben, je moet daar structureel geld voor neerzetten. Dat wil ik eigenlijk nog wel weten.

Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Meneer Haverkort zit de tijd mee te volgen. Het waren inderdaad 40 seconden extra, meneer Haverkort. Dat heb ik u in het verleden ook weleens gegund. Mevrouw Van der Graaf, ChristenUnie.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dank u wel, voorzitter. Ik dank de Staatssecretaris voor haar reactie en voor het debat dat we hebben gevoerd. Ik kijk ernaar uit om de brief met een duidelijke onderbouwing te ontvangen. Voor de ChristenUnie is het heel helder dat we provincies en bevoegde gezagen moeten versterken met een uitbreiding van het instrumentarium dat zij kunnen inzetten om bij milieurisico's met zeer zorgwekkende stoffen of potentieel zeer zorgwekkende stoffen gewoon te kunnen handelen om de gezondheid en veiligheid van omwonenden echt voorop te kunnen stellen. Dus we kijken uit naar de juridische onderbouwing van wat daar mogelijk is.

Ik heb de Staatssecretaris gevraagd om te reageren op de zorgen die inwoners nu hebben. We zullen ervoor moeten zorgen dat zij beter geïnformeerd worden, ook op dit moment. Mensen hebben heel concrete vragen over wat ze wel of niet kunnen eten, of ze wel of niet borstvoeding kunnen geven, hoe het staat met hun drinkwater. Welke boodschap heeft de Staatssecretaris naar hen? De Staatssecretaris heeft nog niet met zoveel woorden gereageerd op de defensieve en gesloten houding van de directie van Chemours. Misschien is het toch ook wel goed om daar nog een uitspraak over te doen.

Dan mijn laatste vraag. We zien dat de capaciteit bij omgevingsdiensten zorgwekkend is. Als de lozingen al niet in beeld zijn en de vergunningen niet tijdig herzien kunnen worden, zijn toezicht en handhaving vanzelfsprekend ook niet op orde. Daarom vinden wij het belangrijk dat de bevoegde gezagen, en dan vooral de omgevingsdiensten, voldoende worden toegerust om uiterlijk december 2024 een volledig overzicht te hebben van alle lozingen van pfas en zeer zorgwekkende stoffen op oppervlaktewater. Kan de Staatssecretaris toezeggen dat dit er komt en dat die opdracht gegeven zal worden zodat het kan worden uitgezocht? Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Van der Graaf. Meneer Klaver, GroenLinks.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Voorzitter, dank. Papier is geduldig en mensen zijn nog steeds niet geholpen. Ik vind het onbestaanbaar dat er in dit welvarende, ontwikkelde land water is waar we niet in kunnen zwemmen, dat mensen niet uit hun moestuin kunnen eten en dat de Staatssecretaris toch heel veel verwijst naar procesantwoorden. Ik vind dat stuitend, om heel eerlijk te zijn. Ik heb wel één ding geleerd. Als je aan juristen vraagt «kan dit niet», dan kan het meestal niet. Wat ik van deze Staatssecretaris wil horen, is: hoe maken we het dan mogelijk? Ik krijg niet de indruk dat ze alles op alles zet om de middelen die ze heeft, goed in te zetten.

Tot slot, voorzitter. Ik had één vraag die volgens mij niet beantwoord is. Ik was heel even weg omdat ik een telefoontje had dat ik aan moest nemen, dus als die vraag toen is beantwoord, is dat mijn fout. De vraag gaat over de Waterwet, artikel 6.22. Als de maatschappelijke functies van water in gevaar komen, bijvoorbeeld recreatief gebruik van water, de drinkwatervoorziening of de consumptie van vis, dan is er de mogelijkheid om onder deze Waterwet tot een lozingsverbod over te gaan. Ik wil weten of de Staatssecretaris daarvan gebruik gaat maken in het geval van Chemours, maar ook van andere bedrijven.

De voorzitter:

Het is goed dat u die vraag herhaalt, want die is ook niet beantwoord toen u even weg was.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Ik weet dat de Staatssecretaris gaat verwijzen naar de Minister, want het is de waterportefeuille, maar dit heeft alles te maken met veiligheid en met

Chemours, waar een belangrijk deel van mijn betoog over was opgebouwd. Het kabinet spreekt met één mond, dus ik verwacht wel gewoon een antwoord op deze vraag.

De voorzitter:

We gaan het zo horen, meneer Klaver. Mevrouw de Staatssecretaris, kunt u meteen antwoorden?

Staatssecretaris Heijnen:

Op de meeste vragen wel. Wat betreft die laatste vraag merk ik op dat die inderdaad onder de portefeuille van de Minister valt, zoals meneer Klaver net zei. Dus ik vind het wel heel lastig. Het gaat echt over de Waterwet, die niet binnen mijn portefeuille valt. Maar ik kijk even wat ik kan doen. Geef me anders even vijf minuten, dan probeer ik een antwoord op die vraag te krijgen.

De voorzitter:

U mag ook alvast beginnen met de vragen die u wel kan beantwoorden, maar we kunnen ook vijf minuten schorsen als u dat wil. Misschien wil iemand een sanitaire stop maken of zo. Niet? Dan gaan we meteen door.

Staatssecretaris Heijnen:

Even kijken. Ik heb hier een heel stapeltje. Mevrouw Hagen vroeg of ik in kaart kan brengen onder welke voorwaarde een vergunning kan worden ingetrokken. Daar kan ik een analyse van maken en die kan ik dan voor het eind van het jaar delen met de Kamer.

Zij vroeg ook naar het bloedonderzoek Westerschelde en hoe dat precies wordt opgepakt. Dat zullen we ook meenemen in de brieven.

De heer Haverkort vroeg naar de robuustheid en de snelheid van de omgevingsdiensten. Ik ben het helemaal met hem eens: we moeten drukken op het tempo. Zoals ik al eerder aangaf, is 1 april 2026 de uiterste datum. Dat is dan ook de datum waarop bijvoorbeeld twee of drie omgevingsdiensten gefuseerd zouden moeten zijn. Dat vraagt meer tijd. Maar sommige zullen waarschijnlijk niet eens de volle drie jaar nodig hebben.

Dan over die praktijkproef. Ik snap de frustratie van de heer Haverkort, maar ik wil hem er toch nog een keer op wijzen dat het niet aan mij ligt. Het ligt buiten mij, want TNO heeft zelf langer nodig voor de analyse. Dat is dus het geval.

De heer Haverkort (VVD):

Ik hoor natuurlijk wat de Staatssecretaris zegt, maar ik hecht er dan toch aan om het volgende te zeggen. Ze zegt dat het niet aan haar ligt. Daar kan ik natuurlijk niets over zeggen. Maar ze heeft wel zelf in het vorige debat toegezegd dat het er allemaal voor de zomer zou zijn. En het was al een uitgestelde praktijk, want het had er eigenlijk voor het eind van vorig jaar moeten zijn geweest. Ik wil de discussie niet helemaal opnieuw doen, maar, met alle respect voor de Staatssecretaris, het is wel mijn rol om daar dan wat van te vinden. Dat heet geen frustratie, maar ik vind er wel wat van. Dat doet niets af aan het feit dat ik ook niet anders kan dan wachten tot december.

Staatssecretaris Heijnen:

Dat is het lastige, want ik ben echt afhankelijk van die aanlevering. Ik had gehoopt dat dat dan rond die tijd was. Dan had ik misschien zelf al meteen moeten zeggen dat het pas eind dit jaar zou komen, want dan was ik er zeker van geweest dat het binnen de deadline zou worden opgeleverd. Maar ik snap echt wel dat dat niet fijn is. Dat moge helder zijn.

De voorzitter:

Mevrouw Hagen heeft ook nog een vraag.

Mevrouw Hagen (D66):

Ik hoor de Staatssecretaris zeggen dat dat bloedonderzoek in de brieven wordt meegenomen. Ik neem aan dat dat de brieven inzake de leefomgeving zijn. De omwonenden van de Westerschelde wachten hier echt al heel lang op. Het gaat dus niet alleen om een bloedonderzoek, want dat zou gewoon een uitvraag bij de bloedbank zijn, maar het gaat dus ook om gezondheidseffecten. Het gaat ook om de vraag hoe dit traject er nu uit gaat zien, want omwonenden weten nog steeds niks. Volgens mij is het ook een voorbode van de andere onderzoeken die gaan lopen rondom de grote bedrijven waar we het nu over hebben gehad. Ik denk dus dat het ook een heel belangrijk punt is voor het vervolg.

Staatssecretaris Heijnen:

Ik zal het ook nog even met de Minister oppakken, in die zin dat deze vraag gesteld is en dat er behoefte is aan snelle duidelijkheid over dit punt.

Mevrouw Van Esch heeft een vraag gesteld over de watervergunning en de Kaderrichtlijn Water. Dat zit bij de Minister. Daar zijn ook vragen over gesteld. Die Kamervragen worden zo snel mogelijk door hem beantwoord. Dat zal voor 26 oktober gebeuren. Dan heeft de Kamer de informatie dus nog voor het debat.

Mevrouw Van Esch vroeg ook nog naar de stand van zaken met betrekking tot de moties. Zij vroeg of dat nog lukt voor het debat. Ik snap dat zij dat wil, maar ik kan mijn mensen maar één keer inzetten. Dus binnen twee weken informatie over de stand van zaken met betrekking tot de moties is naar alle waarschijnlijkheid echt wat te snel. Er liggen ook nog een aantal opgaven waarbij we moeten leveren. Er zal dadelijk wel weer een heel lijstje liggen met allemaal dingen die nog binnen twee weken moeten gebeuren. We kijken hoever we komen, maar ik kan op dit punt niks beloven.

Mevrouw Van Esch had nog een vraag over structureel geld voor de omgevingsdiensten. In het kader van het programma loopt nu een onderzoek naar robuuste financiering. Het is voor mij te vroeg om nu te zeggen of en hoeveel extra middelen er nodig zijn, maar ik zal de Kamer daarover informeren in de voortgangsrapportage.

Er ligt nog een punt van de heer Haverkort over de appreciatie van de motie over registratie en gebruik van vergunningen. Die zal ik in de toegezegde beantwoording van de vragen meenemen. Dus dat komt dan nog voor het debat over de leefomgeving.

De heer Haverkort (VVD):

Dat zou ik jammer vinden, omdat we dan mogelijk pas na het debat over de leefomgeving de kans hebben om erover te stemmen. Toen wij afgelopen woensdag – ik zeg het even uit mijn hoofd – dat tweeminuten-debat hadden, beluisterde ik in de appreciatie van de Staatssecretaris een opening om de motie bij wijze van spreken bijna over te nemen. We hebben toen in overleg met mevrouw Hagen en mevrouw Van Esch afgesproken dat ik de motie zou aanhouden tot dit debat. Maar er komt natuurlijk een eind aan het geduld, dus het zou heel mooi zijn als het eerder kan, want dan kunnen we als de appreciatie niet veranderd, deze eerder in stemming brengen. Eigenlijk zeg ik tegen u: als het vandaag niet lukt, overweeg ik, uiteraard in overleg, om de motie dinsdag alsnog in stemming te brengen. Ik voer de druk dus iets op.

Staatssecretaris Heijnen:

Heel even voor mijn beeld: betreft dit de motie die gaat over de lozingen of is dat ...

De heer **Haverkort** (VVD):

Zeker niet. Het dictum luidt: verzoekt het kabinet bij de verdere uitvoering van het voorstel – daarom is het zo mooi om het aan dit debat te koppelen – het register van zeer zorgwekkende stoffen te baseren op de reeds bij omgevingsdiensten aanwezige informatie. Dat is het dictum en daarom zit er het linkje met dit debat aan vast.

De **voorzitter**:

Het is altijd handig om ook het Kamerstuknummer erbij te noemen. Dat is handig voor de ambtenaren.

De heer **Haverkort** (VVD):

Het is de motie op stuk nr. 365 (22 343).

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ik heb op dit moment geen uitsluitel. Ik ga proberen om het te doen en laat even schriftelijk weten of dat ook gaat lukken.

De heer **Haverkort** (VVD):

Heel fijn.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Als het niet lukt, wordt u daar ook over geïnformeerd.

Voorzitter. Ik heb nog een paar punten. Van Esch en Klaver vroegen naar de Kaderrichtlijn Water. In overleg met de Minister komen we met een brief daarover. Die brief volgt uiterlijk aan het einde van het jaar. De vraag van Klaver over de Waterwet nemen we daar ook in mee. Er liggen ook Kamervragen die de Minister zal beantwoorden. Het overzicht van lozingen komt voor 26 oktober in een brief, evenals de juridische mogelijkheden om vergunningen in te trekken.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Dit was geen ingewikkelde beleidsvraag; dit was een vraag hoe de wet werkt. Daar is geen brief voor nodig. Ik zou daar gewoon graag snel antwoord op willen en niet pas aan het einde van het jaar. Als de Staatssecretaris dat antwoord hier niet kan geven – dat kan prima – dan zegt ze een brief toe, maar die wil ik dan wel gewoon binnen twee dagen hebben.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Dat is echt de portefeuille van de Minister. Als de heer Klaver een antwoord op deze vraag wil, kan ik hem en de commissie wel namens de Minister een brief doen toekomen.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Graag. Die zou ik voor het einde van deze week willen hebben.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ik ga het verzoek om het voor het einde van de week te doen bij de Minister neerleggen. Ik hoop dat het lukt, want het is een krappe timing; het nu woensdagavond, dus dan heb je nog donderdag en vrijdag. Maar we gaan kijken hoever we komen.

Dan de vraag welke boodschap ik heb voor de directie van Chemours. Ik vind echt dat dit bedrijf een eigen verantwoordelijkheid heeft. Ze moeten echt een en ander waarmaken en ze moeten investeren om te verbeteren en het vertrouwen terug te winnen. Dat is heel erg belangrijk.

Er is ook gevraagd welke boodschap ik heb voor omwonenden van Chemours. Ik snap de vragen van omwonenden, daar ben ik het debat ook mee begonnen. We zullen vragen aan de GGD of die kan helpen omdat dit hun vakgebied is, en kan kijken hoe omwonenden op een goede manier

kunnen worden geïnformeerd over veilig gebruik van bepaalde spullen die uit de grond komen, die daar geteeld worden, maar ook bijvoorbeeld over hoe het zit met moedermelk. Dat zijn allemaal vragen die leven en dan is het belangrijk dat mensen weten waar zij terecht kunnen. Daar zal ik dus speciale aandacht voor hebben.

Voorzitter. Dat was het.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw de Staatssecretaris. Er is nog een vraag van mevrouw Hagen.

Mevrouw **Hagen** (D66):

Ik heb een heel aantal aandachtspunten betreffende pfas op papier gezet en een plan van aanpak. Het zou natuurlijk fijn zijn als de Staatssecretaris daarop reageert. Dat hoeft niet per se binnen twee weken, want het is een zeer grondig plan, zoals u mij waarschijnlijk kent, voorzitter, maar het zou wel fijn zijn als ik die toezegging kreeg.

Staatssecretaris Heijnen:

Allereerst wil ik mevrouw Hagen heel hartelijk danken voor dit actieplan. Ik denk dat het de laatste keer is dat we in deze samenstelling bij elkaar zitten. Ik begrijp nu dat we het nog een keer gaan hebben over de leefomgeving. En de Milieuraad. Nou ja. Ik vind het in ieder geval heel mooi om te zien dat er richting het einde van deze periode een actieplan van mevrouw Hagen ligt. Zij heeft zich altijd enorm ingezet op dit thema. Ik heb altijd een grote mate van betrokkenheid ervaren van alle leden van deze commissie en ik denk ook dat we altijd op een heel fijne en respectvolle manier het debat met elkaar hebben gevoerd, ieder vanuit eigen verantwoordelijkheden, rollen en overtuigingen. Dat vind ik heel fijn. Ik ga zeker nog reageren, zo snel mogelijk, op het actieplan van mevrouw Hagen en D66.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw de Staatssecretaris, voor de beantwoording. Er komt nog een hele trits toezeggingen. Die worden nu nog even bijgewerkt. Die ga ik allereerst oplezen. Ik verzoek de Kamerleden en ook de Staatssecretaris om goed mee te luisteren.

- Binnen twee weken wordt de Kamer geïnformeerd over de mogelijkheden voor het opleggen van de norm van 500 milligram stikstof voor de kookfabrieken binnen het vergunningsverleningstraject, naar aanleiding van de motie-Bouchallikh. Dit is een toezegging gedaan aan de heer Klaver.
- De Kamer ontvangt om de twee maanden een update over het ingezette wetgevingstraject naar aanleiding van de motie-Bouchallikh. Dit is ook een toezegging aan de heer Klaver.
- De Kamer ontvangt op zeer korte termijn de brief van de omgevingsdiensten en na oplevering ervan het betreffende onderzoek. Dit is ook een toezegging aan de heer Klaver.

Ik weet niet of ik de laatste toezegging goed formuleerde. U noemde ook nog het ILT erbij.

Staatssecretaris Heijnen:

Kunt u de toezegging herhalen?

De voorzitter:

Ja.

- De Kamer ontvangt op zeer korte termijn de brief van de omgevingsdiensten en na oplevering van het betreffende onderzoek.

Het is een toezegging die u aan de heer Klaver hebt gedaan.

Staatssecretaris Heijnen:

Het Tata-conceptrapport waarover de heer Klaver het had, is bij mij nog niet bekend. Het is door de omgevingsdiensten uitgeschreven. De brief die ik erover heb, de brief die de omgevingsdiensten op ons verzoek vanmiddag erover hebben gestuurd naar aanleiding van het rapport dat de heer Klaver in bezit heeft, zal ik naar de Kamer sturen. Ik heb ook toegezegd dat als het rapport bij de omgevingsdiensten klaar is, ik hen zal vragen om dat aan mij te zenden, zodat ik het ook met de Kamer kan delen.

De voorzitter:

De heer Klaver knikt instemmend. Dank u wel.

- De Staatssecretaris zal op basis van een gesprek met het RIVM kritisch nagaan welke stoffen van de lijst met potentieel zorgwekkende stoffen kunnen worden toegevoegd aan de lijst van zeer zorgwekkende stoffen en hier binnen twee weken schriftelijk op terugkomen bij de Kamer. In deze brief zal ook worden toegelicht waarom het juridisch niet mogelijk is om een minimalisatieverplichting voor potentieel zeer zorgwekkende stoffen in te voeren. Daarnaast zal worden ingegaan op de vraag of omkering van de bewijslast mogelijk is van de bevoegd gezagen naar de bedrijven. Dit is een toezegging aan Klaver, Hagen en Van der Graaf.

Staatssecretaris Heijnen:

Ja. Misschien één punt erbij, namelijk wat extra huiswerk. Ik vind namelijk dat ik altijd ook moet bekijken wat er wél kan. Dat is immers de opdracht die we allemaal hebben, volgens mij. Ik wil dus echt kijken wat er wél kan.

De voorzitter:

Dank u wel.

- Binnen twee weken wordt de Kamer geïnformeerd over de wijze waarop de bevoegde gezagen reageren op de kabinetsreactie op het OVV-rapport. Dit is een toezegging aan Hagen.

Staatssecretaris Heijnen:

Dat zijn de drie omgevingsdiensten van die drie casus.

De voorzitter:

Ja. Dat wordt allemaal aangepast, dank u wel.

- Binnen twee weken, dus voor het commissiedebat Leefomgeving, wordt de Kamer geïnformeerd hoe binnen het interbestuurlijk programma VTH de zorgen worden weggenomen ten aanzien van een gebrek aan commitment voor het budget voor omgevingsdiensten. Dit is een toezegging aan het lid Haverkort.

Als er niet gepiept wordt ... De heer Haverkort.

De heer Haverkort (VVD):

Ik piep en kraak een beetje, laat ik het zo verwoorden. Er zitten twee zorgen in. De ene gaat inderdaad over voldoende financiële ondersteuning. De tweede – ik heb die ook in de toezegging gehoord – gaat over de vraag of het beleid op gebied van milieu voldoende geïnformeerd wordt zodat provincies ook daar ontzorgd worden. Die twee zorgen heeft het IPO gedeeld. Op dat punt zou ik graag de reactie van de Staatssecretaris lezen in die brief.

De voorzitter:

De Staatssecretaris is akkoord, zie ik. Dat is goed.

Dan de volgende toezegging.

- De Kamer wordt zo spoedig mogelijk geïnformeerd over de stand van zaken van de door mevrouw Van Esch genoemde moties.

Er zijn door mevrouw Van Esch een aantal moties genoemd en die zijn besproken.

- De Kamer wordt binnen twee weken geïnformeerd over het pfas-onderzoek. Dit is een toezegging aan het lid Hagen.

De Kamer wordt geïnformeerd over de motie-Haverkort over de uitvoering van het voorstel over het register voor zeer zorgwekkende stoffen in relatie tot reeds bij omgevingsdiensten ... Ik kan dit niet lezen, meneer de griffier ... aanwezige kennis. Sorry, ik moest even het handschrift van de griffier hier ontleden.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Kunt u de toezegging nog een keer voorlezen?

De **voorzitter**:

Ik lees die nog een keer op. Het is net pas opgeschreven.

- De Kamer wordt geïnformeerd over de motie-Haverkort over de invoering van het voorstel over het register voor zeer zorgwekkende stoffen in relatie tot reeds bij omgevingsdiensten aanwezige kennis.

Dat is toch perfect verwoord zo?

Staatssecretaris **Heijnen**:

Maar de gegevens die al bekend zijn bij de omgevingsdiensten, worden natuurlijk al wel gebruikt voor die database. Dus ik zit even te bedenken of we niet dubbel werk doen. Kan ik anders toezeggen dat ik er nog even over schakel met de heer Haverkort?

De **voorzitter**:

Meneer Haverkort is niet van de dubbele lasten en ook zijn partij is dat niet, dus dat zal hij graag doen, denk ik.

De heer **Haverkort** (VVD):

De aanleiding voor die motie was juist precies te zorgen dat we dubbel werk voorkomen. Maar ik denk dat we op dat punt een heel eind bij elkaar zijn gekomen en dat die motie met het inzicht van nu overbodig is. Als de Staatssecretaris er nog even rustig over na wil denken, gun ik haar dat uiteraard en wacht ik het antwoord gewoon netjes af. Maar als u het nummer van de motie erbij registreert, heeft u het, denk ik, heel erg goed verwoord.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Oké. Met deze toelichting kan ik dat wel toezeggen. Dat is goed.

De **voorzitter**:

Kijk eens aan. Mevrouw Van Esch heeft nog een vraag.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ik heb een vraag tussendoor. Ik merk dat deze Staatssecretaris aan bijna iedereen hier toezeggingen doet om binnen twee weken met meer informatie te komen. Maar als ik dan vraag om dat ook te doen op moties, wordt het plotseling heel ingewikkeld. Dat vind ik eigenlijk niet zo fair, gezien dat iedereen hier toezeggingen krijgt dat de Staatssecretaris binnen twee weken met informatie zal komen. Ik vind dan dat er ook een toezegging moet komen dat de Staatssecretaris haar uiterste best doet om ook binnen twee weken de gevraagde informatie te leveren, minimaal op de motie die een halfjaar geleden al is aangenomen. Anders vind ik het ... iedereen krijgt binnen twee weken informatie en dan zou ik moeten wachten tot er misschien een keer een antwoord komt.

De **voorzitter**:

Nee, maar dat zal best lukken, denk ik hoor, dat kunnen we zo erbij schrijven.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ik ga kijken wat ik kan doen om binnen twee weken zo veel mogelijk moties te appreciëren.

De **voorzitter**:

Er zijn nog twee toezeggingen.

- De Kamer ontvangt indien mogelijk voor het einde van de week een brief over de mogelijke inzet van artikel 6.22 van de Waterwet. Dit is een toezegging aan het lid Klaver.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ja, klopt.

De **voorzitter**:

Dan de laatste.

- De Kamer ontvangt een reactie op het actieplan van D66 over pfas. Dit is een toezegging aan het lid Hagen.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Ja, dat klopt.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Ik mis er nog een.

De **voorzitter**:

U mist er nog een?

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Ik mis er nog eentje. Ik had ook de vraag gesteld over specifiek de F-gassen en om alle pfas van de Z-lijst naar die andere lijst over te zetten. En om ook die vraag binnen twee weken te beantwoorden.

Staatssecretaris **Heijnen**:

Daar zal ik ook op antwoorden in de brief die aan de heer Klaver is toegezegd. Dat staat in elk geval bij mij genoteerd en nu hopelijk ook bij de griffier.

De **voorzitter**:

Ja, ook bij de griffier. Maar ik had het ook al voorgelezen, bij de vierde toezegging.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Dan heb ik dat gewoon helemaal gemist.

De **voorzitter**:

Dat nemen we u helemaal niet kwalijk, meneer Klaver. Mevrouw Van Esch.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Het zou kunnen dat u ook de toezegging over het nieuws van vorige week en hoe wel degelijk zal worden voldaan aan wetgeving, ondanks het nieuws dat bedrijven als Tata Steel, Dow Chemical en BP helemaal niet voldoen aan Europese regels al hebt voorgelezen en dat ik dat heb gemist. Volgens mij is er toegezegd om met die informatie te komen. Misschien is dat ook een aanvulling op dezelfde vraag die gesteld is over het voldoen aan de regels en de Waterwet, die aangeeft dat dat niet het geval is. Dat

ligt een beetje in elkaars verlengde. Ik wil ook daar nog wel een antwoord op. Volgens mij is dat ook toegezegd.

Staatssecretaris **Heijnen**:

We hebben toegezegd om dat te doen in de brief die door de Minister zal worden gestuurd. Die informatie komt dus. Ik weet niet of er nog specifieke bewoordingen genoteerd zijn, dat vind ik prima, daar gaan jullie zelf over, maar bij ons staat het genoteerd.

De **voorzitter**:

De griffier heeft het ook allemaal bijgehouden, mevrouw Van Esch. Dank u wel.

Er is een tweeminutendebat aangevraagd door het lid Hagen. Dat moet voor het verkiezingsreces plaatsvinden, dus binnen twee weken. Ook het commissiedebat vindt binnen twee weken plaats. Dat is mooi. Misschien is het niet meer nodig; misschien kunnen we regelen dat het tweeminutendebat op donderdag wordt gezet, mogelijk nog na het commissiedebat. Dan hebben we in ieder geval alle informatie; dat kan een hoop moties besparen, maar mogelijk ook veroorzaken, natuurlijk.

We gaan er voor vandaag een einde aan maken. Ik dank allereerst de mensen op de publieke tribune. Een aantal van hen heeft mij non-verbaal af en toe laten zien dat ze een bepaald ongenoegen hebben. Toch wil ik de mensen bedanken dat zij hun fatsoen en waardigheid hebben behouden. Het zijn vaak emotionele toestanden, dus daar wil ik de mensen hartelijk voor bedanken. Ook bedank ik de mensen die thuis hebben gekeken en geluisterd via het digitale kanaal. De Dienst Verslag en Redactie, onze trouwe Kamerbode, de Staatssecretaris, alle leden der Staten-Generaal, de griffier: hartelijk bedankt en een heel gezegende avond. Behouden thuiskomst.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

En dank aan de voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Klaver. Ik sluit dit commissiedebat.

Sluiting 17.55 uur.